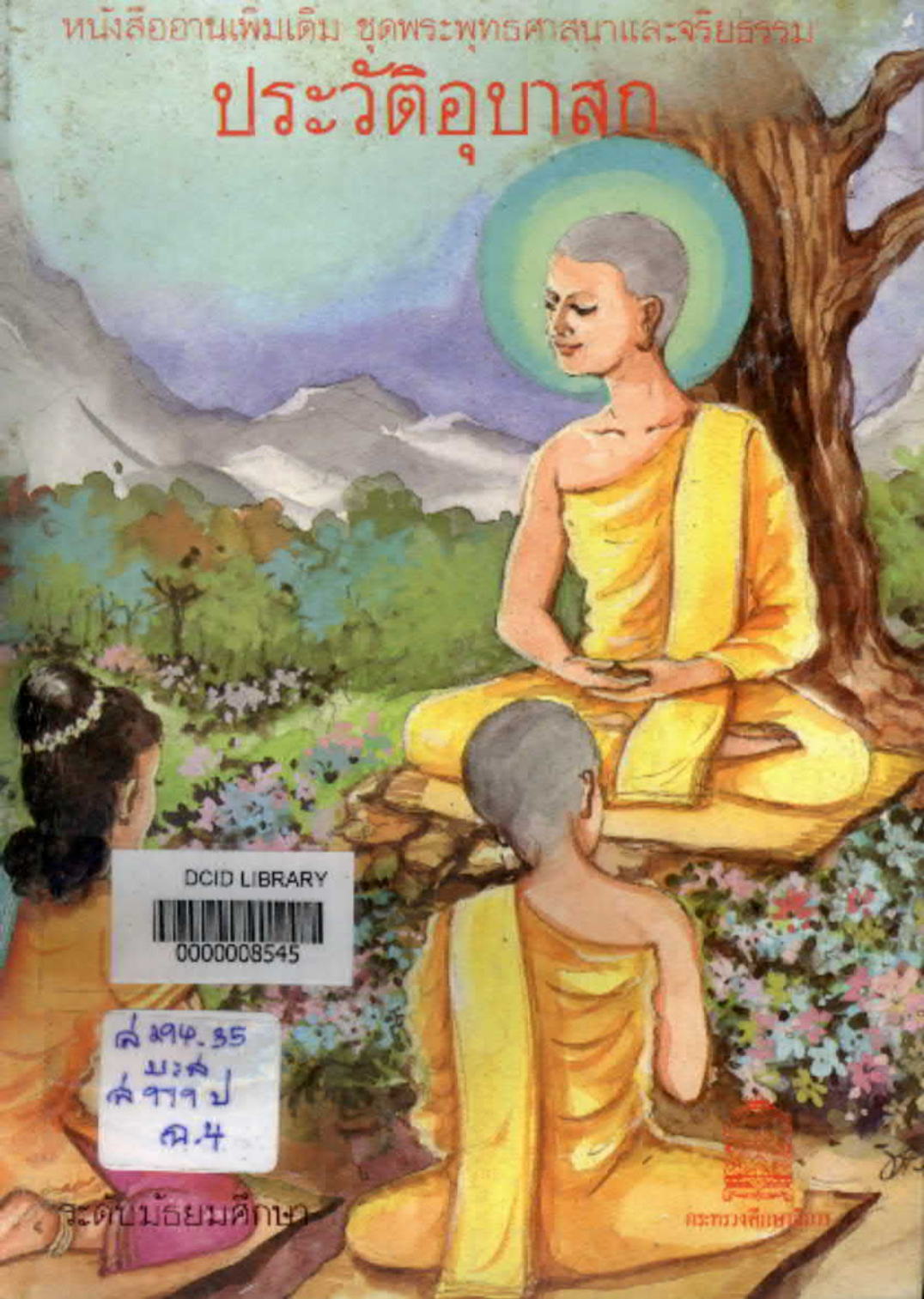

หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

ประวัติอุบาสก

DCID LIBRARY

0000008545

เล่ม ๓๕
ม.๔
ค.๑๑๖
ค.๔

จัดพิมพ์โดยกรมศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

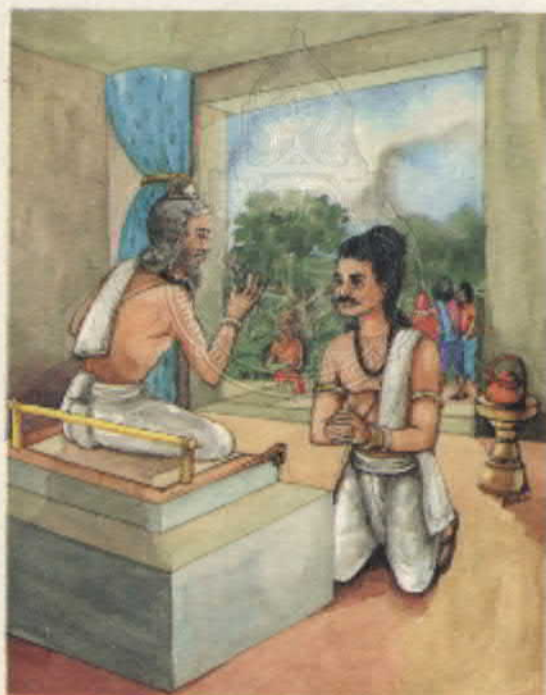

หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม
ระดับมัธยมศึกษา

เรื่อง

ประวัติอุบาสก

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง จำนวน ๑๐,๕๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์เป็นของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๑

ผู้จัดพิมพ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974 - 10 - 0570 - 9

เลขที่ บอ. ๗๙๔ ค. ๒

เลขที่

๗๙๔

/ม.๑-๓๕

คำนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน มีส่วนช่วยให้สังคมไทยอยู่ได้อย่างสันติสุข ช่วยสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนวัฒนธรรมไทยมาตลอด กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา และเห็นควรส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนได้ยึดมั่นปฏิบัติตามหลักธรรมโดยสม่ำเสมอ จึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ขึ้น ในการจัดทำหนังสือดังกล่าว กรมวิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสืออ้างอิงเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาขึ้นคณะหนึ่ง ดังรายชื่อท้ายหนังสือนี้

หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง ประวัติอุบาสก ระดับมัธยมศึกษาเล่มนี้ พระโสภณคณารักษ์ (ระแบบ ฐิตยาโณ) และนายจรัสดวงริสาร เป็นผู้เขียน นายสุชีพ ปุญญานุภาพ เป็นผู้ตรวจ มีจุดมุ่งหมายจะให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอุบาสกคนสำคัญ ๆ ของพุทธศาสนาที่มีชีวิตอยู่ในครั้งพุทธกาล โดยคัดเลือกชีวประวัติของบุคคลที่น่าสนใจทั้งในแง่ความประพฤติและผลงานที่เป็นแบบอย่าง เหมาะที่นักเรียนและเยาวชนจะได้ศึกษาและนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตต่อไป

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการ ผู้เขียน ผู้ตรวจ และผู้มีส่วนช่วยจัดทำหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

19 ต.ค. ๒๕๔4

๓๐๓๕๐๓.๔

๓ ๒๙๔.๓๕

๓
๓ ๙๙๙ ๒

(นายโกวิท วรพิพัฒน์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๕ กันยายน ๒๕๓๐

สารบัญ

	หน้า
พระเจ้าพิมพิสาร	๑
อนาถบิณฑิกเศรษฐี	๘
ฉัตตปาณี	๒๐
หมอชิวก โกมารภักจ	๓๐
พระเจ้าสุทโธทนะ	๔๕
พระเจ้ามหานามะ	๖๐
กุมภโฆษกเศรษฐี	๗๒

พระเจ้าพิมพิสาร

พระเจ้าพิมพิสาร เป็นพระราชาแห่งแคว้นมคธ มีเมืองหลวงชื่อ เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธเป็นแคว้นใหญ่ มีอาณาเขตกว้างไกล ทุกวันนี้ เรียกว่าแคว้นพิหาร เมืองราชคฤห์ตั้งอยู่ระหว่างภูเขา ๕ ลูก แวดล้อม ภูเขาทั้ง ๕ ลูกนั้นเรียกว่าเบญจคีรี เมืองราชคฤห์จึงมีสร้อยนามอย่างหนึ่ง ว่า “เบญจคีรีนคร” ภูเขาทั้ง ๕ ลูกนั้นคือ

๑. เขาคิชฌกูฏ
๒. เขาเวภาระ
๓. เขาเวปุลละ
๔. เขาอิสิคิลิ
๕. เขากาลกฏ

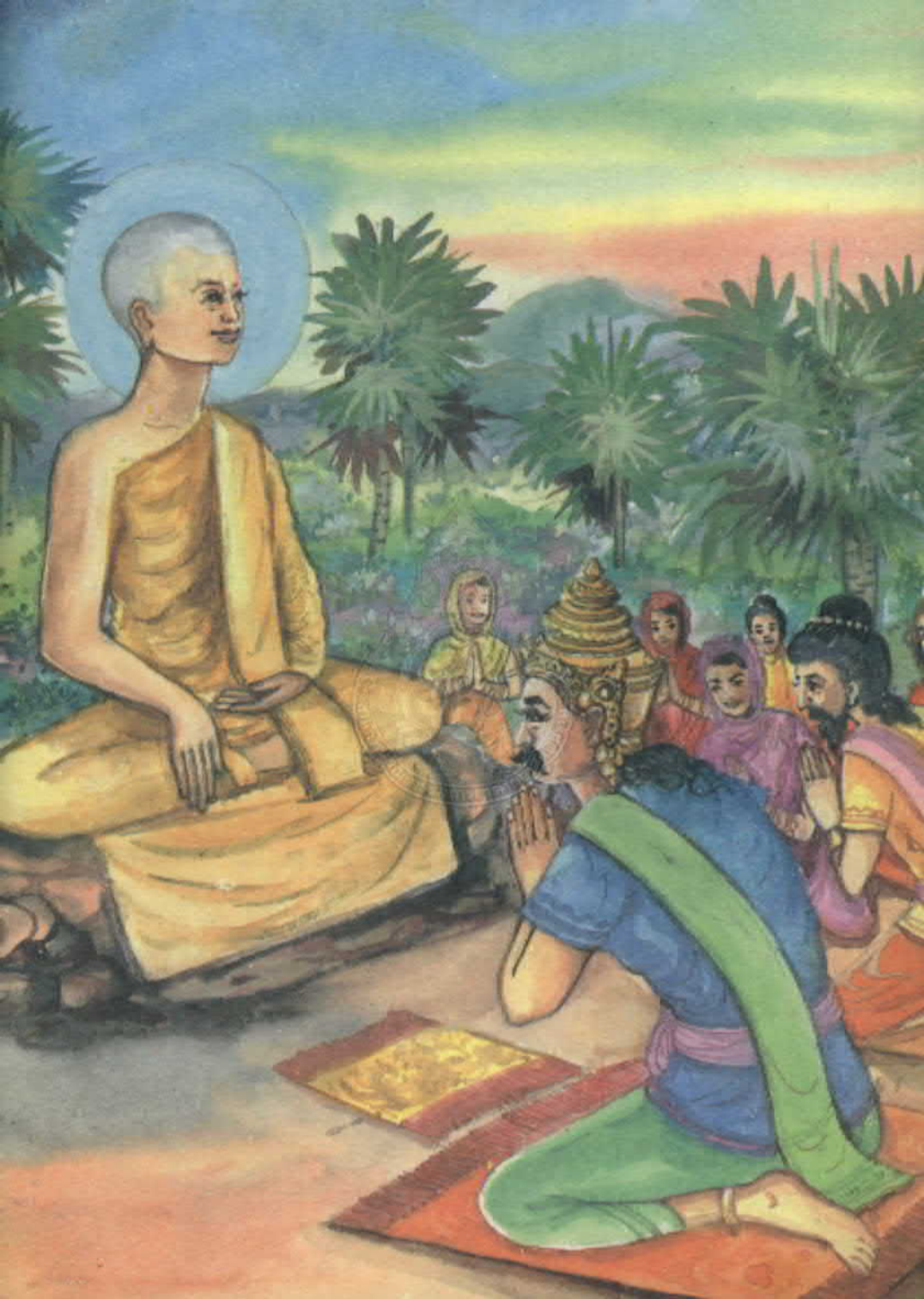
พระเจ้าพิมพิสารมีพระชนมชีพร่วมยุคสมัยเดียวกับพระพุทธเจ้า

ตามคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถาพรรณนาความไว้ตอนหนึ่งว่าพระเจ้าพิมพิสารกับเจ้าชายสิทธัตถะทรงเป็น “อทิฏฐบุพพสหาย” นั้น แปลว่าเป็นพระสหายที่ไม่เคยทรงพบเห็นกันมาก่อน ซึ่งเป็นธรรมเนียมของเมืองใหญ่ ๆ ของแคว้นต่าง ๆ ในสมัยนั้นที่เมื่อกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครแห่งใดมีราชโอรส มักจะกระชับสัมพันธ์ไมตรีต่อกันด้วยการให้พระราชโอรสซึ่งไม่เคยเห็นเคยพบกันเป็นพระสหายของกันและกัน

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงสละเพศมราวาสเสด็จออกทรงผนวช ได้เสด็จไปศึกษาเล่าเรียนในสำนักของนักบวชมีชื่อเสียงหลายสำนัก และทรงเห็นว่าล้วนแต่มีใช้ทางนำไปให้ตรัสรู้ได้ จึงเสด็จออกจากสำนักศึกษาปฏิบัติธรรมเหล่านั้น บ่ายพระพักตร์มุ่งเข้าแคว้นมคธ ประทับอยู่ที่ภูเขาบิณฑวะ พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบข่าว ได้เสด็จไปพบ ได้ตรัสถามถึงเหตุผลของการเสด็จออกทรงผนวช ครั้นทรงทราบแล้วพระเจ้าพิมพิสารได้ทรงขอรับรองไว้ว่า เมื่อทรงสำเร็จธรรมที่ปรารถนาแล้วขอให้เสด็จกลับมายังกรุงราชคฤห์ก่อนเสด็จนครอื่น ๆ

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้และแสดงธรรมประกาศพระศาสนา พร้อมกับทรงส่งพระสงฆ์สาวกที่ได้ฟังธรรมและสำเร็จอรหัตตออกจาริกไปประกาศพระศาสนาทั้งเมืองและแคว้นต่าง ๆ พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกจำนวนหนึ่ง ได้เสด็จมุ่งสู่แคว้นมคธ และได้ประทับอยู่ที่ลัฏฐิวินชานเมืองราชคฤห์

พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับอยู่ที่ลัฏฐิวินชานพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวกจำนวนมาก จึงเสด็จไปเฝ้าพร้อมด้วยข้าราชการบริพารและชาวเมือง พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมโปรด พระเจ้าพิมพิสารฟังจบได้สำเร็จมรรคผลขั้นโสดาบัน ทรงประกาศพระองค์เป็นอุบาสก ซึ่งเท่ากับทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธมามกะนั้นเอง

ถ้ามาถึงฐานะของอุบาสกผู้นับถือพระพุทธศาสนาระดับพระราชา
มหากษัตริย์ พระเจ้าพิมพิสารจัดเป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่เป็นอุบาสก

พระเจ้าพิมพิสารได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า ความปรารถนาของ
พระองค์ที่ได้เคยตั้งไว้ ๕ ข้อนั้น ได้สำเร็จบริบูรณ์ในวันนี้แล้ว ความปรารถนา
๕ ข้อของพระองค์นั้นคือ

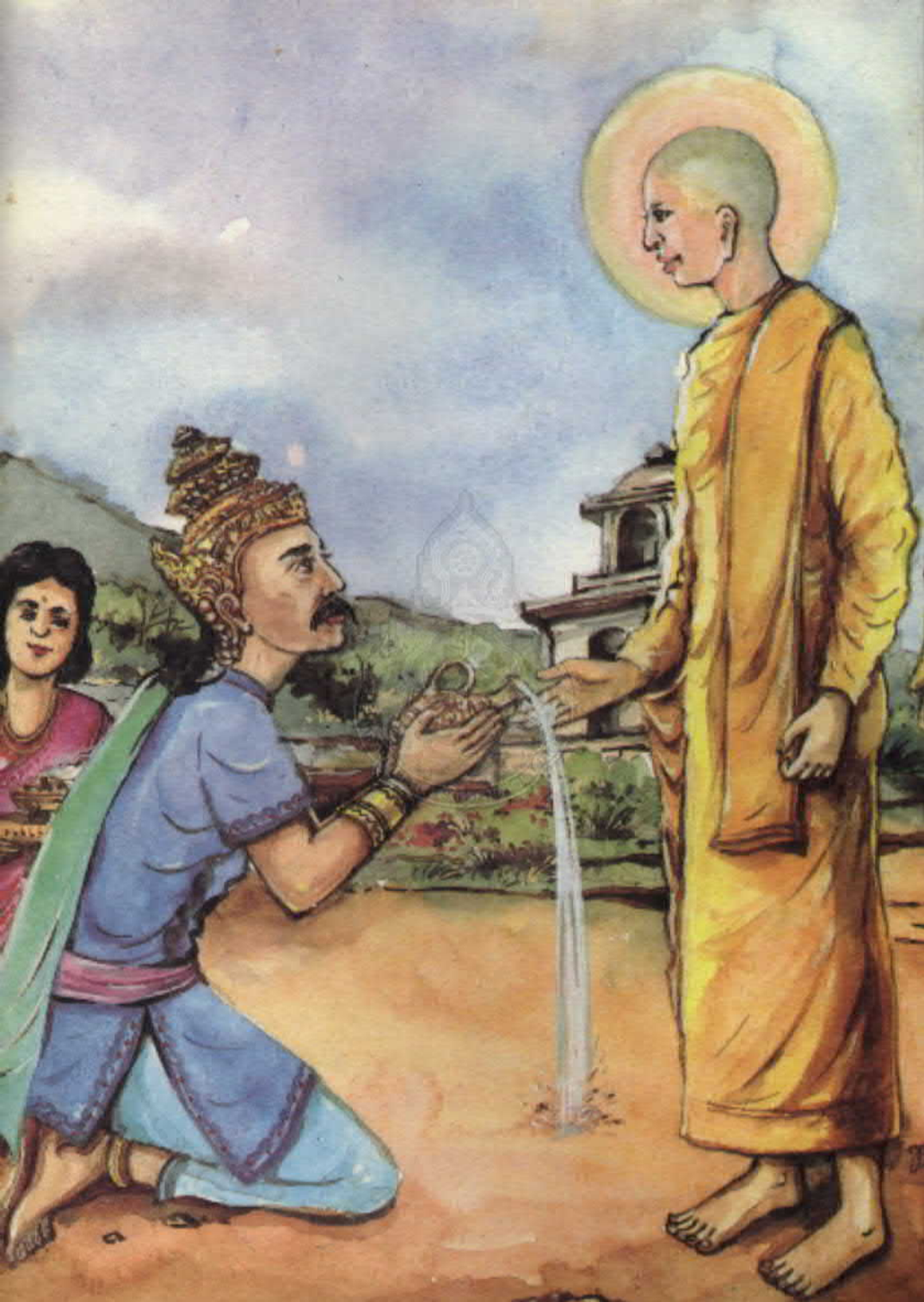
๑. ขอให้ได้ทรงเป็นกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ
๒. ขอให้พระอรหันต์ได้มาสู่แคว้นของพระองค์
๓. ขอให้พระองค์ได้เข้าไปนั่งใกล้พระอรหันต์
๔. ขอให้พระอรหันต์ได้แสดงธรรมแก่พระองค์
๕. ขอให้พระองค์ได้รู้ธรรมของพระอรหันต์

ครั้นแล้ว พระเจ้าพิมพิสารได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้า
เสด็จไปประทับภัตตาหารในพระราชนิเวศน์ ในวันรุ่งขึ้น พร้อมด้วยพระสงฆ์
สาวกทั้งหมด พระพุทธเจ้าก็ทรงรับอาราธนา

เมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทรงรับภัตตาหารในพระราชนิเวศน์
พร้อมด้วยพระสงฆ์ในวันรุ่งขึ้น พระเจ้าพิมพิสารทรงเห็นว่าอุทยานลัฏฐิวัน
นั้น ไม่เพียงพอเป็นที่ประทับอาศัยของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก
ทรงเห็นว่าอุทยานเวพฺพวัน ซึ่งเป็นสวนหลวง อยู่นอกเมืองราชคฤห์ทาง
ทิศเหนือเป็นสถานที่เหมาะสม จึงได้ทรงหลั่งน้ำจากพระเศียรทูลลงยัง
พระหัตถ์พระพุทธเจ้า เป็นเครื่องหมายว่าทรงยกเวพฺพวันนั้นเป็นสถานที่
ประทับอาศัยของพระพุทธเจ้า

เวพฺพวัน หรือสวนไผ่จึงเป็นวัดพระพุทธศาสนาแห่งแรกของโลก
มีนามต่อมาว่า เวพฺพนาราม

วัดพระเวพฺพวันซึ่งเป็นพระอารามหรือวัดพระพุทธศาสนาแห่งแรก
ของโลกดังกล่าวไว้แล้ว เป็นวัดที่มีเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น

ในเวลาต่อมา เช่น เป็นที่ประชุมพระสงฆ์จำนวนมากที่สุดถึง ๑,๒๕๐ องค์ โดยมีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานที่ประชุม และพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ดังหลักการพระพุทธศาสนา และเป็นศูนย์กลางเผยแผ่ศาสนาในสมัยพระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาที่แพร่หลายไปยังแคว้นและเมืองอื่น ๆ สมัยนั้น ล้วนไปจากพระเวฬุวันหรือเมืองราชคฤห์ของพระเจ้าพิมพิสารทั้งสิ้น

พระพุทธเจ้าทรงฉลาดในอุบายวิธีประกาศพระศาสนา เพราะทรงเลือกเอาแคว้นมคธก่อนแคว้นอื่น ๆ ด้วยทรงเห็นว่าแคว้นมคธมีคณาจารย์เจ้าลัทธิระดับปัญญาชนมาก มีเจ้าหรือกษัตริย์ผู้ครองนคร เช่น พระเจ้าพิมพิสารซึ่งทรงมีอำนาจมาก เมื่อทรงทำให้บุคคลระดับนี้หันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว การเผยแผ่พระศาสนาในแคว้นใหญ่แคว้นเล็ก เมืองใหญ่ เมืองเล็ก ตลอดจนถึงหมู่บ้านชุมชนอื่น ๆ ก็สะดวกขึ้น ง่ายขึ้น

ก่อนเสด็จเข้าเมืองราชคฤห์ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง ซึ่งตั้งสำนักอาศรมอยู่ที่ตำบลอรุเวลาเสนานิคม และซึ่งอยู่ในอาณาเขตของแคว้นมคธ

ชฎิล ๓ พี่น้องมีชื่อว่ากัสสปะ เหมือนกัน แต่เรียกตามสถานที่อันเป็นที่ตั้งสำนักปฏิบัติธรรม คือ

๑. อรุเวลากัสสปะ มีบริวาร ๕๐๐ คน

๒. นทีกัสสปะ มีบริวาร ๓๐๐ คน

๓. คยากัสสปะ มีบริวาร ๒๐๐ คน

ทั้ง ๓ คณาจารย์นี้เป็นที่นับถือของชาวเมืองราชคฤห์

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดชฎิลทั้ง ๓ ให้ยอมตนเป็นพระสาวก พระพุทธเจ้าจึงมีพระสาวก ๑,๐๐๐ กับอีก ๓ คน จาริกเข้าเมืองราชคฤห์

ชาวเมืองรวมทั้งพระเจ้าพิมพิสารเห็นเข้าก็ตื่นเต้น ยิ่งได้เห็นอรุณเวลาใกล้สลับ
ผู้ที่ตนเคารพนับถือกราบเท้าพระพุทธเจ้าและประกาศว่าเป็นสาวกของ
พระพุทธเจ้าก็ยังเห็นเป็นอัศจรรย์

พระเจ้าพิมพิสารทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงเป็นกำลังสำคัญของ
พระพุทธเจ้า ทั้งยังเป็นพระสหายสนิทกับกษัตริย์แห่งแคว้นใหญ่อีกแคว้น
หนึ่งคือ แคว้นโกศล ซึ่งมีกรุงสาวัตถีเป็นเมืองหลวง แคว้นโกศลในสมัย
พระพุทธเจ้ามีพระราชาผู้ครองแคว้นพระนามว่าพระเจ้าปเสนทิโกศล

พระเจ้าปเสนทิโกศลกับพระเจ้าพิมพิสารต่างได้พระกนิษฐภคินี
กันและกันเป็นพระมเหสี เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงยอมรับพระพุทธศาสนา
และทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธมามกะ การเผยแผ่พระศาสนาของ
พระพุทธเจ้าในแคว้นโกศลก็ง่ายขึ้นและสะดวกขึ้น

พระเจ้าพิมพิสารทรงนับถือพระพุทธศาสนาจนตลอดพระชนม์ชีพ
พระองค์สิ้นพระชนม์เพราะถูกพระเจ้าอชาตศัตรูผู้โอรสก่อกรรมทำเข็ญ
ปิตุฆาต ซึ่งเป็นอนันตริยกรรม อันเกิดจากวิบากกรรมเก่าก่อนของพระองค์

ข้อสรุปท้ายเรื่อง

พระเจ้าพิมพิสารแม้เบื้องปลายพระชนม์ชีพจะถูกกระแสนการเมือง
ทำให้สิ้นพระชนม์ ต้องเสวยวิบากกรรมแสนสาหัส แต่ทรงยึดมั่นใน
พระรัตนตรัยไม่เปลี่ยนแปลง ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีคุณูปการ
แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

อนาถบิณฑิกเศรษฐี

อนาถบิณฑิกเศรษฐี เป็นลูกชายของเศรษฐีชื่อสมณะ ในเมือง
สาวัตถี เมืองหลวงของแคว้นโกศล ซึ่งมีพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นกษัตริย์
ผู้ครองแคว้นในสมัยนั้น มารดาไม่ปรากฏนาม

ชื่อเดิมของเศรษฐีผู้นี้ คือสุทตตะ

คำว่า อนาถบิณฑิกะ เป็นชื่อที่เกิดจากคุณธรรมของเศรษฐีผู้นี้
ด้วยท่านเป็นผู้ใจบุญ ได้ตั้งโรงทานแจกอาหารคนยากคนจนคนอนาถาไว้ที่
หน้าบ้านของตน คนทั้งหลายจึงเรียกว่าอนาถบิณฑิกะ

ส่วนคำว่าเศรษฐีเป็นชื่อตำแหน่งซึ่งได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ
สมัยนั้น โดยสืบทายาทจากบิดา

คนมั่งคั่งสมัยพระพุทธเจ้าก็ดี ก่อนและหลังจากนั้นก็ดี ที่ร่ำรวย
ขนาดได้รับแต่งตั้งให้เป็นเศรษฐีนั้น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำมาค้าขาย
ทั้งในเมืองที่ตนอยู่อาศัย และในเมืองอื่น ๆ โดยบรรทุกสินค้าใส่กองเกวียน
นำไปขายพร้อมด้วยลูกน้องซึ่งเรียกว่าข้าทาสบริวาร

อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้มาพบและได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เมืองราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ ซึ่งสมัยนั้นกษัตริย์ผู้ครองแคว้นนี้ คือพระเจ้าพิมพิสาร เหตุที่มีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่นี้ก็เพราะกิจการค้าขาย ด้วยอนาถบิณฑิกเศรษฐีมีเพื่อนสนิทคนหนึ่งซึ่งมีฐานะเป็นเศรษฐีอยู่ที่เมืองราชคฤห์

คนผู้มีฐานะร่ำรวยในสมัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นระดับเศรษฐีหรือระดับเจ้าผู้ครองเมืองครองแคว้น ถ้ามีความสนิทสนมกันมีไมตรีต่อกันแน่นแฟ้นมักจะหาทางกระชับไมตรีกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น นั่นคือถ้าวัยอายุไล่เสียกันและต่างมีน้องสาวด้วยกันมักจะขออน้องสาวของกันและกันไปเป็นภรรยา

อนาถบิณฑิกเศรษฐีกับเพื่อนเศรษฐีในเมืองราชคฤห์ต่างได้น้องสาวของกันและกันเป็นภรรยา พระเจ้าพิมพิสารราชาแห่งแคว้นมคธกับพระเจ้าปเสนทิโกศลราชาแห่งแคว้นโกศล ก็ทำนองเดียวกัน

เศรษฐีทั้งสองต่างไปมาหาสู่กันด้วยกิจการค้าขาย เมื่อฝ่ายหนึ่งไปยังบ้านเมืองของอีกฝ่ายหนึ่ง มักจะไปพักอาศัยที่บ้านพักรับรองของกันและกัน

พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทรงประกาศเผยแผ่พระศาสนาที่เมืองสาวัตถี พระเจ้าพิมพิสาร เศรษฐี คหบดี และชาวบ้านชาวเมืองจำนวนมากได้หันมานับถือพระศาสนาของพระพุทธเจ้า

การนับถือพระศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น สมัยทุกวันนี้เรียกว่านับถือพระพุทธศาสนา ถ้าเรียกเป็นภาษาพูดก็ว่านับถือศาสนาพุทธ หรือย่อ ๆ ยิ่งขึ้นก็ว่านับถือพุทธ แต่สมัยพระพุทธเจ้าแรกทรงเผยแผ่พระศาสนาเรียกว่านับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ในสมัยมีพระไตรปิฎก ซึ่งหมายถึงสมัยหลังพระพุทธเจ้านิพพานแล้ว เรียกว่าพระธรรมวินัย มาเรียกว่าพระพุทธศาสนาอย่างทุกวันนี้ในสมัยหลังจากนั้น

เมื่อนับถือพระศาสนาของพระพุทธเจ้า ชาวเมืองราชคฤห์ระดับต่าง ๆ ก็บำรุงพระศาสนาด้วยการทำบุญให้ทาน รักษาศีลและฟังธรรม เศรษฐีเมืองราชคฤห์ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกันกับอนาถบิณฑิกเศรษฐีได้มีโอกาสนำผ้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า และได้ฟังธรรม ก็เลื่อมใสประกาศตนเป็นอุบาสกผู้นับถือพระรัตนตรัย ได้นิมนต์พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกมารับภัตตาหารที่บ้านของตน

ตอนอนาถบิณฑิกเศรษฐีนำสินค้านำมาบริกรรมทุกกองเกี่ยวกันไปขายที่เมืองราชคฤห์ ได้พักที่บ้านรับรองของเศรษฐีผู้เป็นทั้งเพื่อนและน้องเขยนั้นเป็นเวลาพอดีกับเศรษฐีผู้เพื่อนเตรียมการทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้ฟังเรื่องราวจากเศรษฐีเพื่อนก็สนใจ ได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ที่สัตวัน หรือป่าไม้สีเสียด ใกล้กับพระเวฬุวัน ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า ได้สำเร็จมรรคผลเป็นอริยบุคคลขั้นโสดาบัน ประกาศตนเป็นอุบาสกผู้นับถือพระรัตนตรัยด้วยศรัทธามั่นคง

อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้เสด็จไปยังเมืองสาวัตถี เมืองหลวงของแคว้นโกศล ที่ตนตั้งบ้านเรือนอาศัยทำมาค้าขายอยู่ เพื่อประกาศพระศาสนาที่แคว้นนั้น พระพุทธเจ้าทรงรับคำทูลอาราธนา

อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้วางแผนเตรียมการใหญ่ในการที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จไปเมืองสาวัตถี การวางแผนนั้นมี ๒ ประการคือ

๑. สร้างที่พักค้างคืนระหว่างทางจากเมืองราชคฤห์ ถึงเมืองสาวัตถีไว้เป็นระยะ ๆ เพื่อพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกที่ตามเสด็จไปประทับและพัก พร้อมกับเตรียมอาหารไว้ถวายทุกแห่งด้วย

๒. เตรียมสร้างที่ประทับถาวรไว้ที่เมืองสาวัตถี โดยการขอซื้อสวนซึ่งมีบริเวณกว้างใหญ่ของเจ้าชายองค์หนึ่งที่เมืองสาวัตถี เจ้าชายนั้น

ชื่อ เขต

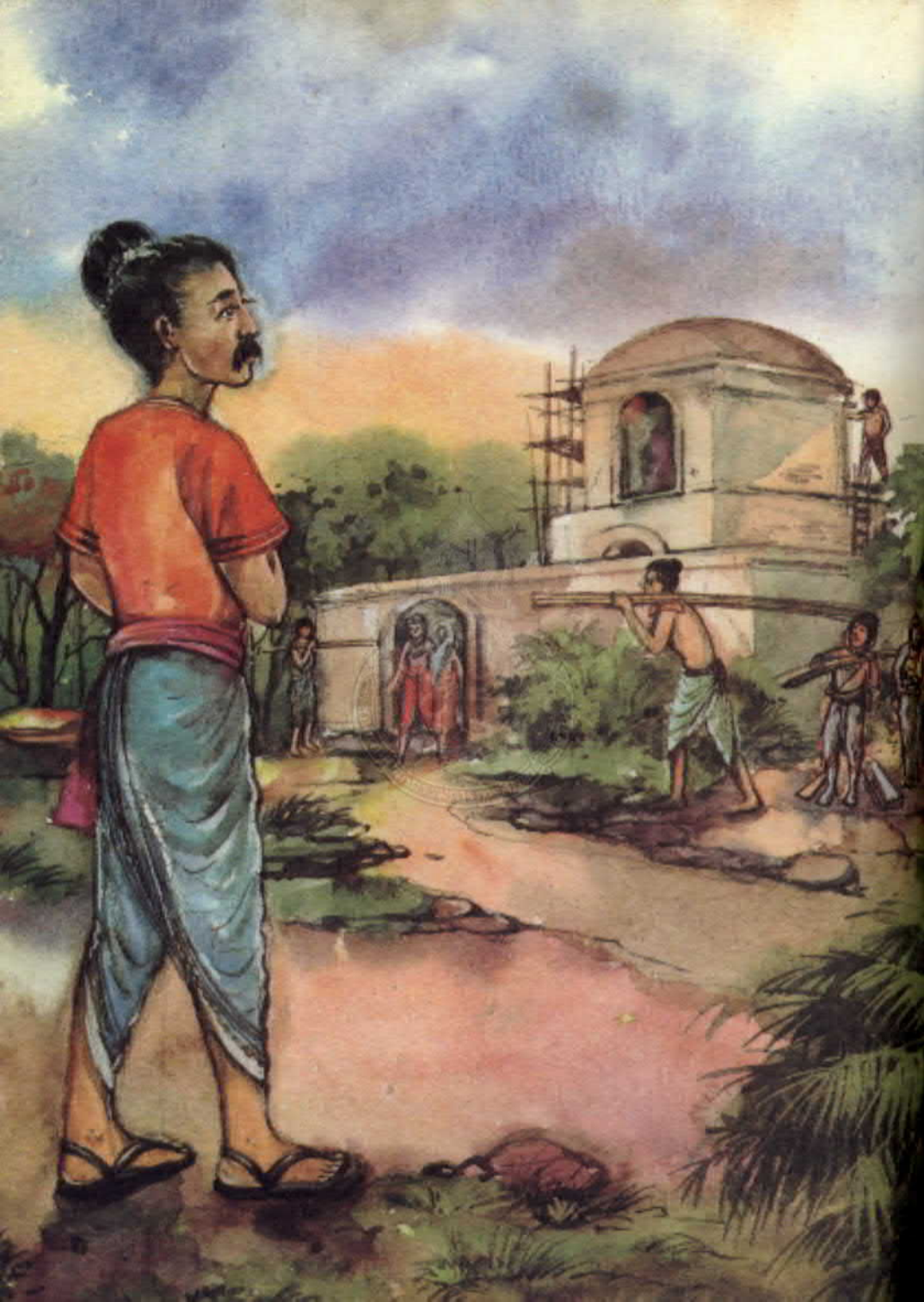
คำว่าสวนนั้น ภาษาบาลีเรียกว่า วนาหรือวันบ้าง อารามบ้าง วนาหรือวันคือสวนที่เป็นป่า อารามคือสวนไม้ดอก ไม้ประดับ และไม้ผล สวนเจ้าเขตนั้นเป็นสวนป่า ภาษาบาลีจึงเรียกว่า เขตวัน แปลว่าสวนป่าของเจ้าเขต

เจ้าเขตตกลงขายสวนป่าแห่งนี้ให้นาถบิณฑิกเศรษฐีด้วยเงินที่ถักคิดเป็นเงินไทยก็หลายร้อยล้านบาท เมื่อซื้อได้แล้ว นาถบิณฑิกเศรษฐีก็สร้างเสนาสนะคือที่อยู่อาศัยสำหรับพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์ได้ประทับและอยู่อาศัย อาคารที่พักทั้งหมดเรียกว่าวิหาร แปลว่าวัด เมื่อสร้างเสร็จแล้ว สวนเจ้าเขตหรือเขตวันแห่งนี้จึงได้นามตามภาษานิยม ๒ นามคือ เขตวนาราม และเขตวันวิหาร อยู่ทางทิศใต้ของเมืองสาวัตถี

เมื่องานทุกอย่างเสร็จสิ้นตามแผนเรียบร้อยแล้ว นาถบิณฑิกเศรษฐีได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปกราบทูลพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปยังเมืองสาวัตถี พร้อมด้วยพระสงฆ์สาวกจำนวนมาก นาถบิณฑิกเศรษฐีพร้อมด้วยชาวเมืองได้รับเสด็จพระพุทธเจ้ามโหฬาร นาถบิณฑิกเศรษฐีได้ทำบุญเลี้ยงพระ และได้ฉลองวัดเป็นเวลาหลายวัน พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมแก่มหาชนชาวเมืองสาวัตถี ชาวเมืองจำนวนมาก รวมทั้งพระเจ้าปเสนโกศลได้หันมานับถือพระศาสนาของพระพุทธเจ้า

พระพุทธศาสนาได้ตั้งมั่นและแผ่ไปทั่วแคว้นโกศล เพราะนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาตามเมือง ตามแคว้นตลอดทั้งเมืองใหญ่เมืองเล็กและชุมชน หมู่บ้านต่าง ๆ เป็นเวลาทั้งหมด ๔๕ พรรชานับตั้งแต่ได้ตรัสรู้เป็นต้นมา ตลอดเวลา ๔๕ ปี หรือ ๔๕ พรรษา นั้น สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษาหลายครั้งมากกว่าแห่งใด ๆ มีอยู่

๒ แห่ง คือ

๑. เขตวนาราม ซึ่งอนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย ทรงจำพรรษา อยู่ที่นี้ ๑๙ พรรษา หรือ ๑๙ ครั้ง ที่เรียกว่าครึ่งเพราะไม่ได้ประทับอยู่ติดต่อกัน แต่เสด็จไปทรงจำพรรษาที่อื่นแล้ว เสด็จมาทรงจำพรรษาที่นี่

๒. บุปผาราม ซึ่งนางวิสาขาสร้างถวาย อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเมืองสาวัตถี ทรงจำพรรษาที่นี่ ๖ ครั้ง

เหตุที่พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาที่เมืองสาวัตถี ที่เขตวนาราม และบุพพารามมากกว่าเมืองอื่น ๆ นั้น เพราะทรงเห็นว่าอนาถบิณฑิกเศรษฐี กิติ นางวิสาขากิติ ได้ให้กำลังอุปถัมภ์อย่างสำคัญ แล้วอีกอย่างหนึ่งคือ เมืองสาวัตถีเป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระศาสนาของพระองค์ดังกล่าวแล้ว ทั้งแคว้นโกศลก็เป็นแคว้นใหญ่ เมืองสาวัตถีก็เป็นเมืองใหญ่ มีลัทธิและเจ้าลัทธิมากต่อมาก

ถ้าประทับอยู่ที่เมืองสาวัตถี ไม่ว่าจะเป็นที่เขตวนาราม หรือ บุปพาราม พระพุทธเจ้าจะได้รับทูลอาราธนาจากอนาถบิณฑิกเศรษฐี หรือไม่ก็นางวิสาขาให้เสด็จไปพร้อมด้วยพระสงฆ์สาวกจำนวนมากไป ทรงฉันอาหารที่บ้านของตนแทบทุกวัน

คัมภีร์พระพุทธศาสนาทั้งระดับพระสูตรและอรรถกถา คือคำอธิบายพระสูตรหลายแห่งบันทึกไว้ว่า ที่มานี้ของอนาถบิณฑิกเศรษฐีนั้น จัดอาหารไว้ถวายพระสงฆ์วันละ ๒,๐๐๐ องค์ หมายถึงเวลาพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์เสด็จมาทรงจำพรรษาที่เขตวนาราม

กิจวัตรประจำวันของอนาถบิณฑิกเศรษฐีที่นอกจากทำมาค้าขาย แล้วก็คือ

๑. ไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลตามหน้าที่
๒. ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่เขตวนาราม

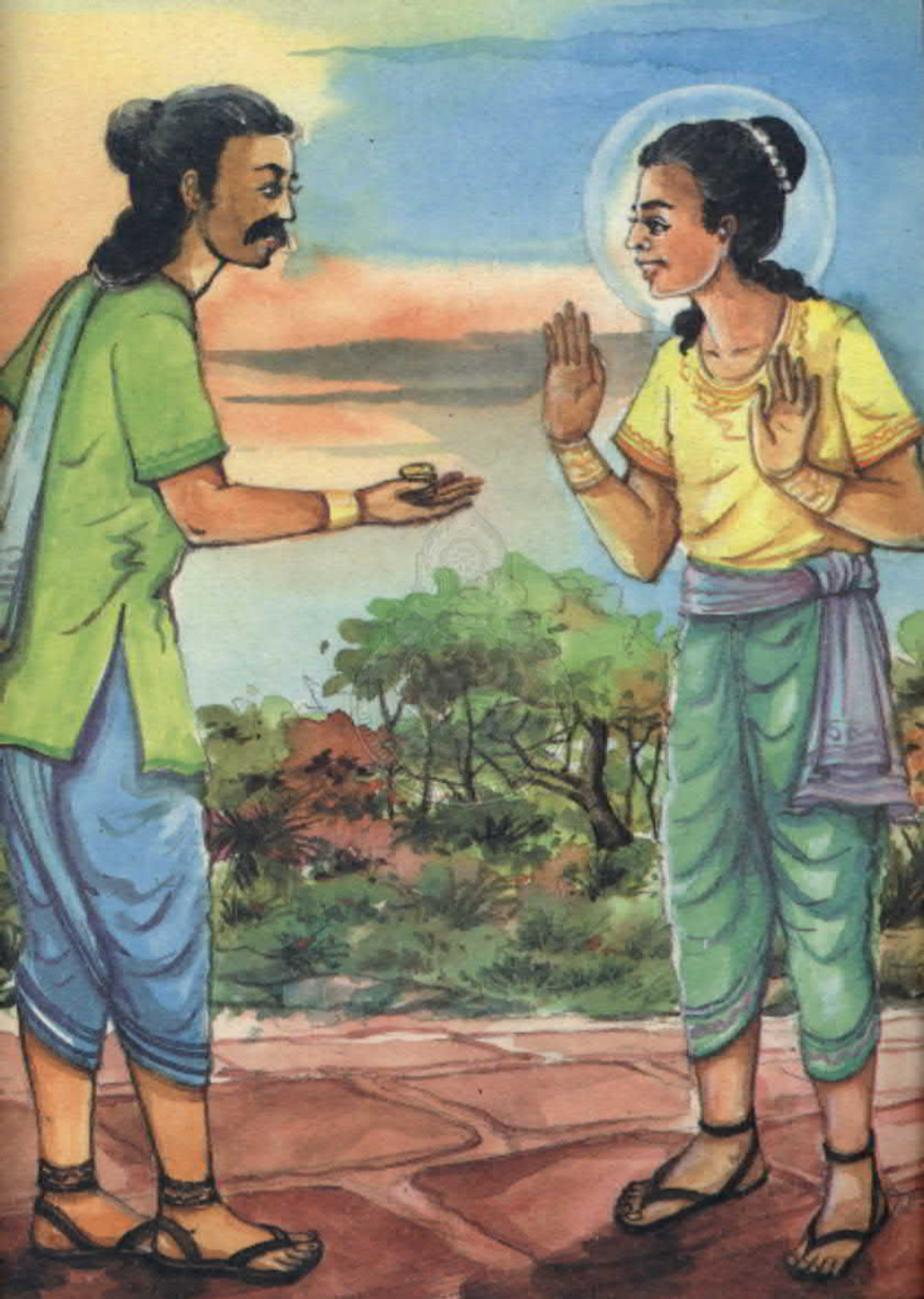
ในด้านชีวิตส่วนตัว อนาคตบัณฑิตพิเศษศรีมีบุตรธิดากับภรรยาหลายคน บุตรธิดาทุกคนล้วนนับถือพระพุทธศาสนา เพราะได้รับการแนะนำจากผู้เป็นบิดา ธิดาผู้หนึ่งคือนางจุฬาสัทธาได้แต่งงานกับลูกชายเศรษฐีในเมืองอุคคะ แต่ตระกูลของสามีนับถือลัทธิอื่น ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อแรกอยู่ด้วยกันก็กระทบกระทั่งกัน แต่ผลสุดท้ายนางจุฬาสัทธาก็สามารถเปลี่ยนใจบุคคลในตระกูลของสามีทุกคนให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาได้

นอกจากมีบุตรธิดา อนาคตบัณฑิตพิเศษศรีก็มีหลานชายหลานสาวหลายคน หลาน ๆ ส่วนมากเป็นคนดี มีเกรงเทวที่คัมภีร์พระพุทธศาสนา บันทึกไว้ มี ๒ คนคือ คนหนึ่งเป็นลูกชายของลูกสาว เป็นคนขี้เมา และประพฤติกเล่ อนาคตบัณฑิตพิเศษศรีแนะนำสั่งสอนไม่ได้ ต้องตัดทางปล่อยไป อีกคนหนึ่งเป็นคนเจ้าชู้ รูปหล่อ สตรีใด ๆ ได้เห็นเป็นหลงใหล หลานชายหนุ่มรูปหล่อคนนี้ ชื่อเขมกะ เขมกะถูกจับดำเนินคดีหลายครั้งในเรื่องเจ้าชู้ เพราะทำความผิดทางเพศ จนผู้เป็นตา คือ อนาคตบัณฑิตพิเศษศรีต้องจับเอาตัวนำเข้าเฝ้าให้พระพุทธเจ้าทรงเทศนาอบรม จนได้สำเร็จโสดาบัน จึงงดเว้นประพฤติดังกล่าว

มีผู้กราบทูลตามพระพุทธเจ้าว่า หลานชายของเศรษฐีผู้นี้ทำไมจึงรูปหล่อ และเป็นทีหลงใหลของเพศตรงกันข้าม พระพุทธเจ้าตรัสว่า เพราะกรรมเก่าของเขабันดาลด้วยอดีตชาตินายคนรูปหล่อนี้ ได้ยกแผ่นทองขึ้นประดับสญูปะเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง แล้วตั้งความปรารถนาไว้ว่า ถ้าเกิดอีกขอให้รูปหล่อ สตรีใด ๆ ได้เห็นขอให้ต้องตาต้องใจ

อนาคตบัณฑิตพิเศษศรีทรมอบริจาคทรัพย์ทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนา จนคราวหนึ่งเป็นเหตุให้ยากจนลง

เมื่อได้เฝ้าพระพุทธเจ้าคราวหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า

“ที่บ้านยังทำบุญให้ท่านอยู่หรือ”

ท่านก็กราบทูลว่า

“ยังคงให้ท่านอยู่ตามปกติ แต่ของที่นำมาให้ท่านปัจจุบันไม่ค่อย
ประณีต ไม่ค่อยมีราคาเหมือนสมัยก่อน”

พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งเตือนท่านว่า

“สิ่งที่เรานำมาให้เป็นประณีตหรือไม่ประณีตนั้นไม่สำคัญ ขอให้
จิตใจมีความประณีตก็แล้วกัน”

ในกาลภายหลัง ทริพย์สมบัติต่าง ๆ ที่คนภูหนี่ยมสินไปเป็นต้น
คนก็นำกลับมาคืนให้ อนาถบิณฑิกก็กลับมาอยู่ในฐานะมั่งคั่งร่ำรวยเช่นเดิม

ในยามที่ท่านเศรษฐีเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาคราวใดก็ตาม แทนที่ท่าน
จะคิดถึงหมอกลับคิดถึงพระก่อนคนอื่น ทุกครั้งที่เกิดเจ็บป่วย เศรษฐีผู้นี้
จะต้องนิมนต์พระมาแสดงธรรมะให้ท่านฟัง ทำให้เกิดปิติ เกิดปราโมทย์
เกิดความเอิบอิ่มใจ เพราะการฟังธรรมะ บางครั้งแม้โรคภัยจะเสียดแทง
ท่านรุนแรง ท่านก็นิมนต์พระโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ พระสารีบุตรกับ
พระอานนท์ ให้มาแสดงธรรมะให้ฟัง

อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้ทำตนเป็นผู้อุปัฏฐากบำรุงพระพุทธศาสนา
เป็นเวลานาน ท่านจึงเป็นเหมือนคนที่ได้รับประทานของอร่อยด้วยตนเอง
ก่อน แล้วก็ต้องการให้บุคคลอื่นได้รับประทานของอร่อยด้วยเช่นนั้นบ้าง
จึงได้พยายามเชิญชวน ชักชวนเพื่อนฝูงที่คุ้นเคยสนิทสนมกันให้มาสนใจ
ฟังธรรมะ ปฏิบัติธรรมะในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก จนคนเหล่านั้น
ได้ประพฤติ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อำนวยผลให้มีความสุขโดยทั่วกัน แม้
ข้าทาสบริวารภายในบ้านของท่านซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น ท่านก็สั่งสอน
ให้แต่ละคนได้ปฏิบัติธรรมะกัน ชี้ให้เห็นถึงความทุกข์ยากต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
ในชีวิตของเขาเหล่านั้น จนต้องมาเป็นคนรับใช้บุคคลอื่น ว่าเป็นเพราะ

ทำกรรมไม่ดีเอาไว้ในกาลก่อน มาถึงชาตินี้ก็ควรจะทำความดีเอาไว้ให้
มาก ๆ

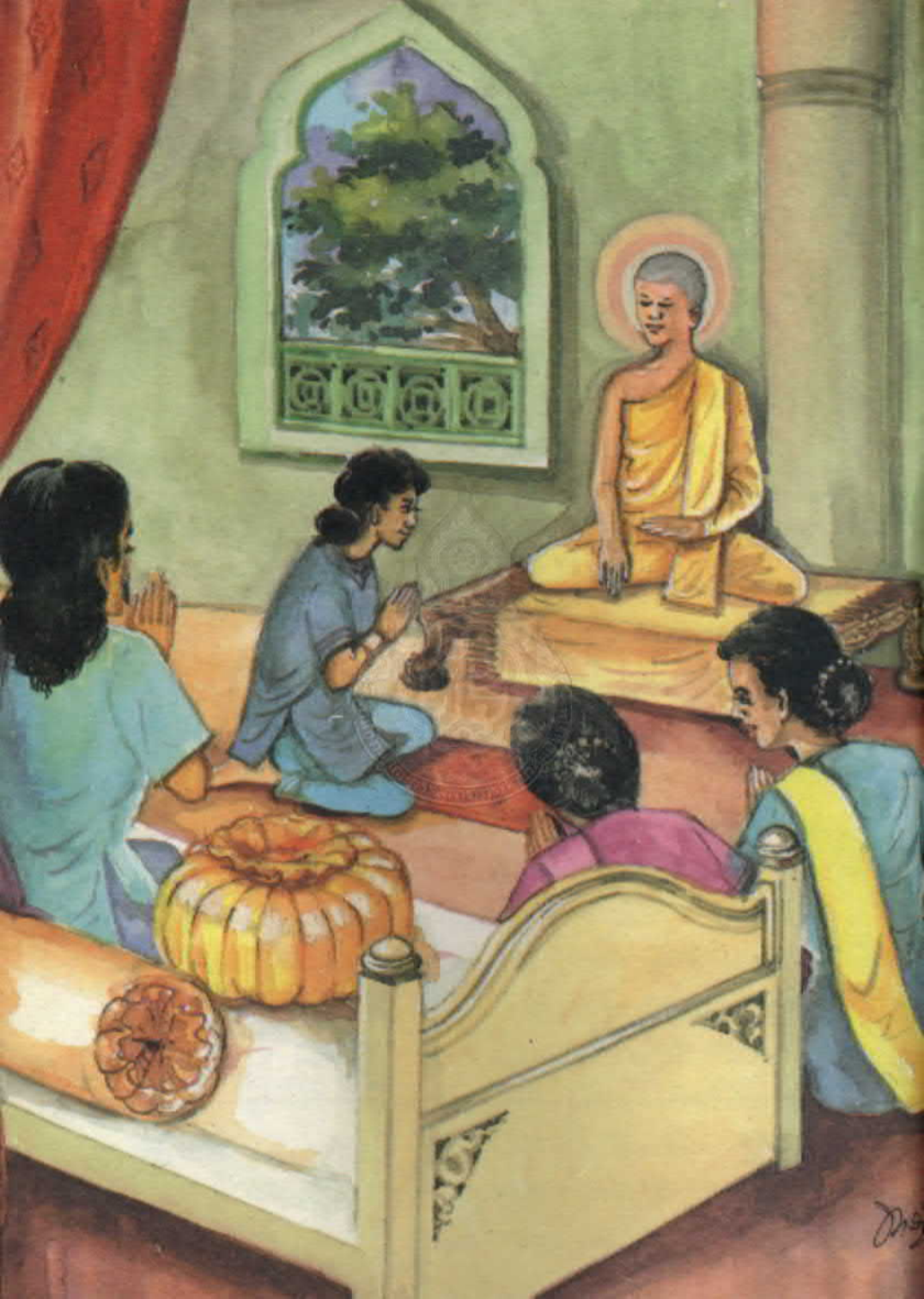
จนในที่สุดคนภายในบ้านของท่านทั้งหมดแม้แต่เด็กเล็ก ๆ ถึงวันพระ
ที่เรียกว่า วันธรรมสวนะ ก็จะรักษาศีลอุโบสถ คือรักษาศีล ๘ ด้วยกัน
ทุกคน ทำให้คนภายในบ้านของท่านทั้งหมดเป็นคนดีมีศีลธรรม สามารถ
สร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชีวิตของตน

ชีวิตของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีจึงเป็นชีวิตที่อยู่เพื่อทำประโยชน์
แก่ตนเองและแก่บุคคลอื่นให้สมบูรณ์เต็มตามความสามารถที่ท่านทำได้
ก่อนตาย อนาถบิณฑิกเศรษฐีเกิดโรคเบียดเบียนรุนแรงมาก ได้ส่งคน
มากราบทูลลาพระพุทธรูปเจ้า และนิมนต์พระสารีบุตรกับพระอานนท์เถระ
ให้ไปแสดงธรรมะให้ฟัง

พระสารีบุตรได้แสดงธรรมะระดับวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้
ท่านเกิดความปิติปราโมทย์ในชีวิตของท่าน และเข้าใจความจริงของชีวิต
ทุกชีวิตที่เกิดมา ว่าจะต้องเป็นอย่างนี้เอง ทำให้ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี
ลดความเจ็บปวดของโรคไปได้ เพราะไม่ให้ความสำคัญแก่โรคที่กำลัง
เสียดแทงท่านอยู่ และจิตใจของท่านมาจดจ่ออยู่ที่ธรรมะซึ่งพระสารีบุตร
ได้แสดงให้ฟัง

หลังจากพระเถระทั้งสองลากลับไปแล้ว อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็ถึง
แก่กรรมด้วยอาการสงบ

ประวัติชีวิตของอนาถบิณฑิกเศรษฐีจึงเป็นแบบชีวิตของเศรษฐี
ผู้บุญญาที่ใช้ความเพียรพยายามรักษาทศทรัพย์เสริมสร้างทรัพย์สมบัติของตน
ขึ้นมาได้มากแล้วในที่สุดตนก็ใช้สอยทรัพย์สมบัติเหล่านั้น เลี้ยงตนเอง
เลี้ยงครอบครัว ญาติพี่น้อง ให้เป็นสุข ต่อจากนั้นก็นាំทรัพย์สมบัติของตน
ไปสร้างประโยชน์แก่พระพุทธรูปศาสนา แก่ประเทศชาติและประชาชน

จนเป็นที่ยกย่องนับถือของบุคคลทั้งหลาย

ประวัติของอนาถบิณฑิกเศรษฐีจึงให้คำตอบแก่คนทั้งหลายว่า คนเรานั้นเกิดมาเป็นอะไรไม่สำคัญ สำคัญที่ว่าเมื่อเราเกิดมาแล้วได้ทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่ตน และประโยชน์แก่บุคคลอื่นบ้าง เพราะถ้าหากว่าใครทำได้ทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์บุคคลอื่นแล้ว แม้ตัวเขาจะตายไป แต่ชื่อเสียงคุณงามความดีจะเป็นตราประทับไว้กับโลกตลอดไป

ข้อสรุปท้ายเรื่อง

อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกสาวกผู้เลิศในการเป็นทายก คือผู้ถวายทาน นอกจากนั้นในประวัติของท่านยังปรากฏความเด่นในการอบรมบุตรธิดาให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดีอีกด้วย

ฉัตตปาณิ

ฉัตตปาณิเป็นชาวเมืองสาวัตถี เรื่องราวของอุบาสกผู้นี้มีปรากฏอยู่ทั้งในพระสูตร ในพระสุตตันตปิฎก อันเป็นคัมภีร์หนึ่งในพระไตรปิฎก และในพระวินัยปิฎก ตลอดจนในอรรถกถา คือ คำอธิบายพระไตรปิฎก

แม้จะมีเรื่องราวของอุบาสกผู้นี้ในคัมภีร์หลายแห่ง แต่ละคัมภีร์ก็ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับฐานะส่วนตัวของท่านผู้นี้ไว้ ฐานะส่วนตัวก็เช่นว่าเป็นลูกของใคร ตระกูลเป็นอย่างไร มีบุตรภรรยาหรือไม่ เป็นต้น กระนั้นก็ดี เรื่องราวของอุบาสกผู้นี้ ก็น่าศึกษาอยู่มิใช่น้อย ดังต่อไปนี้

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงนำพระศาสนามาประกาศเผยแผ่ในเมือง
สาวัตถี เมืองหลวงของแคว้นโกศล ประชาชนในเมืองนี้ทุกระดับได้หันมา
นับถือพระพุทธศาสนา จนมีผู้สร้างวัดขึ้น ๒ แห่งถวายพระพุทธเจ้าและ
พระสงฆ์ ดังความปรากฏอยู่ในเรื่องของอุบาสกอื่น ๆ ซึ่งมีอยู่ในหนังสือ
เล่มเดียวกันนี้แล้ว

จัดตปาณิอุบาสกได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้า ได้สำเร็จเป็นอริย-
บุคคลชั้นอนาคามี อริยบุคคลชั้นนี้ต่ำกว่าชั้นอรหันต์เพียงชั้นเดียวเท่านั้น

อริยบุคคลมี ๔ ชั้น คือ

๑. โสดาบัน
๒. สกิทาคามี
๓. อนาคามี
๔. อรหันต์

อริยบุคคลชั้นโสดาบันและสกิทาคามีนั้น ถ้ายังเป็นคฤหัสถ์ ชาย
หญิง ยังต้องมีครอบครัวมีบุตรภรรยาสามี ถ้ายังเป็นหนุ่มเป็นสาวยังแต่งงาน
แต่ผู้สำเร็จอริยบุคคลชั้นอนาคามีขึ้นไปแล้ว เป็นผู้ตัดกิเลสราคะ คือ ความ
ยินดีทางเพศสัมพันธ์ได้ ตัดโทสะความโกรธได้ เหลืออยู่เพียงกิเลสข้อย่อย
ที่ยังตัดไม่ได้ คือ โมหะความหลง ผู้มิได้สำเร็จอนาคามี จึงเลิกเกี่ยวข้องกับ
เพศสัมพันธ์ได้ ส่วนอรหันต์ตัดหรือละกิเลสได้หมดเลย ผู้สำเร็จมรรคผล
เป็นอริยบุคคลชั้นอนาคามีแล้ว ถ้ามีสามีภรรยามาก่อน ก็เลิกเกี่ยวข้องกัน
ด้วยเพศสัมพันธ์ แม้จะยังอยู่ด้วยกันในบ้านเดียวกันก็เลิกเกี่ยวข้องกัน

นอกจากนั้น ผู้ได้บรรลุมรรคผลชั้นอนาคามีแล้ว จะเป็นผู้งด
การแต่งกายหรูหรา งดประดับกายด้วยของหอม งดนอนที่นอนขัดด้วยนุ่น
และสำลี กินข้าวหนเดียว และรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระตลอดชีวิต แม้
อุบาสกจัดตปาณิก็นินข้าวหนเดียวในวันหนึ่ง ๆ และรักษาศีลอุโบสถทุก

วันพระจนตลอดชีวิต

ศีลอุโบสถเหมือนกันกับศีล ๘ ประการเดียวตรงที่มี ๘ ข้อเท่ากัน
ใจความก็เหมือนกัน คือ

๑. เว้นฆ่า
๒. เว้นลักขโมย
๓. เว้นเพศสัมพันธ์ (ศีล ๕ ข้อ ๓ ไม่ห้ามเพศสัมพันธ์ แต่ห้าม
ละเมียดบุตรภรรยาของคนอื่นและนอกใจกัน)

๔. เว้นพูดปด
๕. เว้นดื่มของมึนเมา
๖. เว้นกินอาหารตั้งแต่เวลาเที่ยงเป็นต้นไปจนถึงก่อนเวลาใหม่
๗. เว้นดูการฟ้อนรำขับร้องและประดับตกแต่งร่างกายให้สวยงาม
๘. เว้นนอนในที่นอนขัดด้วยนุ่นและสำลี หรือที่นอนหรุหร่า

ต่างกันสาระสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. เจตนา
๒. เวลารักษา

ศีล ๘ นั้น เจตนารักษาเป็นข้อ ๆ เมื่อข้อใดขาด ก็ขาดเฉพาะข้อนั้น
เวลารักษาไม่มีกำหนด ส่วนศีลอุโบสถมีเจตนารักษารวมกันทั้งหมดทุกข้อ
ถ้าทำข้อหนึ่งข้อใดขาด ศีลข้ออื่น ๆ ทั้งหมดจะเป็นโมฆะ คือ ขาดพร้อมกัน
หมดเลย เวลารักษามีจำกัดเฉพาะวันพระช่วงเวลาวันหนึ่งกับคืนหนึ่งเท่านั้น

วันหนึ่ง อุบาสกฉัตตปาณิได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า และได้พบกับ
พระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชาผู้ครองแคว้นโกศล ที่พระราชอุทยานใน
เมืองสาวัตถี ดังเรื่องจากพระวินยปิฎกต่อไปนี้

พระเจ้าปเสนทิโกศลรับสั่งให้เจ้าหน้าที่รักษาพระราชอุทยาน
ทำความสะอาดบริเวณพระราชอุทยาน เพราะพระองค์จะเสด็จไปเพื่อ
สำราญพระราชอิริยาบถ เจ้าหน้าที่รักษาพระราชอุทยานทำตามรับสั่ง
เสร็จแล้ว ได้นำความขึ้นกราบทูลรายงานว่าเสร็จเรียบร้อยแล้ว

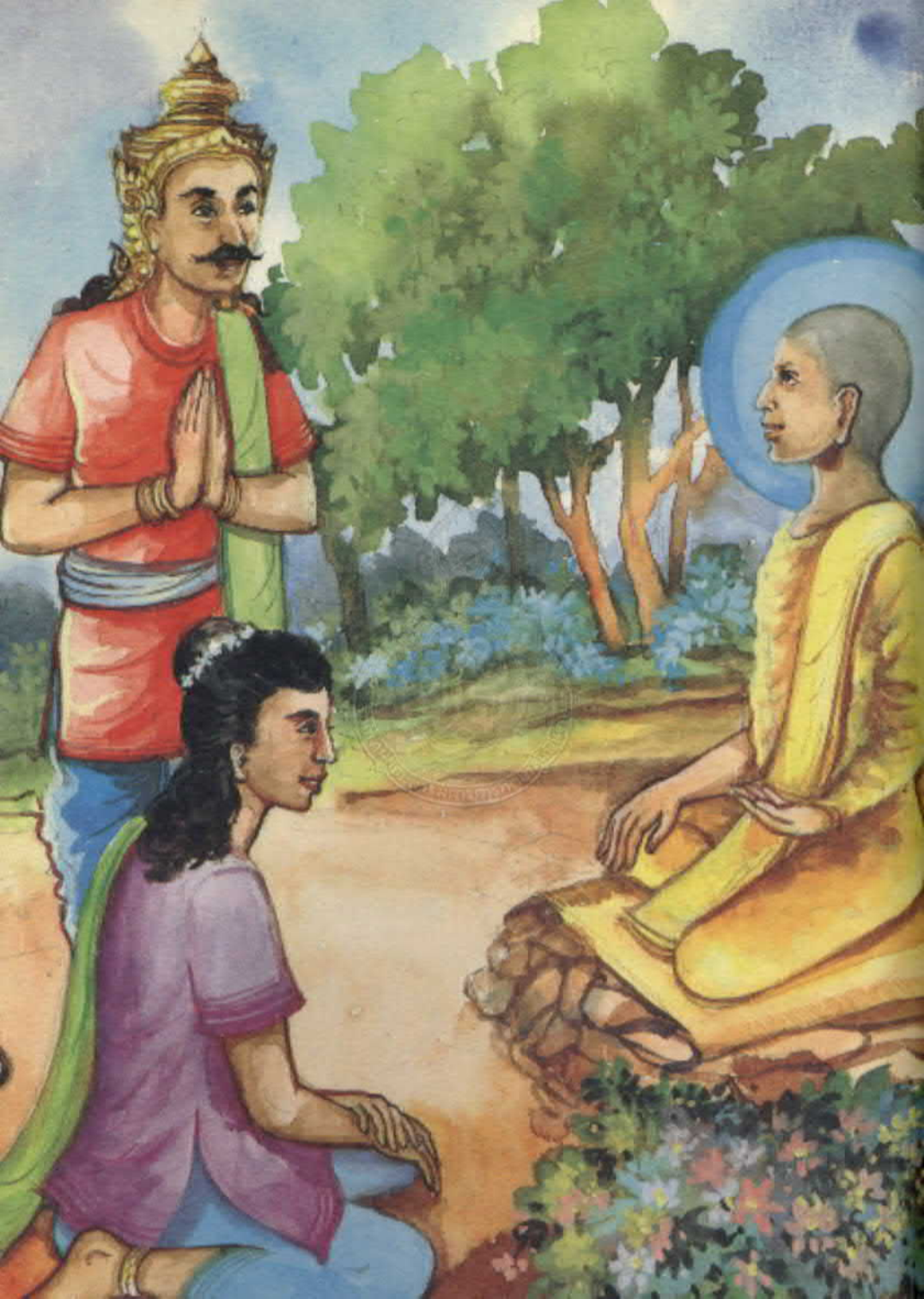
เจ้าหน้าที่กราบทูลรายงานเพิ่มเติมว่า “เวลานี้พระพุทธเจ้าเสด็จ
มาประทับอยู่ที่นั่นด้วย”

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า “ไม่เป็นไรหรอก ช่างพระองค์ท่าน
เถอะ เดี่ยวฉันจะไปเฝ้าพระองค์ท่านด้วย”

พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่พระราชอุทยาน
ขณะนั้นมีคนนั่งเฝ้าพระพุทธเจ้าอยู่ก่อนแล้ว ๑ คน บุคคลผู้นั้นคือ อุบาสก
ฉัตตปาณิ พระเจ้าปเสนทิโกศลประหลาดพระทัย ทรงชะงักนิดหนึ่ง แล้วก็
เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

พระพุทธโฆษาจารย์ซึ่งเป็นอรรถกถาจารย์ คือ ผู้แต่งหนังสือ
อธิบายพระไตรปิฎกและหนังสือเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้มาก
ท่านเป็นชาวอินเดียยุคหลังพระพุทธเจ้าประมาณ พ.ศ. ๑๐๐๐ ได้กล่าวถึง
เรื่องนี้ไว้ในอรรถกถาธรรมบททุกกนิกาย ภาค ๓ ซึ่งเป็นข้อเขียนของท่าน
(คัมภีร์ธรรมบทมีทั้งหมดมี ๘ ภาค ใช้เป็นคัมภีร์หลักสูตรการศึกษาบาลี
ของพระภิกษุสามเณรเมืองไทยเราอยู่ทุกวันนี้) ตอนหนึ่งว่า

อุบาสกฉัตตปาณิได้เห็นพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จมาก็ลังเลใจ
พลางคิดว่า “เราสมควรลุกขึ้นรับเสด็จด้วยการถวายความเคารพพระเจ้า-
ปเสนทิโกศลหรือไม่หนอ” แล้วก็ตัดสินใจได้ว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเป็น
พระราชาปกครองประเทศ ส่วนพระบรมศาสดาพุทธเจ้าทรงเป็นพระราชา
ทางธรรม ทรงพระคุณประเสริฐกว่า ถ้าเราลุกขึ้นถวายความเคารพ
พระราชาปเสนทิโกศล ก็จะไม่ควร แต่ถ้าไม่ลุกขึ้นถวายความเคารพ

พระราชอาพระองค์นี้ ก็จะมีกริ้ว แม้กระนั้นเราก็คงจะไม่ลุกขึ้นถวายความเคารพ เพราะถ้าเราลุกขึ้นถวายความเคารพพระเจ้าปเสนทิโกศล ก็เท่ากับเราไม่เคารพพระพุทธเจ้า

พระพุทธโฆมาจารย์ได้บรรยายความเหมือนแสดงความเห็นของท่านแทรกไว้ในเรื่องนี้ว่า

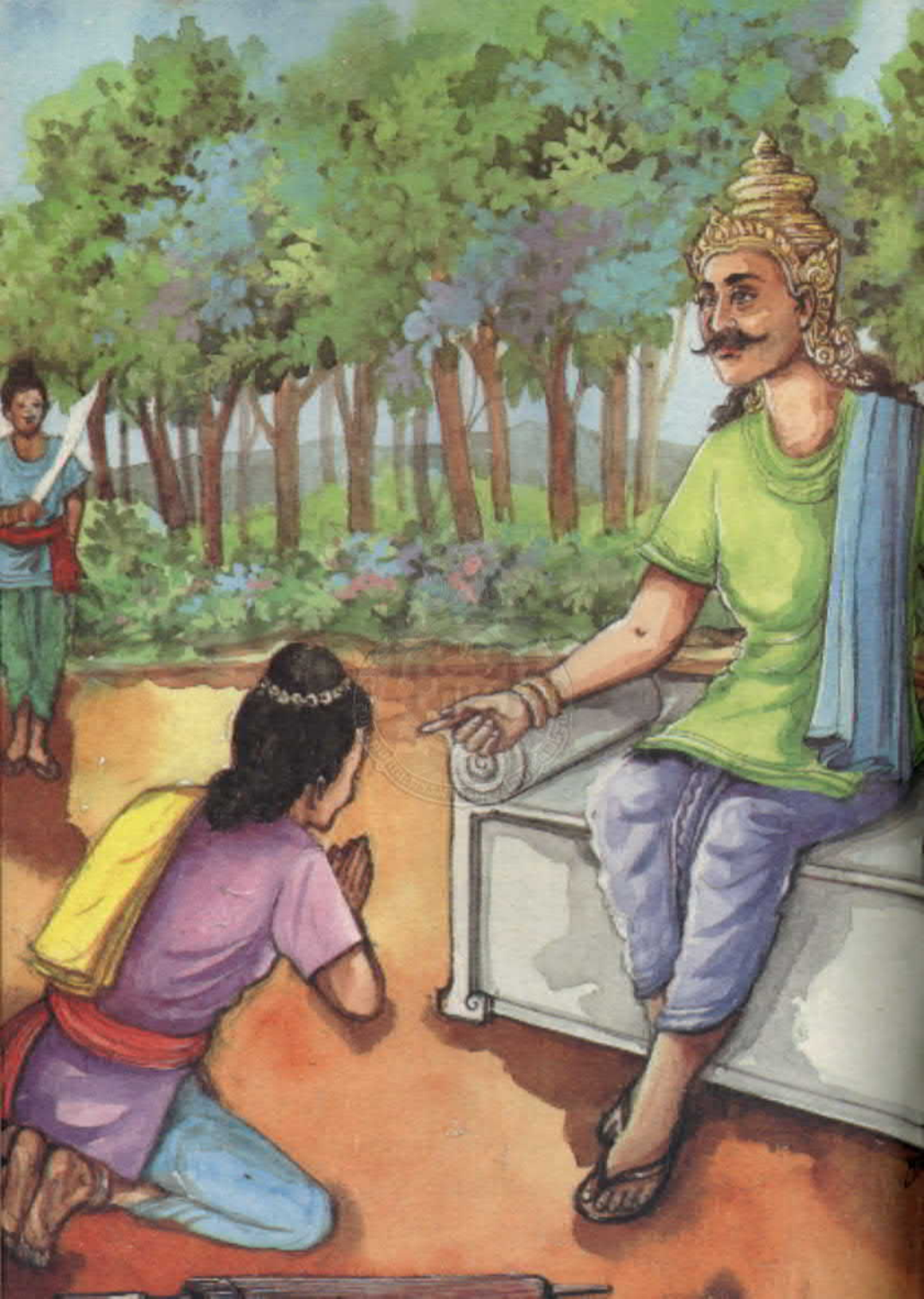
ธรรมดาผู้เป็นบัณฑิต ซึ่งหมายถึงผู้ได้รับการศึกษาอบรมดี เห็นคนอื่นนั่งอยู่ในสถานที่ของบุคคลซึ่งสูงศักดิ์อิฐฐานนำเคารพกว่าตน ไม่ลุกขึ้นทำความเคารพตน ย่อมไม่ขุ่นเคือง แต่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเห็นอุบาสก จัตตปาณินั่งเฉยอยู่ ก็ทรงขุ่นเคือง เสด็จเข้าไปถวายบังคมพระพุทธเจ้าแล้ว ประทับนั่ง

พระพุทธเจ้าทรงทราบว่าพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงกริ้วอุบาสก จัตตปาณิ จึงมีพระพุทธดำรัสทำนองทรงแนะนำให้ทรงรู้จักอุบาสกจัตตปาณิ ว่า “ถวายพระพร จัตตปาณิอุบาสกผู้นี้ เป็นบัณฑิต รู้แจ้งเห็นธรรม (บรรลุมรรคผล) แดกฉานพระไตรปิฎก ฉลาด สามารถรอบรู้ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ และมีใช้ประโยชน์”

คำว่า “รู้แจ้งธรรม” ในพระพุทธดำรัสนั้นหมายถึงคุณธรรมหรือมรรคผล ระดับชั้นอนาคามี ดังกล่าวข้างต้น

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้สดับเช่นนั้น ก็ทรงมีพระหฤทัยอ่อนลง หลังจากนั้นต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลประทับอยู่บนปราสาทในราชสำนัก ทรงเห็นอุบาสกจัตตปาณิ ซึ่งกินอาหารเช้าแล้ว ก็ร่วม สวมรองเท้า เดินไปทางพระลานหลวง ซึ่งไม่ไกลจากปราสาทที่พระองค์ประทับอยู่ จึงรับสั่งให้เจ้าพนักงานไปตามอุบาสกจัตตปาณิมาเฝ้า

อุบาสกจัตตปาณิได้สดรมลง ถอดรองเท้าออก เข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล ถวายบังคมแล้ว นั่ง

พระเจ้าปเสนทิโกศล “อุบาสก วันนี้ท่านหุบรุ่ม ถอดรองเท้า ให้อุบาสกนัตตปาณี “ข้าพระพุทธเจ้าได้ทราบแล้วว่า พระองค์รับสั่งหาพระพุทธเจ้าข้า”

พระเจ้าปเสนทิโกศล “อ้อ คงเพิ่งทราบว่า เราเป็นพระราชาในวันนี้”
 อุบาสกนัตตปาณี “ข้าพระพุทธเจ้าทราบตลอดเวลา พระพุทธเจ้าข้า”
 พระเจ้าปเสนทิโกศล “แล้วทำไมวันที่เราไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ท่านจึงไม่ลุกขึ้นไหว้เราล่ะ”

อุบาสกนัตตปาณีได้กราบทูลพระเจ้าปเสนทิโกศลด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงฟังคำชี้แจงของอุบาสกนัตตปาณี ก็ไม่ทรงติดพระทัยสงสัย ตรัสว่า “อุบาสก เรื่องนั้นช่างเถิด ฉันได้ทราบว่า ท่านแตกฉานทางธรรม มีความรู้กว้างขวางในคำสอนของพระพุทธเจ้า ใครขอเชิญท่านเข้าไปสอนธรรมแก่สตรีฝ่ายในของเรา”

อุบาสกนัตตปาณีกราบทูลว่า ไม่สามารถจะรับสนองพระราชประสงค์ได้

พระเจ้าปเสนทิโกศล “เพราะอะไร”

อุบาสกนัตตปาณีกราบทูลว่า เพราะในราชสำนักมีโทษหนักแก่ผู้ละเมิดทั้งด้วยประมาทพลาดพลั้งและด้วยเจตนา

พระเจ้าปเสนทิโกศล “อย่ากลัวเลย เราไม่ติดใจเรื่องท่านไม่ลุกขึ้นไหว้เราในวันก่อนหรือหน้า”

อุบาสกนัตตปาณีกราบทูลปฏิเสธซ้ำอีก แล้วกราบทูลแนะว่า หน้าที่เช่นนี้ควรจะเป็นพระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่งรูปใด

คำว่า “ในราชสำนักมีโทษหนัก” ตามคำกล่าวของอุบาสกนัตตปาณีนั้น หมายอย่างเดียวกับโทษหรือความไม่ดีในกรณีที่พระภิกษุเข้าไปคลุกคลี

ในราชสำนัก โดยไม่ได้รับนิมนต์ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยห้ามพระภิกษุผู้ไม่ได้รับนิมนต์เข้าไปคลุกคลีในราชสำนัก ถ้าเข้าไปในกรณีอย่างนั้นจะเกิดโทษถึงความเสียหายหนัก ๑๐ ประการ ไม่อย่างหนึ่งก็อย่างใด

โทษ ๑๐ ประการนั้นคือ

๑. พระราชาและพระมหีประทับอยู่ในพระที่ด้วยกัน (ในที่นอน) พระภิกษุเข้าไปในที่เช่นนั้น ถ้าพระภิกษุกับพระมหีทำความยั้มแย้มให้กันและกัน พระราชาจะทรงระแวงในข้อนั้นว่าพระภิกษุกับพระมหีมีอะไรต่อกัน

๒. พระราชาย่อมทรงมีพระราชกรณียกิจมาก ทรงเข้าที่กับสตรีฝ่ายในผู้หนึ่งผู้ใดแล้ว สตรีผู้นั้นมีครรภ์ขึ้น ถ้าพระราชาทรงระลึกไม่ได้ก็จะทรงระแวงพระภิกษุนั้น เพราะผู้อื่นเข้าไปไม่ได้นอกจากพระภิกษุนั้น

๓. ถ้าสิ่งของมีค่าในราชสำนักหายไป พระราชาก็จะทรงระแวงพระภิกษุรูปนั้น

๔. ข้าราชการบางเรื่องเป็นความลับในราชสำนัก ถ้าเป็นข่าวเปิดเผยออกมาภายนอก พระราชาก็จะทรงระแวงสงสัยพระภิกษุนั้น

๕. ถ้าในราชสำนักเกิดมีผู้ปองร้ายพระราชาหรือท่านผู้หนึ่งผู้ใด พระราชาก็จะทรงระแวงพระภิกษุนั้นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

๖. พระราชาทรงเลื่อนตำแหน่งข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใดให้มีอำนาจสูงขึ้น ผู้ที่ไม่ชอบใจก็จะระแวงพระภิกษุนั้นว่า พระราชาทรงคลุกคลีอยู่กับพระภิกษุ ะรอยเรื่องนี้คงจะมีการกระทำของพระภิกษุร่วมอยู่ด้วย

๗. พระราชาทรงลดตำแหน่งหน้าที่ของข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใดลง ผู้ที่ไม่ชอบใจเพราะถูกลดอำนาจ ก็จะระแวงพระภิกษุว่ามีส่วนอยู่ด้วย

๘. พระราชาส่งกองทัพออกไปรบในสมัยมิใช่ฤดูกาลอันสมควร

ผู้ที่ไม่ชอบใจก็จะระแวงว่าพระภิกษุคงมีส่วนในกรณีนี้

๙. พระราชาส่งกองทัพไปรบในเวลาที่เหมาะสม แต่รับสั่งให้กลับเสียในระหว่างทาง ผู้ที่ไม่ชอบใจก็จะระแวงพระภิกษุในข้อนี้ว่ามีส่วนพัวพันอยู่ด้วย

๑๐. ในราชสำนักคับคั่งไปด้วยช้าง ม้า รถ เต็มไปด้วยรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ไม่เหมาะแก่พระภิกษุ

โทษหรือความไม่ดี หรือความเสียหายอันจะเกิดในการเข้าไปคลุกคลีในราชสำนัก ซึ่งพระพุทธเจ้าห้ามพระภิกษุดังกล่าวนี้อุบาสกฉัตตปาณีเข้าใจดี เพราะเป็นผู้แตกฉานในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อุบาสกฉัตตปาณีจึงกราบทูลพระเจ้าปเสนทิโกศลอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าทรงยกย่องอุบาสกฉัตตปาณีว่าเป็นอุบาสกคุณธรรม มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก หรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ข้อสรุปสุดท้าย

จากประวัติของอุบาสกฉัตตปาณีจะเห็นว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้ทรงคุณธรรมมั่นคงเข้มแข็ง ไม่อ่อนจนเหลวจนไหลหรือเหลวไหล ขนาดพระเจ้าปเสนทิโกศลกริ้วในกรณีไม่ลุกขึ้นถวายความเคารพ ก็ไม่หวั่นไหว ได้รับการขอร้องให้เข้าไปสอนธรรมแก่สตรีฝ่ายใน เมื่อมองเห็นความเสียหายจึงกล่าวปฏิเสธ ไม่เหมือนคนอ่อนคุณธรรมถึงขนาดเหลวไหลที่เมื่อไปอยู่ในสถานการณ์ในเหตุการณ์หรือสภาพใด ๆ มักจะเปลี่ยนรูปทรงของตนไปตามสภาพนั้น ๆ เหมือนน้ำหรือของเหลว

หมอชีวกโกมารภักจ้

หมอชีวก โกมารภักจ้ มีชื่อตามรูปคำบาลีว่า ชีวกโก นุโกมารภักโจ
ทับศัพท์ตรงตัวในรูปคำไทยว่าชีวก โกมารภักจ้ บางตำราเขียนคำท้าย
ชีวกของหมอผู้นี้ว่า “โกมารภัก” โดยตัดตัว จ ออก ๑ ตัว และหนังสือตำรา
หลายเล่มในภาษาไทยเขียนชื่อหมอผู้นี้ติดกันว่า ชีวกโกมารภักจ้

หมอชีวก โกมารภักจ้ เป็นหมอผู้มีชื่อเสียงโด่งดังทั่วโลก บรรดา
หมอแผนโบราณรู้จักหมอชีวก โกมารภักจ้ กันเป็นอย่างดี

หมอซึก โกมารภัจจ์ เกิดร่วมสมัยพระพุทธเจ้า เป็นลูกของนางสาลาวดี ในเมืองราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ นางสาลาวดีเป็นหญิงนครโสเภณี คำว่า “หญิงนครโสเภณี” เป็นนามตำแหน่งที่ทางราชการบ้านเมืองของแต่ละเมืองแต่งตั้งให้สตรีคนหนึ่งคนใดซึ่งได้รับคัดเลือกจากบรรดาสตรี คหบดีและเจ้านายชั้นสูงว่ามีสมบัติเหมาะสมเป็นหญิงนครโสเภณี คุณสมบัติของสตรีที่จะได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งนี้คือ

๑. รูปร่างสวยงามที่สุด ข้อนี้ถือเป็นข้อสำคัญที่สุด
๒. เล่นดนตรีได้
๓. ขับร้องได้
๔. ฉลาดในการรับแขก

หน้าที่ของผู้ได้รับเลือกเป็นหญิงนครโสเภณีคือ บำเรอชายผู้จ่ายเงินให้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งส่วนมาก ๑,๐๐๐ เหรียญกษาปณ์ ในเวลา ๑ วัน กับ ๑ คืน ใครจะมาผูกขาดเป็นสามีไม่ได้ เพราะหญิงนครโสเภณีเป็นภรรยาของชายทั่ว ๆ ไป

ธรรมเนียมหญิงนครโสเภณีมีอยู่ว่า ถ้ามีครรภ์จะรับแขก จะเก็บตัวจนกว่าจะคลอดลูก ถ้าลูกเกิดมาเป็นผู้ชายไม่เลี้ยงไว้ จะให้คนอื่นหรือนำไปทิ้งที่หนึ่งใด เพื่อให้เป็นที่พบเห็นของคนทั่วไปจะได้นำไปเลี้ยงจะรับเลี้ยงไว้เพื่อสืบทายาทแต่เฉพาะลูกที่เป็นเพศหญิงเท่านั้น

เมื่อแรก หมอซึก โกมารภัจจ์ ก็ถูกนางสาลาวดีนำไปทิ้งที่กองขยะ เจ้าชายอภัย ราชโอรสองค์หนึ่งของพระเจ้าพิมพิสารทรงพบเข้า ได้รับสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ติดตามไปดูเด็กที่ถูกทิ้ง ซึ่งขณะนั้นกำลังถูกฝูงกาบินตอมอยู่ เมื่อเจ้าหน้าที่กลับมาเพื่อรายงาน เจ้าชายอภัยตรัสถามว่า “ทารกนั้นมโตหรือซึกโก”

เจ้าหน้าที่ตอบว่า “ซึกโก”

คำว่ามโตะ เป็นคำบาลีเช่นเดียวกับชีวกโก มโตะแปลว่า ตายแล้ว ส่วนชีวกโก แปลว่ายังมีชีวิตอยู่ ทารกนั้นจึงได้นามว่า ชีวก เจ้าชายอภัย ทรงนำทารกนั้นไปเลี้ยง กุมารนั้นเขียนว่าโกมารก็ได้ ผู้ถูกเลี้ยงหรือได้รับการเลี้ยงนั้น คำบาลีเรียกว่าภัจจ หรือภจ จากคำว่าภจโจ รากแห่งอันเดียวกับคำว่าภัต ซึ่งหมายถึงอาหารกิน

ทารกเพศชายของนางสาละวดีที่ถูกนำไปทิ้ง แล้วเจ้าชายนำไปเลี้ยงดูไว้ จึงมีนามต่อท้ายคล้ายนามสกุลอีกคำหนึ่งว่า “โกมารภัจจ” แปลว่า ผู้ที่เจ้าชายนำไปเลี้ยงไว้

เมืองราชคฤห์แต่ก่อนไม่มีหญิงนครโสเภณี แต่มาขึ้นในสมัยพระเจ้าพิมพิสาร ราชานแห่งแคว้นมคธ ด้วยเกิดจากพวกเศรษฐีและคหบดี ไปค้าขายที่เมืองไพศาลี เมืองหลวงของแคว้นวัชชี ได้เห็นเมืองนั้นเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุ มีรายได้ดี มีนักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวกันมาก เพราะมีหญิงนครโสเภณี ก็เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารเพื่อให้เมืองราชคฤห์มีหญิงนครโสเภณี พระเจ้าพิมพิสารทรงอนุญาต และได้ทรงตั้งให้นางสาละวดี ซึ่งได้รับคัดเลือกแล้วรับตำแหน่งเป็นหญิงนครโสเภณี จัดให้มีสำนักและหญิงรับใช้ตามตำแหน่ง

ทารกที่ชื่อชีวก โกมารภัจจ ได้เติบโตด้วยการเลี้ยงดูเป็นบุตรบุญธรรมในวังของเจ้าชายอภัย ทารกนั้นได้ทูลถามเจ้าชายอภัยถึงมารดาของตนในวันหนึ่ง เมื่อเจ้าชายอภัยบอกตามตรงว่า ท่านไม่รู้ว่ามีใครเป็นมารดา แต่ได้ทรงรับเลี้ยงไว้เหมือนลูก ชีวก โกมารภัจจ คิดถึงฐานะในอนาคตของตน คิดว่าการมีชีวิตอยู่ในราชสำนักนั้น ถ้าไม่มีศิลปะ ไม่มีความรู้จะลำบาก จึงอยากศึกษาศิลปวิทยา แล้วก็เลือกเอาวิชาแพทยด้วยเห็นว่าเป็นอาชีพไม่เบียดเบียนผู้ใด ทั้งผู้ประกอบอาชีพนี้ก็มีเมตตา กรุณาต่อคนอื่น

ซิวก โกमारภัจจ์ ไปศึกษาวิชาแพทย์ที่สำนักศึกษาทิสปาโมกข์ เมืองตักกศิลา ศึกษาอยู่ที่นั่นถึง ๗ ปี จึงจบวิชาแพทย์ด้วยการทดสอบของอาจารย์

การทดสอบความรู้วิชาแพทย์ซึ่งอาจารย์ทิสปาโมกข์กระทำแก่ ซิวก โกमारภัจจ์ นั้น คือให้นักศึกษาซิวกผู้นี้ถือจอบออกไปขุดหาต้นไม้ต่าง ๆ ในรัศมี ๑ โยชน์ เท่ากับ ๔๐๐ เส้น หรือ ๑๖ กิโลเมตร ในมาตราวัดปัจจุบัน เมื่อพบต้นไม้ต้นใดซึ่งเห็นว่าใช้ทำยารักษาโรคไม่ได้ ให้ขุดนำเอามา นักศึกษาซิวกได้ทำตามนั้น ปรากฏว่าเมื่อเขาเที่ยวค้นหาดูทั้งป่าตลอดระยะสถานที่ดังกล่าวไม่ได้พบต้นไม้แม้แต่ต้นเดียวที่ใช้ทำยารักษาโรคไม่ได้ เพราะต้นไม้ทั้งป่านั้นล้วนแต่ใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรคได้ทั้งนั้น จึงกลับมารายงานอาจารย์

อาจารย์ได้ฟังก็ประกาศว่า “เธอเรียนจบวิชาแพทย์แล้ว เท่านั้น ก็เพียงพอสำหรับเธอประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้

หมอซิวก โกमारภัจจ์ ได้กราบลาอาจารย์กลับบ้านเมืองของตน อาจารย์ได้มอบค่าใช้จ่ายแต่เพียงเล็กน้อยสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายเดินทางกลับ

หมอซิวก โกमारภัจจ์ เดินทางมาถึงเมืองสาเกต ซึ่งขึ้นอยู่กับแคว้นโกศล ก็พอดีเสบียงอาหารหมด เงินก็หมด

ที่เมืองสาเกตนี้ ภรรยาของเศรษฐีป่วยเป็นโรคปวดศีรษะมาเป็นเวลา ๗ ปี บรรดาหมอใหญ่ ๆ ผู้มีชื่อเสียงได้มารักษาแต่ไม่หาย เศรษฐีผู้เป็นสามีเสียเงินค่ารักษาไปเป็นจำนวนมากต่อมาก หมอซิวก โกमारภัจจ์ ได้ทราบเรื่องก็อาสารักษา ภรรยาของเศรษฐีปฏิเสธ เพราะเห็นเป็นหมอเด็ก ๆ เกรงจะเสียเงินเปล่า

หมอซิวก โกमारภัจจ์ ให้คำรับรองว่าจะไม่เรียกค่ารักษาก่อน แต่เมื่อบำบัดรักษาโรคหายแล้ว จะจ่ายให้เท่าไรก็สุดแต่ใจคนไข้ ภรรยา

เศรษฐีจึงตกลง

เมื่อหมอชิวโกมารภัจ ได้จัดยารักษาภรรยาของเศรษฐีไม่นานนักอาการปวดศีรษะซึ่งเป็นมาตลอดเวลา ๗ ปีก็หายเป็นปกติทั้ง เศรษฐีและภรรยาลดลงจนบรรดาญาติจึงมอบเงินให้หมอชิวโกมารภัจ ๑,๖๐๐ เหรียญ พร้อมด้วยทาสกับทาสี ทาสคือเด็กรับใช้ผู้ชาย ส่วนทาสีคือเด็กรับใช้ผู้หญิง

หมอชิวโกมารภัจ เดินทางกลับกรุงราชคฤห์ เข้าเฝ้าเจ้าชายอภัยผู้ทรงเป็นบิดาเลี้ยงของตน แล้วนำทรัพย์สินที่ได้มาจากการรักษาโรคถวายแก่เจ้าชายอภัย เจ้าชายประทานคืนและโปรดให้สร้างบ้านพักแก่หมอชิวโกมารภัจ ด้วยทรัพย์สินจำนวนดังกล่าวภายในบริเวณที่ตั้งวังของพระองค์

พระเจ้าพิมพิสารประจวบพระโรคริตสิดวงทวาร มีพระโลหิตออกเปื้อนพระภูษา ทรงถูกพระมเหสีทั้งหลายเยาะเย้ยว่า “ทรงมีระดูคงจะประสูติในไม่ช้า” ทรงละอายจึงรับสั่งให้หมอชิวโกมารภัจ ถวายการตรวจและรักษา จนพระเจ้าพิมพิสารหายจากประชวรพระโรค

พระเจ้าพิมพิสารได้พระราชทานรางวัลแก่หมอชิวโกมารภัจ โดยให้พระสนมของพระองค์จำนวนมากเปลื้องเครื่องประดับมีค่ามากออกกองรวมกันไว้ แต่หมอชิวโกไม่ยอมรับ กราบทูลว่า ขอให้พระเจ้าพิมพิสารทรงระลึกถึงคุณความดีของตนก็พอแล้ว

พระเจ้าพิมพิสารทรงแต่งตั้งหมอชิวโกมารภัจ ให้เป็นแพทย์หลวงประจำพระองค์ ทำหน้าที่รักษาพระองค์และข้าราชการฝ่ายใน ทั้งกับเป็นแพทย์ประจำพระองค์พระพุทธเจ้าและรักษาอาพาธพระสงฆ์สาวก

หมอชิวโกมารภัจ มีชื่อเสียงทั้งในด้านความสามารถในการรักษาโรค และในด้านคุณธรรมขจรขยายกว้างขวางยิ่งขึ้น

เศรษฐีคนหนึ่งในเมืองราชคฤห์ป่วยด้วยโรคศิริษะมาเป็นเวลา ๗ ปี หมอใหญ่ ๆ ผู้มีชื่อเสียงมารักษา ก็ไม่หาย จนต้องบอกลากันไป หมอบางคนที่ถูกบอกเลิกรักษาพูดว่าเศรษฐีจะตายภายใน ๕ วัน อีกหมอหนึ่งพูดว่าจะตายภายใน ๗ วัน หมอชิวก โกमारภัจจ์ ได้รับเชิญให้เข้าตรวจเพื่อรักษา

หมอชิวกถามคนไข้ว่า “จะนอนตะแคงขวาและนอนหงายนิ่ง ๆ ทาละ ๗ เดือนได้หรือไม่”

เศรษฐีคนไข้กลัวตายรีบปากว่าได้

หมอชิวกถามคนไข้ว่า ถ้าเรารักษาให้หายจากโรคได้ จะให้อะไรเรา คนไข้บอกว่าจะให้ทรัพย์สินที่มีอยู่ทั้งหมด พร้อมกับจะยอมตนเองเป็นทาสหมอดด้วย

หมอชิวกตกลง จับเศรษฐีให้นอนบนเตียง ผูกมัดให้แน่นกับเตียง แล้วผ่าหนังศิริษะของคนไข้ เปิดรอยประสานกะโหลกศิริษะออก นำสัตว์ตัวเล็ก ๆ ออกมา ๒ ตัว (จะเป็นตัวจืดหรือไม่ตำราไม่ได้บอกไว้)

ที่หมอบางพวกพูดว่าอีก ๕ วันเศรษฐีจะตายนั่น เพราะได้เห็นสัตว์ตัวใหญ่ในศิริษะของคนไข้ ส่วนหมอที่พูดว่าคนไข้คือเศรษฐีจะตายภายใน ๗ วัน เพราะได้เห็นสัตว์ตัวเล็กในศิริษะของเศรษฐี

หมอชิวกได้นำสัตว์ออกแล้วยึดรอยประสานกะโหลกศิริษะ เย็บหนังศิริษะ ทายาให้แผลติดกันดังเดิม

คนไข้นอนตะแคงข้างได้ ๗ วัน หรือ ๑ สัปดาห์ก็ร้องบอกว่าไม่อาจจะนอนท่านั้นได้ตลอดไป หมอชิวกอนุญาตให้เปลี่ยนเป็นนอนตะแคงอีกข้างหนึ่ง เป็นข้างละ ๑ สัปดาห์ สลับกับนอนหงายอีก ๑ สัปดาห์ รวม ๓ สัปดาห์

ที่หมอชิวก โกमारภัจจ์ บอกคนไข้แต่แรก ๆ ว่าจะต้องนอนตะแคง

ขวาและนอนหงายท่าละ ๗ เดือนนั้นเป็นอุบายวิธีของการรักษาโรคของ
หมอชีวกรสำหรับคนไข้รายนี้ ด้วยว่าถ้าไม่บอกอย่างนั้น คนไข้ก็ไม่อาจจะ
นอนได้แม้เพียงเวลา ๗ วันในท่าเดียว

หมอชีวกร โกมารภักจ ได้แจ้งแก่คนไข้ภายหลัง ๒ สัปดาห์ว่า
โรคหายแล้ว ให้ลุกขึ้นนั่งได้

คนไข้มอบสมบัติทั้งหมดให้ และพร้อมจะเป็นทาสรับใช้ หมอชีวกร
ไม่ยอมรับ ขอเพียงค่ารักษา ๑ แส่นเหรียญสำหรับนำไปถวายพระเจ้า-
พิมพิสาร กับอีก ๑ แส่นเหรียญเท่านั้นสำหรับตนเอง เศรษฐีคนไข้ผู้นี้
เหมือนตายแล้วเกิดใหม่ยินดีทูลใสหั่วให้

ตอนนี้ชื่อเสียงเกียรติคุณและความสามารถของหมอชีวกร โกมารภักจ
ดังกระจ่ายไปในแคว้นอื่น ๆ ดังไปถึงแคว้นอวันตี ซึ่งมีเมืองหลวงชื่ออุชเชนี
พระเจ้าจันทุปัชโชติ พระราชาแห่งแคว้นนี้ ซึ่งเป็นพระสหายของพระเจ้า-
พิมพิสารประจวบเป็นโรคผอมเหลือง ได้ทรงติดต่อมายังพระเจ้าพิมพิสาร
ขอหมอชีวกรไปรักษาพระโรคของพระองค์

พระเจ้าจันทุปัชโชติทรงมีพระนิสสัย ชอบเสวยน้ำจันท์ จึงได้รับ
พระนามว่าจันท์ปัชโชติ แปลว่าพระเจ้าปัชโชติผู้ดื่มน้ำ

หมอชีวกร โกมารภักจ ถูกส่งตัวมาถวายการรักษาพระราชาแห่ง
แคว้นอวันตี ที่เมืองอุชเชนี ได้ตรวจพระอาการต่าง ๆ แล้วกราบทูลพระเจ้า-
จันทุปัชโชติว่าจะทรงดื่มน้ำใสที่เดียวเป็นยาได้หรือไม่

พระเจ้าจันทุปัชโชติทรงเกลียดน้ำใส ขอให้หมอชีวกรใช้อย่างอื่น
รักษา

หมอชีวกรเห็นว่าโรคอย่างนี้ถ้าไม่ใช้น้ำใสรักษาแล้ว จะไม่ทำให้
หายได้ จึงเคียดน้ำใสปนยาต่าง ๆ ให้มีลักษณะโดยเฉพาะรสเหมือนน้ำฝาด
เพื่อลวงให้พระราชาเสวย ครั้นแล้วก็วางอุบายหลบหนี โดยการบทูล

พระเจ้าจันทรบุษโชนคิดว่าโรคอย่างนี้จำเป็นต้องขุดเอารากไม้มาทำเป็นยาอย่างรวดเร็ว จึงขอให้ทรงอนุญาตว่าเมื่อหมอปรารภจะไป ณ สถานที่ใด ๆ ก็ขอให้ไปได้ด้วยพาหนะทุกอย่างที่ต้องการ และขอให้ทหารเฝ้าประตูเมืองเปิดประตูเมืองเข้าออกได้ตลอดเวลาสำหรับหมอ

พระเจ้าจันทรบุษโชนทรงอนุญาต

หมอชิวก โกมารภักจ ได้ประกอบยาปรุงด้วยเนยใสเคี่ยวปนสมุนไพรรวดยพระเจ้าจันทรบุษโชนให้เสวย แล้วหมอก็ไปยังโรงช้างขับนั่งช้างหนีออกจากประตูเมือง

ทาสกาทะตกใจถามว่า “นี่กระผมจะตายหรือไม่ครับหมอ”

หมอชิวก “ไม่เป็นไรหรอก เดี่ยวก็หาย”

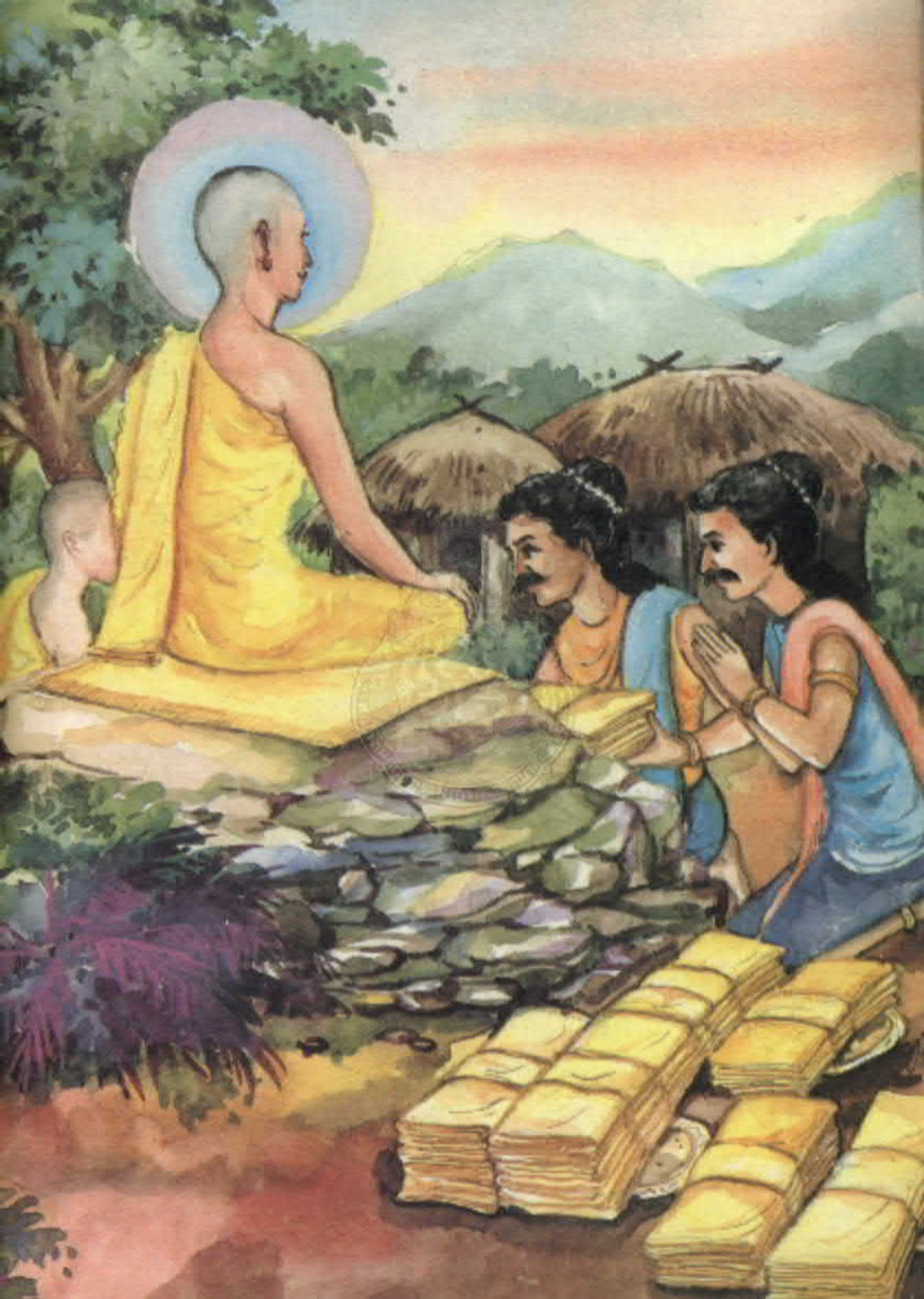
หมอชิวกได้แจ้งแก่ทาสกาทะว่า พระเจ้าจันทรบุษโชนตรัสว่า หมอไม่ต้องกลับไปละ แล้วมอบช้างคืนให้โดยให้ทาสกาทะขี่ช้างกลับเมืองอุทเชนี

ต่อมา พระเจ้าจันทรบุษโชนทรงหายจากพระโรคผอมเหลือง ได้โปรดส่งผ้าเนื้อดีพิเศษที่ทอในเมืองสีพีไปพระราชทานแก่หมอชิวก โกมารภักจ

สมัยนั้นพระพุทธรเจ้าและพระสงฆ์ได้อาศัยเครื่องนุ่งห่มจากผ้าที่เรียกว่าบังสกุลจีวรอย่างเดียว ผ้าบังสกุลจีวรคือผ้าที่ตกอยู่ตามกองขยะที่ใคร ๆ ทิ้งแล้ว และผ้าห่อศพอยู่ตามป่าช้าที่ไม่มีเจ้าของ นำเอามาซักแล้วทำเป็นจีวรนุ่งห่ม

หมอชิวก โกมารภักจ ซึ่งนับถือพระพุทธรเจ้าประกาศตนเป็นอุบาสกแล้ว ได้เข้าเฝ้าพระพุทธรเจ้ากราบทูลขอบางอย่างจากพระพุทธรเจ้า พระพุทธรเจ้าตรัสว่าถ้าสมควรก็จะให้ ไม่สมควรก็จะไม่ให้

หมอชิวกกราบทูลขอพระพุทธรเจ้าทรงอนุญาตให้พระสงฆ์รับกบดดีจีวร คือจีวรที่ชาวบ้านจัดถวาย พระพุทธรเจ้าประทานอนุญาตเป็นกลาง ๆ ว่า ถ้าพระสงฆ์รูปใดปรารภจะรับผ้าที่ชาวบ้านจัดถวาย ก็ให้

รับได้ แต่ถ้าชอบมักน้อยสันโดษยินดีรับแต่ผ้าบังสุกุลจีวรก็ทำได้ หมอชีวกได้ถวายผ้าเนื้อดีที่พระเจ้าจันทรบุษยโชติพระราชทานเป็นรางวัลนั้นแด่พระพุทธรเจ้า

พระพุทธรเจ้าทรงแสดงธรรมอนุโมทนา หมอชีวกได้ฟังจบก็ได้สำเร็จมรรคผลเป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน

หมอชีวก โกมารภัจจ์ มีสวนมะม่วงอยู่ไม่ไกลเมืองราชคฤห์ ส่วนวัดเวฬุวันที่พระพุทธรเจ้าประทับอยู่ออกจะไกลจากเมืองหลวง หมอชีวกได้ถวายสวนมะม่วงเป็นที่ประทับของพระพุทธรเจ้าและเหล่าพระสงฆ์สาวก สวนมะม่วงนั้นคำศัพท์บาลีเรียกว่าอัมพวัน (อัมพะ-มะม่วง วัน-สวน) สวนอัมพวันของหมอชีวกจึงได้ชื่อว่าชีวกัมพวัน (สวนมะม่วงของหมอชีวก) ได้เป็นเหมือนวัดพระพุทธรศาสนาแห่งที่ ๒ ของเมืองราชคฤห์ พระพุทธรเจ้าได้เสด็จไปประทับที่วัดนี้เป็นบางครั้งบางคราว

ที่ชีวกัมพวันนี้ หมอชีวก โกมารภัจจ์ เคยเข้าเฝ้าทูลถามปัญหาพระพุทธรเจ้า

หมอกราบทูลว่า หมอได้ยินใครเขาพูดกันว่า ชาวบ้านฆ่าสัตว์ด้วยเจตนาจะจงทำเป็นอาหารถวายพระพุทธรเจ้า พระสมณโคดมพุทธรเจ้าก็ทรงทราบติดอยู่ว่าชาวบ้านจะจงทำถวาย แต่ก็ยังทรงฉันอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์นั้น ข้อนี้นั้นความจริงหรือไม่

พระพุทธรเจ้าตรัสว่า คำวิพากษ์วิจารณ์ที่ว่านั้นเป็นคำเท็จ เป็นคำกล่าวคู่ใส่ความ ไม่จริงเลย

พระพุทธรเจ้าทรงอธิบายว่าคำที่พูดกันเช่นนั้นมิใช่ทางที่พระองค์ทรงปฏิบัติ แนวทางที่พระองค์ทรงปฏิบัติ และทรงให้พระสงฆ์สาวกถือปฏิบัติด้วย ในการฉันอาหารที่ชาวบ้านปรุงด้วยเนื้อสัตว์นั้น มีสาระสำคัญอยู่ ๒ ประเด็น คือ

๑. เนื้อที่ปรุงเป็นอาหารนั้น

- ก. พระสงฆ์ไม่ได้เห็นด้วยตาว่าชาวบ้านเขาฆ่าเจาะจงตนเอง
- ข. พระสงฆ์ไม่ได้ยินหรือไม่ทราบที่ชาวบ้านเขาฆ่าเจาะจงตนเอง
- ค. พระสงฆ์ไม่ได้เกิดความรู้สึกรังเกียจว่าถ้าไม่มีท่านฉันนั้นจะไม่ตาย

อาหารที่ปรุงด้วยเนื้อ ๓ ลักษณะนี้พระสงฆ์ฉันได้

๒. เนื้อที่ปรุงเป็นอาหารนั้น

- ก. พระสงฆ์เห็นด้วยตาว่าชาวบ้านเจาะจงฆ่าสัตว์ทำเป็นอาหารถวายตน
- ข. พระสงฆ์ทราบชัดว่าชาวบ้านทำอย่างนั้น
- ค. พระสงฆ์รังเกียจอาหารนั้น

อาหารที่ชาวบ้านปรุงด้วยเนื้อ ๓ ลักษณะนี้ เป็นสิ่งไม่ควร
พระสงฆ์ไม่ควรฉัน พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงฉัน

พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปว่าพระสงฆ์สาวกอยู่ในที่แห่งใด เป็นผู้มีใจเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาในสรรพสัตว์ ไม่มีเวร ไม่มีภัยแก่ผู้ใดทั้งสิ้น ชาวบ้านเข้าไปหาและนิมนต์ไปฉันอาหารที่บ้านของตน พระสงฆ์รับนิมนต์ชาวบ้านถวายอาหาร พระสงฆ์สาวกไม่ได้ขอร้องให้ชาวบ้านถวายอาหารอย่างนั้นอย่างนี้ รับอาหารฉันด้วยการพิจารณาด้วยสติปัญญาว่าฉันเพื่อยังร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ มิใช่ฉันด้วยตัณหา เมื่อเป็นเช่นนี้พระสงฆ์จะสมควรถูกเรียกว่ามีเจตนาจงใจเพื่อเบียดเบียนตนและคนอื่นกระนั้นหรือ

หมอชีวก โกมารภัจจ์ ทูลตอบว่าพระสงฆ์ไม่สมควรถูกกล่าวหาอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปว่าผู้ใดมีใจพยาบาทมุ่งร้ายด้วยราคะ โทสะ โมหะ อันใด ก็เลสอย่างนั้นของผู้นั้นไม่มีแก่พระองค์ เพราะพระองค์ทรงสละได้แล้ว

ตรัสอีกว่าใครฆ่าสัตว์เจาะจงปรุงเป็นอาหารถวายพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกของพระองค์ ผู้นั้นย่อมไม่ได้บุญ แต่เมื่อไม่ได้เจตนาเจาะจงฆ่าถวาย ย่อมได้บุญกุศล

หมอชิวโก โกมารภักจ ได้สดับพระพุทธดำรัสก็ชื่นชมยินดี และกล่าวรับรองว่าพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกฉันอาหารไม่มีโทษ ไม่ได้เบียดเบียนชีวิตของสัตว์ในโลก

หมอชิวโก โกมารภักจ ได้เคยถวายพระโอสถบำบัดพระอาการอาพาธของพระพุทธเจ้าหลายครั้ง ทั้งยังได้ถวายยารักษาโรคพระสงฆ์จนเป็นเหตุให้ชาวบ้านบางคนซึ่งเป็นโรคติดต่อย่ำแรงใครจะให้หมอชิวโกรักษาให้ฟรีโดยไม่ต้องเสียเงิน ได้ขอเข้ามาบวชจำนวนมาก และเป็นเหตุให้หมอชิวโกรับรักษาไม่ไหว ได้กราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงกวาดขันพระสงฆ์ให้งดเว้นรับคนเป็นโรคติดต่อย่ำแรงเข้าบวชเป็นพระภิกษุ

พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติพระวินัยเกี่ยวกับการบวชชาวบ้านเป็นหลักสืบมาจนทุกวันนี้

เมื่อพระเจ้าพิมพิสารสิ้นพระชนม์ เพราะถูกพระเจ้าอชาตศัตรูผู้ราชโอรสก่อกรรมแล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูรู้สึกพระองค์ผิดร้ายแรง ไม่สบายพระทัยใคร่เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทราบขมาภัยโทษและบรรเทาโทษ หมอชิวโกก็ได้พาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าที่ชิวโกมวันของตน พระเจ้าอชาตศัตรูได้ฟังธรรม ได้ทรงสำนึกผิด ได้ประกาศพระองค์นับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญยกย่องหมอชิวโก โกมารภักจ ว่าเป็น

อุบาสกผู้เลิศในด้านมีความเลื่อมใส เป็นหมอที่เสียสละและบำเพ็ญตนเพื่อ
ประโยชน์ส่วนรวม ชื่อเสียงและเกียรติคุณจึงรุ่งโรจน์อยู่กระทั่งทุกวันนี้

ข้อสรุปท้ายเรื่อง

เรื่องของหมอชิวก เป็นตัวอย่างของผู้แสวงหาวิชาความรู้จนเป็น
ผู้ชำนาญการในวิชาชีพของตน แล้วใช้วิชาชีพนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง
และส่วนรวม โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรม

พระเจ้าสุทโธทนะ

พระเจ้าสุทโธทนะเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสีหหนุ และพระนางกาญจนนา แห่งแคว้นสัทกะซึ่งมีเมืองหลวงชื่อ เมืองกบิลพัสดุ์ พระเจ้าสีหหนุและพระนางกาญจนนามีพระราชโอรสและพระราชธิดาด้วยกันหลายพระองค์ พระองค์แรกคือ พระเจ้าสุทโธทนะ ซึ่งต่อมาได้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ พระเจ้าสุทโธทนะมีพระมเหสีชื่อ พระนางสิริมหามายา ซึ่งกำเนิดพระนางสิริมหามายาในราชวงศ์โกลิยะแห่งเทวทหนคร มีพระราชโอรสคือเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเวลาต่อมา

พระเจ้าสุทโธทนะมีพระราชประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะให้เจ้าชายสิทธัตถะอยู่ครองราชสมบัติเป็นรัชทายาทสืบแทนพระองค์ ไม่มีพระราชประสงค์จะให้เสด็จออกทรงผนวชเพื่อบำเพ็ญธรรมตรัสรู้เป็นพระพุทเจ้า ดังนั้นผู้ทรงคุณวุฒิทั้งนักบวช เช่น กาฬเทวินดาบส และพราหมณ์พยากรณ์

พยากรณ์ว่าเจ้าชายสิทธัตถะนี้ ถ้าอยู่ครองราชสมบัติจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่ถ้าเสด็จมาทรงผนวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก

พระเจ้าสุทโธทนะไม่มีพระราชประสงค์ให้ราชโอรสเสด็จออกผนวช แต่มีพระราชประสงค์อย่างเดียวให้อยู่ครองราชสมบัติ แต่เรื่องทั้งหมดในเวลาต่อมา ทั้ง ๆ ที่ทรงทำทุกอย่างเพื่อทรงผูกมัดพระราชโอรสไว้ในชีวิตฆราวาส ได้กลับกลายเป็นอย่างอื่น ไม่เป็นไปดังพระราชประสงค์ เพราะเจ้าชายสิทธัตถะได้เสด็จออกผนวช บำเพ็ญเพียรจนได้สำเร็จเป็นพระพุทธรเจ้า และเสด็จจาริกไปทรงประกาศพระศาสนาในเมืองใหญ่ ๆ ก่อน แล้วจึงได้เสด็จมาประกาศพระศาสนาในเมืองกบิลพัสดุ์

ในหนังสือปฐมสมโพธิกถา อันว่าด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ หรือเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรเจ้า ได้ตั้งคำถามไว้ตอนหนึ่งถอดความเป็นสำนวนคำถามง่าย ๆ ได้ว่า

เพราะเหตุใดพระพุทธรเจ้าจึงทรงเลือกเสด็จไปประกาศศาสนาโปรดคนอื่นในแคว้นและเมืองอื่น ๆ เช่น เมืองราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธก่อนเมืองอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของพระองค์ ทำไมพระพุทธรเจ้าไม่เสด็จมาโปรดพระเจ้าสุทโธทนะและพระประยูรญาติก่อน

หนังสือเล่มเดียวกันนี้ได้ให้คำตอบไว้ว่า เพราะตอนพระพุทธรเจ้าตรัสรู้แล้วนั้นพระเจ้าสุทโธทนะยังทำพระทัยไม่ได้ ยังทรงโทมนัส ทรงผิดหวัง ทรงขมขื่น มีพระราชโอรสเสด็จออกบวช แม้พระพุทธรเจ้าเสด็จมาโปรดตอนนี้ ก็จะได้ประโยชน์อะไร จึงทรงปล่อยให้กาลเวลาล่วงไปพอสมควรก่อน

เทียบกับสำนวนภาษาไทยปัจจุบันก็ว่าเวลาเป็นยารักษาโรค

หนังสือปฐมสมโพธิกถาเล่มเดียวกันนี้ ได้เปรียบเทียบไว้ว่า อุปมาดังผลมะขามป้อมที่ยังดิบคาว ยังไม่แก่จัด ยังไม่สุก ใครจะสอยย้อมล้าปาก

แต่ถ้าแก่จัดและสุขแล้วเพียงแต่ใช้มือเขย่ากิ่งหรือลำต้นก็จะร่วงหล่นโดยสะดวก

ล่วงไปเป็นเวลา ๑ ปี พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปโปรดพระเจ้าสุทโธทนะ และพระประยูรญาติที่เมืองกบิลพัสดุ์ ข้าราชการเสด็จของพระพุทธเจ้ามายังเมืองกบิลพัสดุ์ เป็นที่ทราบทั่วกันเป็นระยะในเมืองกบิลพัสดุ์ พระเจ้าสุทโธทนะและพระประยูรญาติ ตลอดชาวเมืองก็รู้จักทั่ว ต่างได้เตรียมการรับเสด็จกันใหญ่ แต่พระประยูรญาติถือตัวจัด พระญาติส่วนที่เป็นผู้ใหญ่กว่าพระพุทธเจ้า เป็นรุ่นพี่ รุ่นน้อง รุ่นอา รุ่นป้า จำนวนหนึ่งไม่พร้อมที่จะแสดงความเคารพ กราบไหว้ต่อพระพุทธเจ้า เพราะถือว่าเป็นลูกหลาน จึงไปแอบอยู่ข้างหลังพระราชมารดา พระราชกุมารี ที่อยู่ในรุ่นลูกหลานของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าได้พิจารณาเห็นว่า การกระทำของพระญาติในลักษณะนี้แสดงถึงความมานะ กระด้าง ถือตัว ยังไม่พร้อมที่จะฟังธรรมหรือแสดงธรรมให้ฟัง เพราะการแสดงธรรมหรือการสั่งสอนอะไรก็ตาม ถ้าผู้แสดงผู้สั่งสอนไม่ได้รับการยอมรับนับถือจากผู้ฟังแล้ว การที่เขาจะเชื่อฟัง และนำไปปฏิบัติตามย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้ นอกจากจะฟังผ่าน ๆ ฟังเพื่อสนุก ฟังเพื่อฆ่าเวลาได้เท่านั้น

แต่พระพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น จะทรงแสดงธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ แก่กุลเก๋มหาชน เพื่อให้เกิดความสุขแก่มหาชน เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลกทั้งหลาย ถ้าหากว่าแสดงไปแล้วไม่เป็นประโยชน์ ไม่แก่อกุล ไม่อำนวยความสุขให้แก่มหาชนพระองค์ก็จะไม่แสดง แต่สิ่งที่น่าจะทำก็คือ จะต้องตัดสินดานของคนเหล่านี้ให้อ่อนโยนเสียก่อน จึงทรงแสดงธรรมให้เห็น เป็นที่อัศจรรย์จนเกิดฝนโบกขรพรรษตกลงมาท่ามกลางพระประยูรญาติ เป็นเหตุการณ์มหัศจรรย์ซ้ำซ้อนต่อเนื่องกันมา ทำให้ต่างคน

ต่างชั้นขมยินดี

พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งว่า

“ที่จริงแล้วฝนโบกขรพรรษไม่ได้ตกในท่ามกลางพระญาติพระองค์
ครั้งนี้เท่านั้น แม้นในชาติปางก่อน ฝนโบกขรพรรษก็เคยตกมาแล้ว”

เมื่อพระญาติกราบทูลให้ทรงแสดงถึงเหตุที่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้า
จึงทรงแสดงเรื่องเวสสันดรชาดกในท่ามกลางพระประยูรญาติในครั้งนั้น

หลังจากจบพระธรรมเทศนาแล้ว พระประยูรญาติข้าราชการ
และประชาชนที่มาประชุมกัน ได้ประกาศตบถือพระรัตนตรัย และบรรลु
มรรคผลในชั้นต่าง ๆ เป็นอันมาก

แต่เนื่องจากการเสด็จสู่บ้านเมืองของพระองค์ พระญาติทั้งหลาย
ของพระพุทธเจ้าต่างก็คิดว่าลูกหลานมากก็ต้องไปแหวะที่บ้าน จึงไม่มีใครรู้
ธรรมเนียมของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ว่า การจะเข้าไปในบ้านใคร
การจะไปพักอยู่ในบ้านใครนั้นจะต้องมีผู้นิมนต์เป็นกิจลักษณะ ถ้าไม่อย่างนั้น
ก็จะไปพักตามถ้ำ ตามป่า ตามเขาที่จะพักได้ ถึงตอนเช้าก็ต้องเที่ยวออกไป
บิณฑบาตอาหารจากชาวบ้านทั่ว ๆ ไป

พระเจ้าสุทโธทนะทรงคิดว่าพระโอรสของพระองค์มาสู่บ้านสู่เมือง
พรุ่งนี้ก็คงจะมาเสวยภัตตาหารในวังพร้อมด้วยภิกษุที่เป็นบริวาร พระเจ้า-
สุทโธทนะจึงสั่งให้มีการตระเตรียมอาหารเพื่อถวายแก่พระพุทธเจ้าและ
พระสงฆ์เป็นอันมาก ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้นิมนต์พระพุทธเจ้าไว้

พอถึงตอนเช้า พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ที่ตามเสด็จคราวนั้น
จึงเสด็จออกบิณฑบาตตามปกติเช่นเดียวกับที่พระองค์เคยบิณฑบาตมาแล้ว

ฝ่ายพระนางยโสธรา ได้รอคอยการเสด็จเข้ามาของพระพุทธเจ้า
อยู่ภายในวัง ได้มองไปทางหน้าต่าง เห็นพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์
เสด็จบิณฑบาตไปตามถนน และประชาชนก็ออกมาจากบ้าน มาถวาย

อาหารบิณฑบาตแด่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ทำให้พระนางยโสธรา เสียพระทัย และน้อยใจที่พระพุทธเจ้าไปทำเช่นนั้น จึงไปกราบทูลให้ พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบ

พระเจ้าสุทโธทนะทั้งตกพระทัย ทั้งเสียพระทัย เพราะพระองค์ มีความรู้สึกว่าพระองค์เป็นกษัตริย์ ลูกมาที่บ้าน ไปขอข้าวเขากิน ท่านอายุ เขา จึงรีบเสด็จออกจากวังโดยเร็ว ไปทรงยืนขวางพระพุทธเจ้าไว้ และ รับสั่งอย่างพ้อพูดกับลูกว่า

“ทำไมลูกจึงทำอย่างนี้ ลูกมาที่บ้าน ทำไมจึงไม่ไปกินข้าวที่บ้าน ทำไมต้องมาขอข้าวชาวบ้านเขาเช่นนี้ การที่ลูกทำเช่นนี้ เป็นการเสื่อมเสีย หน้าพ้อ พ้ออายุชาวบ้านเขาที่ลูกต้องมาขอทานชาวบ้านเขากิน”

พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้ทราบว่า

“มหาบพิตร การเที่ยวออกบิณฑบาตมาเลี้ยงชีวิตของตนนั้น เป็น ธรรมเนียมเป็นวงศ์ของอาตมภาพ”

พระเจ้าสุทโธทนะตกพระทัย จึงรับสั่งไปว่า

“ราชวงศ์ศากยะ มีใครบ้างที่ต้องไปขอชาวบ้านเขากิน ไม่เคยมี เลยในวงศ์ของเรา ทำไมลูกจึงมาพูดเช่นนั้น”

พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งว่า

“มหาบพิตร นั้นเป็นวงศ์ของพระองค์ ศากยวงศ์เป็นวงศ์ของพระองค์ ไม่เคยทำอย่างนั้นจริง แต่อาตมภาพนั้นอยู่ในวงศ์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายในอดีต เที่ยวบิณฑบาตมาเลี้ยงชีวิต อาตมภาพ จึงดำรงวงศ์สกุลของพระพุทธเจ้าทั้งหลายด้วยการเที่ยวออกบิณฑบาต”

พระเจ้าสุทโธทนะนั้นเป็นกษัตริย์ที่มีพระทัยอ่อนโยน เป็นผู้ใหญ่ เข้าพระทัยในเรื่องต่าง ๆ ได้เร็ว จึงไม่ได้รับสั่งต่อไปอีกในเรื่องนั้น แต่ก็ กราบทูลว่า

“เวลานี้ในวังได้เตรียมอาหารไว้เป็นจำนวนมาก ขออาราธนา
ไปเสวยภายในวัง”

แต่พระพุทธเจ้าก็รับบาตรประชาชนแล้ว พอเพียงที่จะเสวยให้
ดำรงพระชนม์อยู่ได้แล้ว จึงไม่อาจที่จะเข้าไปภายในวังได้ แต่ในขณะที่
ทรงยืนสนทนากันอยู่นั้นเอง พระพุทธเจ้าได้รับสั่งเป็นกัตติกรรมในการ
ดำเนินชีวิตของบุคคลทั้งหลาย เป็นการให้สติแก่พระเจ้าสุทโธทนะ เป็น
ใจความว่า

“บุคคลไม่ควรประมาทในภินชบาตที่ตนจะยืนรับ ควรประพฤติ
ธรรมให้สุจริต คนที่ประพฤติธรรมอยู่โดยปกติ ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้
และโลกอื่น บุคคลพึงประพฤติธรรมให้สุจริต ไม่ควรประพฤติทุจริต เพราะ
คนที่ประพฤติธรรมอยู่เป็นปกติ ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และในโลกอื่น”

หมายความว่า คนเราแต่ละคนนั้น มีภาระหน้าที่ ๆ ตนจะต้องทำ
เช่นการเสด็จออกบิณฑบาตเป็นภาระหน้าที่ของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์
ดังนั้นใครมีหน้าที่อย่างไร ก็ไม่ควรประมาทในการทำหน้าที่ของตน และ
ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องดีงาม เพราะคนที่ปฏิบัติหน้าที่ของตน
ดีนั้น จะได้รับความสุขทั้งในโลกนี้และในโลกอื่น

ซึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการและเหตุผลมาโดยลำดับ
จนถึงมาสรุปเป็นหลักกัตติกรรมที่ทำให้คิดถึงแนวดำเนินชีวิตของคนทั้งหลาย
ในโลกนี้ พระเจ้าสุทโธทนะก็ได้พิจารณาตามไป จนบรรลุสมรรถผลเป็น
พระอริยบุคคลระดับต้นคือ พระโสดาบัน ต่อจากนั้นจึงกราบทูลอาราธนา
ให้พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ไปเสวยภัตตาหารในวังของพระองค์
ในวันรุ่งขึ้น และในวันต่อ ๆ มา

พระพุทธเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์หลายครั้ง พระเจ้าสุทโธทนะก็ได้
เข้าเฝ้าฟังธรรมชื่นชมต่อพระพุทธรักอันมีประโยชน์ยิ่งใหญ่มาก และ

เมื่อพระองค์ได้เป็นพระโสดาบันแล้วก็ทรงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การที่พระโอรสของพระองค์เป็นพระพุทธรเจ้า ย่อมดีกว่าการเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ จนไม่อาจจะเทียบกันได้ จึงมีความศรัทธาเชื่อมั่นไม่หวั่นไหวในพระพุทธรเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ในหลักการปฏิบัติที่พระพุทธรเจ้าได้ทรงแสดงเอาไว้

พระองค์พร้อมด้วยพระประยูรญาติ ได้จัดนิโครธารามเป็นที่ประทับของพระพุทธรเจ้าและพระสงฆ์ ณ ที่นี้ได้มีเหตุการณ์อันเป็นต้นเหตุแห่งการวางระเบียบแบบแผนบังเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาบางเรื่องนั่นคือ เมื่อคราวที่พระพุทธรเจ้าไปในงานขึ้นพระตำหนักใหม่ของเจ้าชายนันทะ และหลังจากเสวยภัตตาหาร แสดงธรรมให้ฟังแล้วได้ใช้เจ้าชายนันทะพระอนุชาถือบาตรตามเสด็จ เมื่อไปถึงนิโครธารามที่ประทับ พระพุทธรเจ้ารับสั่งว่า

“นันทะจะบวชหรือไม่”

นันทะราชกุมารมีความเคารพรักยำเกรงต่อพระเชษฐามาตั้งแต่วัยทรงพระเยาว์ ยิ่งมาเป็นพระพุทธรเจ้าด้วย ยิ่งมีความเคารพเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น แม้จะไม่สมควรใจบวช แต่ก็รับคำว่าจะบวช ในที่สุดพระพุทธรเจ้าก็ให้พระนันทะบวช

และเมื่อพระนางยโสธราส่งพระราหุลไปขอราชสมบัติ ซึ่งถือว่าเป็นมรดกที่จะตกแก่พระองค์ เนื่องจากพระพุทธรเจ้าเสด็จออกผนวชแต่พระพุทธรเจ้ากลับมอบมรดกคือ ธรรมะ ซึ่งพระราหุลในขณะนั้นยังทรงพระเยาว์อยู่ จะรับได้ก็ด้วยการออกบวชเป็นสามเณร และได้้นำสามเณรราหุลออกบวชเสียอีกองค์หนึ่ง ทำให้เชื้อสายพระมหากษัตริย์ที่สืบสายเลือดตรงมาจากพระเจ้าสุทโธทนะหมดไป เพราะมีผู้ชายอยู่เพียง ๓ องค์ คือพระพุทธรเจ้า เจ้าชายนันทะ และเจ้าชายราหุล

การที่พระพุทธรเจ้านำพระอนุชาและพระโอรส ซึ่งเป็นพระโอรสและพระนัดดาของพระเจ้าสุทโธทนะออกไปบวชตามลำดับนั้น แม้พระเจ้า-

สุทโธทนะจะมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างไรก็ตาม แต่ก็อดเศร้าโศกเสียใจไม่ได้ เพราะไม่มีผู้จะมาสืบสกุลวงศ์ปกครองบ้านเมืองต่อไป ทำให้พระองค์ทรงมองเห็นถึงความทุกข์ที่อาจจะเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น เพราะเหตุนี้ จึงได้ไปกราบทูลต่อพระพุทธเจ้า เล่าถึงความจริงทั้งปวง ให้ทรงทราบเป็นใจความว่า

“เดิมนั้นข้าพระองค์ ได้ทราบจากการทำนายของโหราจารย์ของอสิตดาบส และของพวกพราหมณ์ที่เชื่อกันว่า พระองค์จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ หรือจะได้เป็นพระพุทธเจ้าก็ตั้งความหวังเอาไว้ว่าพระโอรสของเราจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่เมื่อพระองค์ออกผนวชไป ยังมีนันทะเหลืออยู่ ก็คิดว่าอย่างไรเสียเจ้าชายนันทะก็จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินสืบต่อไป แต่แล้วพระองค์ก็นำเอานันทะราชกุมารออกผนวชเสียอีก ก็ยังหวังใจว่า แม้ลูกจะออกบวชหมดแล้ว แต่ก็มีหลานเหลืออยู่ ต่อมาพระองค์ก็นำราहुลซึ่งเป็นหลานคนสุดท้ายออกบวชเสียอีก ทำให้ข้าพระองค์หมดผู้สืบสกุล นึกถึงความเดือดร้อนเหล่านี้ว่า อาจจะเกิดขึ้นแก่สกุลทั้งหลายที่ถูกเกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และออกบวชเหมือนกัน ดังนั้นในโอกาสต่อไป ถ้าใครมีศรัทธาจะขอบวชอีก ก็ขอประทานพุทธานุญาตให้คนเหล่านั้นขออนุญาตจากพ่อแม่เสียก่อน อย่าได้บวชคนที่พ่อแม่ไม่อนุญาตให้บวชเลย เพราะจะเป็นการสร้างความทุกข์ให้แก่พ่อแม่ของคนเหล่านั้น”

พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุโมทนายินดี และทรงบัญญัติเอาไว้ว่า ใครจะเข้ามาบวชในโอกาสต่อไปก็ตาม จะต้องได้รับความยินยอมจากมารดาบิดาเสียก่อน ถ้ามารดาบิดาไม่ยินยอมจะบวชให้ไม่ได้

หลักปฏิบัติเหล่านี้เกิดขึ้นจากคำกราบทูลของพระเจ้าสุทโธทนะ และได้ถือประเพณีปฏิบัติกันมา จนถึงบัดนี้ แม้ในโอกาสต่อ ๆ ไป

เรื่องที่พระเจ้าสุทโธทนะทรงขอร้องพระพุทธเจ้าซึ่งถือปฏิบัติ สืบต่อกันมานั้น เป็นเรื่องจากหัวใจของพ่อแม่ที่มีความรักลูก ประารถนาที่จะเห็นความเจริญก้าวหน้าของลูกตามที่ตนต้องการ ดังนั้น พ่อแม่คนใด ประารถนาที่จะเห็นลูกมีความเจริญก้าวหน้าในเพศของนักบวช ย่อมพร้อมที่จะอนุญาตให้ลูกของตนบวชในพระพุทธศาสนา

เวลาผ่านไปประมาณ ๕ ปี หลังจากพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้ จนถึงเสด็จมาโปรดพระญาติที่กรุงกบิลพัสดุ์ และได้ให้นันทะราชกุมาร ราหุลราชกุมาร ตลอดถึงพระญาติใกล้ชิด ออกบวชไปเป็นจำนวนมากนั้น พระเจ้าสุทโธทนะได้เข้าเฝ้าฟังธรรมจากพระพุทธเจ้ามาโดยลำดับ และทรงบรรลุมรรคผลเป็นอนาคามี

ต่อมาในขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ป่ามหาวัน เมืองไพสาลี พระเจ้าสุทโธทนะซึ่งในขณะนั้นทรงชรามากแล้วได้ประชวรหนัก สร้างความปริวิตกกังวลให้เกิดขึ้นแก่พระญาติ ข้าราชการ และอาณาประชาราษฎร์เป็นอันมาก งานบริหารบ้านเมือง จึงต้องทรงมอบหมายให้เจ้าชายมหานามะ ซึ่งเป็นพระราชนัดดาผู้ใหญ่ที่เหลืออยู่ในขณะนั้น บริหารราชการแทนพระองค์

เมื่อพระญาติทั้งหลายมองเห็นว่า พระเจ้าสุทโธทนะจะต้องสวรรคต แน่แล้ว จึงตกลงพร้อมใจกันจะกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ แต่ก็เห็นว่าพระพุทธเจ้าประทับอยู่ถึงเมืองไพสาลี กว่าจะเสด็จมาได้ก็ต้องกินเวลานาน พระเจ้าสุทโธทนะอาจจะสวรรคตไปแล้วก็ได้ แต่ในขณะที่พระญาติทั้งหลายกำลังวิตกกังวลอยู่นั้นเอง ก็มีคนเข้ามากราบทูลว่าพระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระสงฆ์ทั้งหลาย ได้มาถึงพระราชวังแล้ว ข่าวนี้ได้สร้างความปีติปราโมทย์ให้แก่พระญาติทั้งหลายที่ประชุมอยู่ในขณะนั้น

ในหมู่พระสงฆ์ที่ตามเสด็จพระพุทธเจ้าในคราวนั้น พระญาติใกล้ชิด

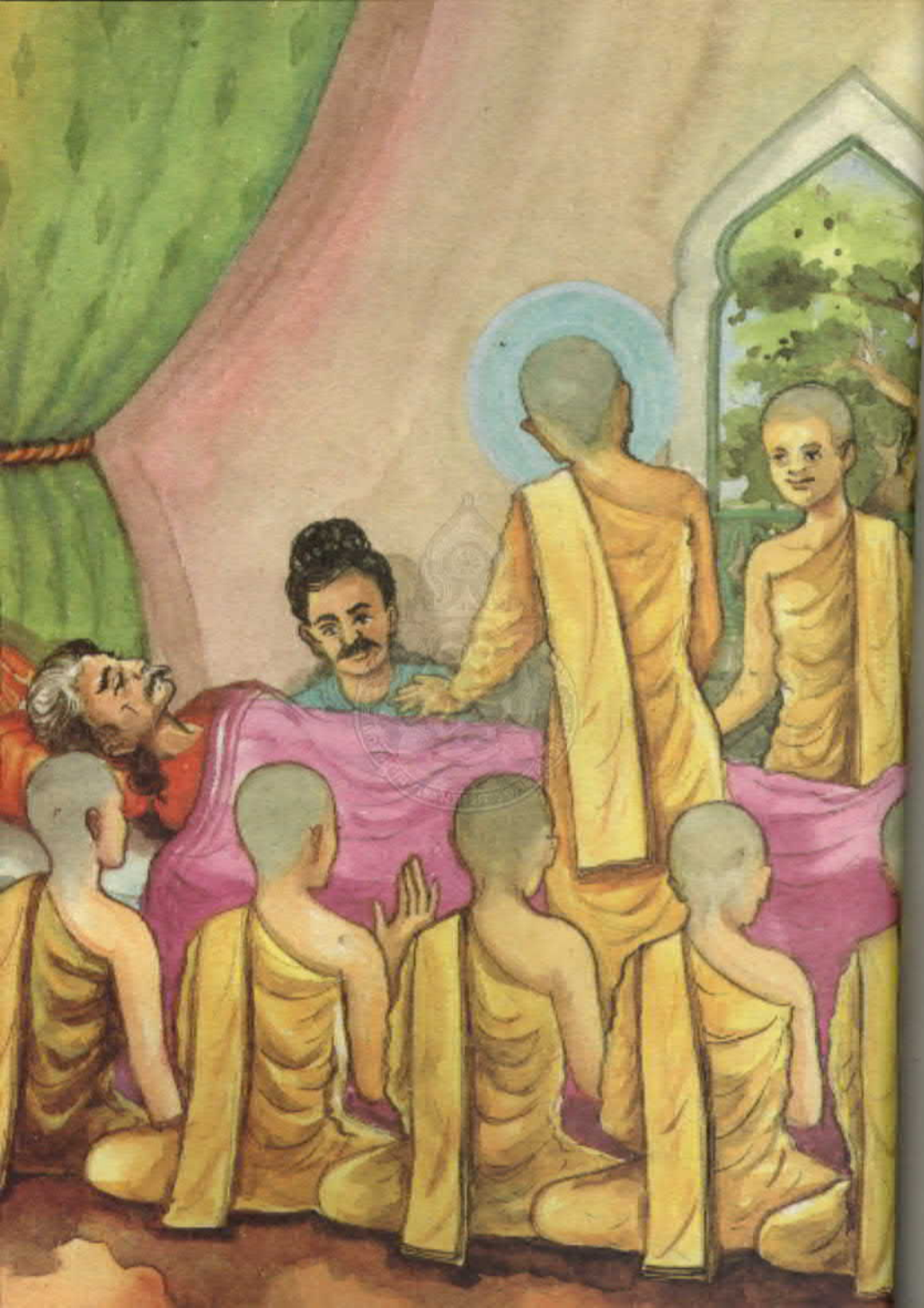
ทุกพระองค์ได้ตามเสด็จมาด้วย เมื่อคนออกไปกราบทูลเชิญพระพุทธเจ้าเสด็จเข้ามาภายในพระราชวังที่พระเจ้าสุทโธทนะบรรทมประจวรอยู่ท่ามกลางพระญาติใกล้ชิด พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระเถระที่เป็นพระราชโอรสและพระราชนัดดาทุก ๆ พระองค์ พร้อมทั้งพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ก็ได้เข้ามาใกล้ที่บรรทมของพระเจ้าสุทโธทนะในห้องที่พระองค์ประจวรอยู่นั้น

เมื่อเสด็จเข้าไปใกล้พระพุทธเจ้ารับสั่งถามถึงทุกขเวทนาที่กำลังประจวรอยู่เพราะโรคเสียดแทงในขณะนั้น เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะกราบทูลให้ทรงทราบแล้ว พระพุทธองค์ทรงรู้สึกรสชาติของความเจ็บปวดทุกข์ทรมานมาตั้งแต่สมัยที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่แล้ว ทรงปรารถนาที่จะช่วยบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธรบิดา จึงเอาพระหัตถ์ลูบไปที่ส่วนต่าง ๆ ของพระวรกายแห่งพระพุทธรบิดา

เหตุการณ์ที่นำมาหัดจรรยาก็เกิดขึ้น ความเจ็บปวดรวดร้าวต่าง ๆ สงบระงับลงไป สร้างความปิติโสมนัสให้เกิดขึ้นแก่พระเจ้าสุทโธทนะเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่า พระทัยของพระเจ้าสุทโธทนะพร้อมที่จะพึงธรรม เพื่อบรรลุมรรคผลเบื้องสูงขึ้นไป จึงได้ทรงแสดงธรรมซึ่งสรุปรวมลงในหลักของอริยสัจ ๔ พระเจ้าสุทโธทนะก็ได้บรรลุอรหัตผลเป็นพระอรหันต์บนพระแท่นที่บรรทมนี้เอง

หลังจากบรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์แล้ว ทรงมองโลกชัดเจนแจ่มแจ้งตามความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น แม้ในกาลก่อน ทรงมีความรู้สึกขัดแย้งในการที่พระพุทธเจ้าเสด็จออกผนวช เพราะทรงมองเห็นว่าการเป็นพระเจ้าจักรพรรดินั้น ดีกว่าเป็นพระพุทธเจ้า แต่ในบัดนี้พระองค์ทรงมองเห็นได้อย่างชัดเจนแล้วว่า ความเป็นพระเจ้าจักรพรรดินั้น ไม่อาจจะเทียบเคียง

กับการเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้

เมื่อพระพุทธเจ้าได้เข้าเฝ้าพยาบาลอีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าสุทโธทนะ จึงได้รับสั่งต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าในฐานะเป็นพระราชโอรสและในฐานะเป็นศาสดาของพระองค์ว่า

“ลูกสิทธัตถะ พ่อไม่เคยคิดว่าการออกบวชของลูก จะพลอยมีคุณค่าสูงส่งมาถึงพ่อและพระประยูรญาติถึงเพียงนี้ พ่อเสียน้ำตาไปไม่น้อย เพราะต้องโหม่นสเมื่อลูกจากไป ซึ่งทำให้ความหวังต่าง ๆ ในทางโลกต้องผันแปรไป แต่ลูกกลับทำให้พ่อและพระญาติวงศ์รับแสงสว่างแห่งสัจธรรมตั้งแต่เสด็จมาโปรดในคราวแรก เพียงได้สดับธรรมเทศนาในครั้งนั้น ก็เท่ากับลูกได้ใช้คืนความโศกกำสรวล และน้ำตาของพ่อ และผู้ที่เกี่ยวข้องเกินกว่าที่เสียไปหลายพันหลายหมื่นเท่า ในบัดนี้ลูกยังเสด็จมาโปรดพ่ออีกเป็นวาระสุดท้าย ทำให้พ่อได้ลิ้มรสสัจธรรมอันสูงสุดแห่งพระพุทธศาสนา จึงนับว่าเป็นบุญบารมีอันยิ่งที่พ่อได้มีโอกาสรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมที่ลูกได้ตรัสรู้ ลูกได้ประทับรอยบาทแห่งความดีงาม มีความกตัญญูกตเวทิตาเป็นต้น ไว้ให้ปรากฏเป็นแบบอย่างแก่คนทั้งหลายไม่มีที่สิ้นสุด พ่อรู้ดีว่าชีวิตของพ่อจะยืนยาวไปไม่เกิน ๗ วัน ในระหว่างเวลาเหล่านี้ พ่อจึงขออาราธนาให้ลูกพร้อมด้วยพระสาวกเสด็จมาโปรดรับอาหารบิณฑบาต ณ ที่นี้ ซึ่งพระประยูรญาติและอำมาตย์ทั้งหลายจะได้โอกาสแทนพ่อ”

พระผู้มีพระภาคเจ้ารับอาราธนาและอยู่รักษาพยาบาลพระเจ้าสุทโธทนะจนถึงเสด็จสวรรคต ซึ่งที่จริงควรเรียกว่านิพพาน แต่เนื่องจากสถานะของพระอรหันต์ในครั้งนั้นยังไม่ค่อยรู้จักกันแพร่หลาย เพราะพระพุทธศาสนาเพิ่งเกิดขึ้นใหม่ ๆ คนทั่วไปจึงถือว่าพระเจ้าสุทโธทนะสวรรคต

ในงานพระศพของพระเจ้าสุทโธทนะนั้น พระพุทธเจ้าได้ประกาศ

ให้พระสาวกและพระประยูรญาติทราบ ว่า พระองค์ในฐานะเป็นพระโอรสองค์ใหญ่ จะจัดงานพระศพด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง ดังนั้นทุกขั้นตอนของงานพระศพของพระเจ้าสุทโธทนะ พระพุทธเจ้าจึงทรงรับภาระจัดการเองทั้งหมด แม้แต่การนำพระศพบรรจุลงในพระรัตนมณีมัยปัญชูลี หรือพระลึงค์ที่ใส่พระศพอันประดับด้วยรัตนมณี การนำพระศพไปสู่ที่ถวายเพลิง พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุที่เป็นพระญาติใกล้ชิดของพระเจ้าสุทโธทนะและพระสาวกผู้ใหญ่ได้จัดการเองทั้งสิ้น เป็นการสร้างแบบแผนแห่งการกตัญญูทวดที่ ซึ่งลูกที่ดีควรกระทำแก่บุพพการีแห่งตน พระประยูรญาติเสนาข้าราชการมาพบเห็นการกระทำของพระพุทธเจ้าเช่นนี้ ยิ่งมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น และถือว่าพระพุทธเจ้าได้สร้างรอยแห่งความดีเป็นแบบอย่างของลูกประเภทอภิชาติบุตรทั้งหลาย ไม่ใช่เกิดมาเชิดชูสกุลวงศ์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ทุกอย่งนั้นจะเป็นการเชิดชูคุณธรรมความดีทั้งหลายให้เป็นที่ยอมรับแก่ตาของชาวโลก

พระเจ้าสุทโธทนะได้ชื่อว่าเป็นพระพุทธบิดา คือเป็นบิดาของพระพุทธเจ้า แม้จะประสบความเศร้าโศกเสียใจ สูญเสียในตอนต้น แต่สิ่งที่พระองค์ได้คืนมานั้น ดีเกินกว่าสิ่งที่พระองค์สูญเสียไปในครั้งแรกอย่างเปรียบเทียบไม่ได้

หลังจากพระเจ้าสุทโธทนะได้นิพพานไปแล้ว ราชสมบัติในกรุงกบิลพัสดุ์ได้ตกแก่เจ้าชายมหามะ ซึ่งเป็นพระราชนัดดาผู้ใหญ่สืบต่อตำแหน่งแทนสมเด็จพระปิตุลาของพระองค์

ข้อสรุปท้ายเรื่อง

พระเจ้าสุทโธทนะทรงเป็นแบบอย่างที่ดี ของพระมหากษัตริย์
 ผู้ได้บรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือเป็นพระอรหันต์ สมกับ
 ที่ทรงเป็นพระพุทธบิดา และพระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงแบบอย่างอันดียิ่ง
 ในการแสดงพระกตัญญูกตเวทิตาคุณ ด้วยการแสดงธรรมโปรดให้ได้
 ตรัสรู้ธรรมจนถึงขั้นสูงสุด และการจัดทำภาพพระศพนพระผู้

พระเจ้านานามะ

พระเจ้านานามะ เป็นโอรสของพระเจ้าอมิตทนะ ซึ่งเป็นพระอนุชาองค์หนึ่งของพระเจ้าสุทโธทนะ ท่านจึงได้ชื่อว่าเป็นลูกพี่น้องของพระพุทธเจ้า พระเจ้านานามะอนุชาองค์หนึ่ง คือ พระอนุรุทธะเถระ มีกนิษฐาองค์หนึ่งชื่อ พระนางโรหิณี เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะยังทรงพระเยาว์อยู่นั้น พระญาติทั้งหลายทั้งฝ่ายศากยวงศ์และโกลิยวงศ์ เมื่อได้ทราบคำทำนายของอสิตดาบส และพวกพราหมณ์ผู้ใหญ่ ๖ ท่านว่า สิทธัตถะกุมารนั้นถ้าอยู่ครองฆราวาสจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช เป็นใหญ่เหนือกษัตริย์ทั้งหลาย ถ้าเสด็จออกผนวช จะได้เป็นบรมศาสดาเอกในโลก ที่ไม่มีศาสดาอื่นใดจะยิ่งไปกว่าพระองค์ จึงมองเห็นร่วมกันว่าในโอกาสต่อไปนั้น สิทธัตถะราชกุมารจะเป็นที่พึ่งพำนักของราชสกุลทั้ง ๒ ฝ่าย และเป็นผู้เชิดชูราชสกุลทั้ง ๒ ฝ่าย ให้ปรากฏเกียรติยศตลอดไปได้ จึงได้นำโอรสของตนไปมอบถวายเป็นข้าราชบริพารของสิทธัตถะราชกุมาร

ต่อมาเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และเสด็จไปสั่งสอนประชาชน
อยู่ในส่วนต่าง ๆ ของชมพูทวีปอยู่ระยะหนึ่งแล้ว จึงได้เสด็จมาสู่กรุงกบิลพัสดุ์
ท่ามกลางการต้อนรับด้วยความชื่นชมยินดีของพระญาติทั้ง ๒ เมือง คือ
ทั้งจากกรุงเทวทหะและกรุงกบิลพัสดุ์

เจ้าชายมหานามะได้เข้าเฝ้ารับเสด็จในครั้งนั้น ได้ฟังพระธรรม
เทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโปรดพระประยูรญาติและประชาชนที่
กรุงกบิลพัสดุ์ ในเรื่องพระเวสสันดรชาดก ก็ได้บรรลุผลเป็นพระ-
อริยบุคคลระดับโสดาบัน ตั้งแต่คราวนั้น

ต่อมาราชกุมารทั้ง ๒ สกุล คือฝ่ายศากยวงศ์และโกลิยวงศ์ถือสัตย์
ปฏิญาณที่ได้ให้ไว้ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์อยู่ ว่าเป็นเรื่องที่ต้องรักษาดำรงชีวิต
เมื่อสิทธิัตถะราชกุมารได้เป็นพระพุทธเจ้าไปแล้ว จึงได้ออกบวชตามเสด็จ
กันโดยมาก และทยอยบวชกันอยู่เรื่อย ๆ แต่เจ้าชายมหานามะ เจ้าชาย
อนุรุทธะ และมีเจ้าชายผู้ใหญ่อีกหลายพระองค์ ไม่มีใครตัดสินใจบวช
ตามเสด็จดังที่เคยให้ปฏิญาณเอาไว้

มหานามะราชกุมารทรงคิดว่า บ้านเมืองก็ควรจะมีคนดูแลเอาใจใส่
แต่การบวชก็ต้องมีคนบวช ภายในครอบครัวของเรามีอยู่เพียง ๒ คนพี่น้อง
ก็ควรบวชเสียคนหนึ่งและอยู่รักษากันบ้านเมืองสักคนหนึ่ง จึงเรียกอนุรุทธะ-
กุมารมาแล้วกล่าวว่า

“อนุรุทธะ ในสมัยที่พระบรมศาสดายังทรงพระเยาว์อยู่นั้น พระบิดา
ของเราได้ไปถวายสัตย์ปฏิญาณ มอบเราทั้งสองให้เป็นพระสหายใกล้ชิด
ของพระองค์ด้วยปฏิญาณว่า ถ้าพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ พวกเรา
จะเป็นข้าราชการบริพารถ้าพระองค์ออกบวชเป็นพระพุทธเจ้า พวกเราจะต้อง
ออกบวชตามเสด็จ เวลานี้พระญาติของเราเป็นอันมาก ก็ทยอยบวชกันไป
เรื่อย ๆ เราทั้งสองไม่พี่หรือน้องคนหนึ่งจะต้องบวช น้องจะบวชเองหรือ

จะให้พี่บวช

อนุรุธระกุมารนั้นเป็นกษัตริย์สุขุมลชาติคือละเอียดอ่อนมาก ได้รับการทะนุถนอมดูแลเอาใจใส่จากพระราชชนนีเป็นพิเศษ ไม่ทราบว่ชีวิตจริง ๆ นั้นเขาทำอะไรกันบ้าง จึงบอกว่า

“พี่บวชเถอะ น้องไม่บวชหรอก น้องจะอยู่ครอบครองเรือน”

มหานามะราชกุมารจึงกล่าวว่า “ถ้าน้องจะอยู่ครอบครองเรือน พี่จะขอบวช แต่ก่อนที่จะบวชก็อยากให้น้องศึกษาถึงหน้าที่ของผู้ครองเรือนให้ดีเสียก่อน เพื่อพี่จะวางใจได้ว่า หลังจากพี่บวชไปแล้ว น้องจะไม่เดือดร้อน”

อนุรุธระราชกุมารตกใจ ไม่ได้คิดว่าจะต้องมีงานการที่ตนจะต้องทำด้วยจึงถามว่า

“ทำไมการอยู่ครองเรือนจะต้องทำงานด้วยหรือ”

มหานามะราชกุมารตอบว่า

“เราต้องทำงานกันตลอดชีวิต และงานที่น้องจะต้องศึกษาเอาไว้ก็คือการทำนา”

แต่อนุรุธระไม่เคยเห็นแม้แต่ว่าเขาทำนาอย่างไร จึงทูลถามพระเชษฐาว่า

“ทำนานั้นเขาทำกันอย่างไร”

มหานามะราชกุมารจึงอธิบายให้ฟังว่า

“การทำนาก็ต้องเริ่มต้นมาจากการตากถางพื้นที่ การไถนาตากแดดเอาไว้ระยะหนึ่ง แล้วก็ไถอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็หว่าน หลังจากหว่านไปแล้วก็ต้องคอยดูพวกสัตว์ต่าง ๆ จะมาจิกกินข้าวที่หว่านลงไป และเมื่อข้าวงอกขึ้นก็ต้องนำไปปักดำในแปลงที่ได้เตรียมไว้ หลังจากปักดำแล้ว ถ้าน้ำมากไปก็ต้องคอยถายน้ำออก ไม่เช่นนั้นต้นข้าวจะตาย ถ้าน้ำน้อยไปก็ต้องไขน้ำเข้ามาขังไว้ในแปลงนา ถ้าไม่อย่างนั้นข้าวจะตายเหมือนกัน แล้วต้องคอย

ดูแลสัตว์ต่าง ๆ มีปู มีหนู เป็นต้น จะมากัดตันทัวของตน และเมื่อข้าวเริ่มแตกรวง ก็ต้องดูแลสัตว์เหล่านี้ มีพวกหนอน พวกด้กัแตน เป็นต้น ไม่ให้มาทำอันตรายข้าวภายในนา เมื่อข้าวเริ่มสุก ก็ต้องดูแลรักษาไม่ให้นกหรือสัตว์เหล่านี้มาจิกกินเมล็ดข้าว ก่อนข้าวจะสุกก็ต้องเอาน้ำออกจากนาให้หมด ปล่อยให้แปลงนาแห้ง เริ่มเก็บเกี่ยว เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วก็นำมาลงลาน แล้วก็จัดการนวดข้าว เมื่อนวดข้าวแล้วก็นำมาเก็บไว้ในยุ้งในฉางเอาฟางเอาซังไปใช้ประโยชน์ในการทำนา และเมื่อถึงคราว ก็นำข้าวมาสี มาซ้อมเป็นข้าวสาร จนถึงกับหุงเป็นข้าวสุก แล้วรับประทานเข้าไป”

อนุรุทรราชกุมารฟังแล้วไม่ค่อยจะเข้าใจ ถามว่า

“การทำนาอย่างนี้เมื่อไหร่จะเสร็จสิ้น”

มหานามะจึงบอกว่า

“ก็ต้องทำอย่างนี้เรื่อยไป พอถึงปีก็เริ่มต้นใหม่เหมือนเดิม พอถึงปีก็เริ่มต้นใหม่อย่างนี้ตลอดชีวิต จึงสามารถเลี้ยงตนเอง เลี้ยงครอบครัวเลี้ยงข้าทาสบริวารได้”

อนุรุทรเมื่อได้ยินเช่นนั้น จึงตกลงใจว่า

“ถ้าเป็นอย่างนี้ น้องจะขอบวช พื่ออยู่ครองบ้านเรือนก็แล้วกัน”

ในที่สุดมหานามะราชกุมารก็อยู่ปกครองครอบครัวในตอนต้น

คราวหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์จำนวน ๕๐๐ รูปไปติดค้างอยู่ที่เมืองเวรัญชา แคว้นวัชชี ในคราวนั้นเกิดทุพภิกขภัย อดอยากกันมาก พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ออกบิณฑบาตก็ไม่มีคนตักบาตร อดอยากดังกล่าวดลตลอดระยะเวลา ๓ เดือน พระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์ก็ต้องเสวยอาหาร โดยนำข้าวเลี้ยงม้า ซึ่งพ่อค้าม้าแบ่งจากม้ามาให้เสวยและฉันวันละเล็กน้อย กว่าจะพ้น ๓ เดือนไปได้ ประสบความเดือดร้อนในความเป็นอยู่อย่างมาก

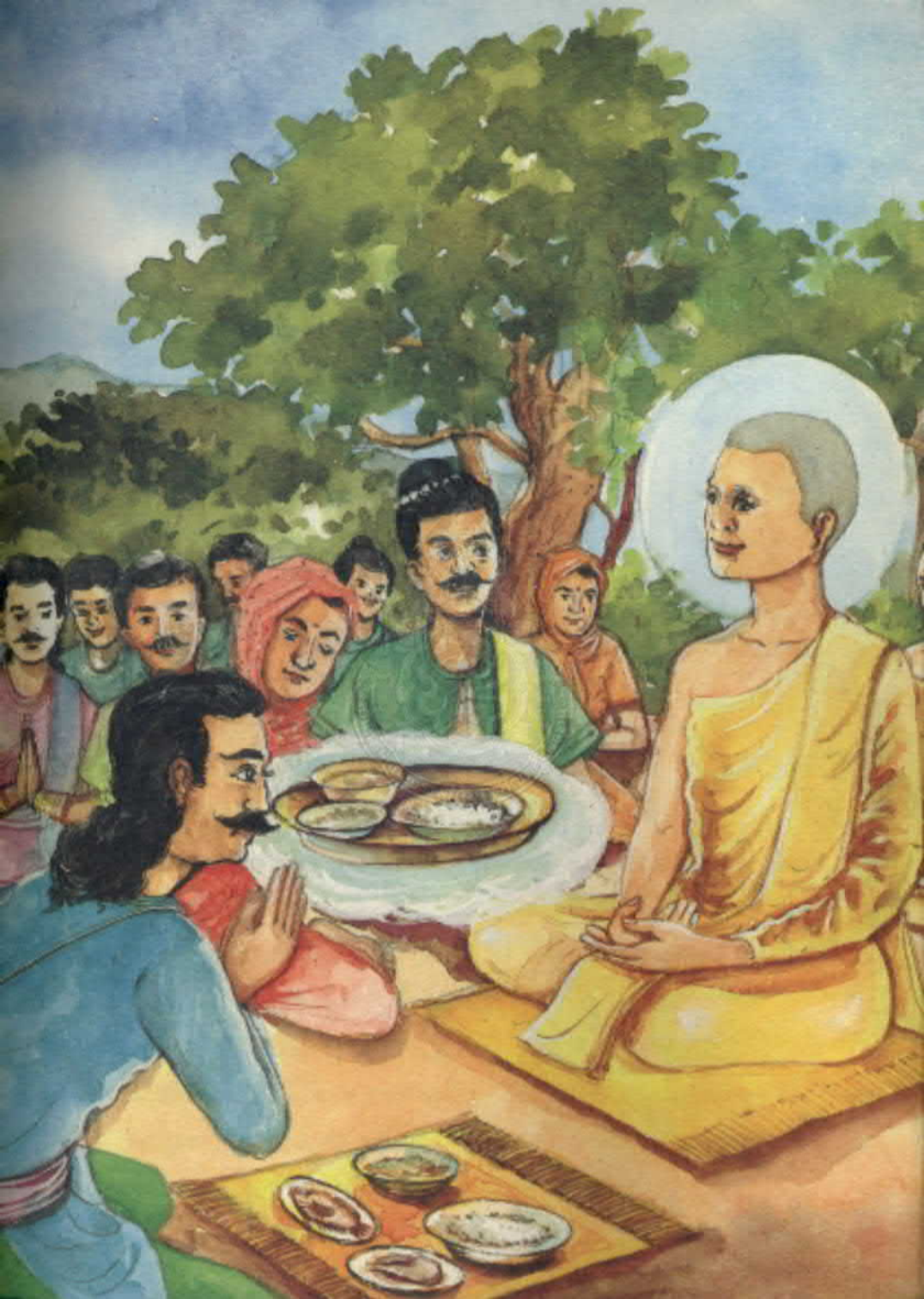
ข่าวเรื่องนี้ได้รู้ไปถึงพวกอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย จึงมีความรู้สึก
สลดใจและสงสารพระสงฆ์ที่ไปทรมานตัวอยู่ตั้ง ๓ เดือนเช่นนั้น ดังนั้น
เมื่อออกพรรษาที่เมืองเวรัญชาแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับที่นิโครธาราม
ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ ข่าวคราวก็แพร่กระจายไปว่า พระพุทธเจ้าพร้อมด้วย
พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษาในเมืองเวรัญชาได้เสด็จมาอยู่ที่นิโครธาราม

มหานามะราชกุมาร ได้ทราบข่าวพระศาสดาเสด็จมาแล้ว ได้รับ
ไปเฝ้าโดยด่วน เมื่อไปถึงก็ถวายบังคม กราบทูลถามว่า

“ข้าพระองค์ได้ทราบว่า พระภิกษุสงฆ์ลำบากด้วยการเที่ยว
บิณฑบาตในเมืองเวรัญชา อยู่ถึง ๓ เดือน ดังนั้นจากวันนี้เป็นต้นไป ข้า
พระองค์ขอถวายปฏิญญาจะถวายภัตตาหารแด่พระผู้มีพระภาคและพระสงฆ์
ตลอด ๔ เดือนทุก ๆ วัน”

พระพุทธเจ้าทรงรับคำอาราธนาด้วยการประทับนิ่งคือไม่ตรัสอะไร
และเมื่อมหานามะราชกุมารได้ถวายภัตตาหารครบ ๔ เดือนแล้ว ก็ขอถวาย
ต่ออีก ๔ เดือน เป็น ๘ เดือน พอครบ ๘ เดือนแล้วก็ขอถวายอีก ๔ เดือน
เป็น ๑๒ เดือน พอครบ ๑๒ เดือนแล้วจะขอต่ออีก พระพุทธเจ้าปฏิเสธ
เพราะไม่ต้องการให้ใครผูกขาดถวายภัตตาหารอยู่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
ให้คนทั้งหลายที่เขามีศรัทธาปรารถนาที่จะทำบุญตักบาตรได้มีโอกา
สทำบุญตักบาตรทั่วกันด้วย มหานามะราชกุมารจึงมีโอกาสดำเนินการ
แด่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ต่อเนื่องกันมาถึง ๑ ปี โดยเป็นเจ้าภาพแต่เพียง
พระองค์เดียว ทำให้เกียรติคุณของมหานามะราชกุมารเป็นที่รู้จักของ
ประชาชน ซึ่งสนใจในเรื่องพระสงฆ์ไปขออาหารอยู่ที่เมืองเวรัญชามาก

และจากกรณีนี้เอง ทุกครั้งที่มหานามะราชกุมารพบพระสงฆ์
ก็ต้องถวายอาหารโดยวิธีนี้อยู่เสมอ คือใช้วิธีถวายอย่างต่อเนื่องกันไป
นานหลาย ๆ วัน หลาย ๆ เดือน เพราะมองเห็นความลำบากของพระสงฆ์

และท่านเองก็อยู่ในฐานะที่จะบำรุงพระสงฆ์ได้ จึงให้การบำรุงในเรื่องอาหาร เรื่องที่อยู่ เรื่องยาแก้ไข้ เรื่องเครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้พระสงฆ์เหล่านั้นได้ตัดกังวลในปัจจัย ๔ ใช้เวลาไปเพื่อการศึกษา เพื่อการเจริญสมณธรรมตามหน้าที่ของพระสงฆ์

ตามปกติแล้ว อาหารที่ท่านจะนำมาถวายพระสงฆ์นั้น จะต้องเป็นอาหารที่ดี มีคุณค่า อร่อย ที่ท่านใช้คำว่า อาหารที่ประณีตเสมอไป

พระเจ้ามหานามะนอกจากจะสนพระทัยในด้านการถวายอาหารที่ประณีตแล้ว ยังเป็นผู้สนใจศึกษาสอบถามหาความรู้ความเข้าใจในด้านธรรมะเป็นพิเศษ แม้ในยามปกติที่ประทับอยู่ในพระราชวังเวลาสนทนา กับพระสหายและพระประยูรญาติ นอกจากเรื่องราชการแล้วก็จะสนทนากันในเรื่องของธรรมะ

คราวหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่นิโครธารามใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ พระเจ้ามหานามะศากยราชได้เสด็จไปเฝ้ากราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า กรุงกบิลพัสดุ์นี้เป็นนครมั่งคั่งเจริญรุ่งเรือง มีคนมาก แออัดไปด้วยมนุษย์ และถนนหนทางก็คับแคบ เวลาท่านนั่งใกล้พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์นั้น มีความสบายใจ แต่เมื่อเข้าไปในบ้านในเมืองที่เต็มไปด้วยช้าง ม้า รถ เกวียน คน ก็ทำให้หลงลืมพระรัตนตรัย ท่านจึงได้เกิดความคิดว่า ถ้าท่านตายไปในขณะที่จิตใจวุ่นวายเช่นนี้ จะเป็นอย่างไร

พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งว่า

“การสวรรถไปของมหาบพิตรนั้น จะไม่ไปตกในที่ไม่ดี เพราะบุคคลใดก็ตามที่มีศีลด้วยการรักษากาย วาจา ของตนให้เรียบร้อย มีสุตะ คือการศึกษาสดับตรับฟังธรรมะไว้มาก มีจาคะ คือนำใจเอื้อเพื่อ เสียสละ แบ่งปันสงเคราะห์ อนุเคราะห์แก่บุคคลอื่น มีปัญญาความรอบรู้ในเหตุในผล ในความดีชั่ว แยกแยะเหตุผลต่าง ๆ ได้ จนมีปัญญาที่รักษาคัมภีรของตน

บริหารตนเองได้ ซึ่งได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานานนั้น ร่างกายอาจเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของร่างกาย แต่ว่าจิตของบุคคลเหล่านั้นจะมีคุณสมบัติที่ดีคุ้มครองรักษาอยู่ตลอดไป ดังนั้นคนที่มีคุณธรรมทั้ง ๔ ประการดังกล่าวแล้ว จึงเปรียบเหมือนคนที่ทุบภาชนะใส่เนยใสโยนลงไป ในแม่น้ำ ส่วนที่หนัก ๆ จะตกลงไปข้างล่าง แต่ว่าเนยใสนั้นก็ลอยขึ้นอยู่ข้างบน จิตใจของบุคคลที่มีคุณธรรมทั้ง ๔ ประการดังกล่าวแล้วก็เหมือนกัน เวลาตายไปร่างกายก็จะแตกทำลายไปตามธรรมชาติของดิน น้ำ ลม ไฟ แต่จิตใจซึ่งได้ฝึกปรืออบรมมา มีคุณสมบัติดีพิเศษ จะเป็นเหตุให้ตายไปแล้วบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะฉะนั้นคนอย่างมหาบพิตร จึงไม่ควรกลัวตาย”

ในคราวหนึ่งเจ้าศากยะพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าเจ้าสราภานิสากยะ ทิวงคตลง เมื่อคนไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เจ้าสราภานิสากยะได้บังเกิดในที่ใด

พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า

“ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เพราะได้เป็นพระโสดาบัน”

พระญาติที่คุ้นเคยสนิทสนมกับเจ้าสราภานิสากยะเกิดข้องใจสงสัยว่า ถ้าคนอย่างเจ้าสราภานิสากยะตายไปแล้วบังเกิดในสวรรค์ และเป็นพระโสดาบันแล้ว คนอื่นก็คงไม่มีใครไม่ได้เป็นพระโสดาบัน เพราะเจ้าสราภานิสากยะไม่ค่อยจะรักษาศีล ชอบเสวน้ำจันท์

พระเจ้ามหาโมคคัลลานะต้องเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลถามถึงเรื่องที่มิคนหาถกเถียงกัน พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงถึงเหตุที่ทำให้บุคคลไปบังเกิดดี บังเกิดไม่ดี บังเกิดในอบาย ในมนุษย์ ในสวรรค์ ในพรหมโลก เป็นต้นว่า เกิดขึ้นจากคุณความดีภายในใจของบุคคลนั้นที่มีอยู่แตกต่างกัน เพราะว่าสัตว์โลกเป็นไปตามกรรมของตน สำหรับสราภานิสากยะนั้น ถ้ามองกัน

ตอนที่ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ก็จะเป็นคนไม่ปฏิบัติธรรม ไม่รักษาศีล ก็จริง แต่ในขณะที่ท่านป่วยอยู่นั้น ได้เกิดความรู้สึกที่ถูกต้อง ได้สมาทานศีล เจริญภาวนา ทำศีลของตนให้สมบูรณ์ จนได้บรรลุสมรรถผลเป็นพระโสดาบัน ดังนั้น เมื่อตายไปจิตใจของท่านก็ผ่องใส จึงได้ไปบังเกิดในสุคติ พระเจ้ามahanama จึงทรงชื่นชมยินดีในความดีที่บุคคลกระทำเพราะแม้เพียงก่อนจะดับจิตก็สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของบุคคล จากน่าจะตกนรกให้ไปบังเกิดในสวรรค์ได้

เนื่องจากในตอนหลังเจ้าชายในราชวงศ์ศากยะส่วนใหญ่ แม้แต่เจ้าหญิงทั้งหลาย ก็จะออกบวชกันโดยมาก จึงมีความเปลี่ยนแปลงภายในราชวงศ์ศากยะ คือเมื่อสายของพระพุทธเจ้าออกบวชกันหมด ไม่มีใครเป็นพระเจ้าแผ่นดิน สายของพระอนุชาก็ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินและเปลี่ยนกันไปเรื่อย ๆ จนมาถึงพระเจ้ามahanama ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ครองกรุงกบิลพัสดุ์นั้น

พระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งกรุงสาวัตถีต้องการจะทำพระองค์ให้เป็นพระญาติสนิทคุ้นเคยกับพระพุทธเจ้ามากกว่าปกติ จึงได้ส่งคนไปสวามิภักดิ์ขอพระราชธิดาของพระเจ้ามahanama ซึ่งมีฐานะเป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้ เพราะมีพระราชประสงค์ว่า ถ้าพระองค์เป็นหลานเขยของพระพุทธเจ้า พระองค์ก็ได้ชื่อว่าเป็นญาติของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าก็จะให้ความคุ้นเคยเป็นกันเองกับพระองค์ ทำให้พระองค์สบายพระทัยมากยิ่งขึ้น

แต่เนื่องจากราชวงศ์ศากยะเป็นราชวงศ์ที่ถือตัวจัดมาก ไม่ยอมให้ญาติพี่น้องของตนเองไปแต่งงานกับคนในวงศ์อื่น แต่ครั้งจะไม่ให้เลย พระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นกษัตริย์ระดับมหาราชในยุคนั้น มีอำนาจมาก ราชวงศ์ศากยะจึงใช้วิธีนำเอาธิดาของพระเจ้ามahanama ที่เกิดจากนางทาสี

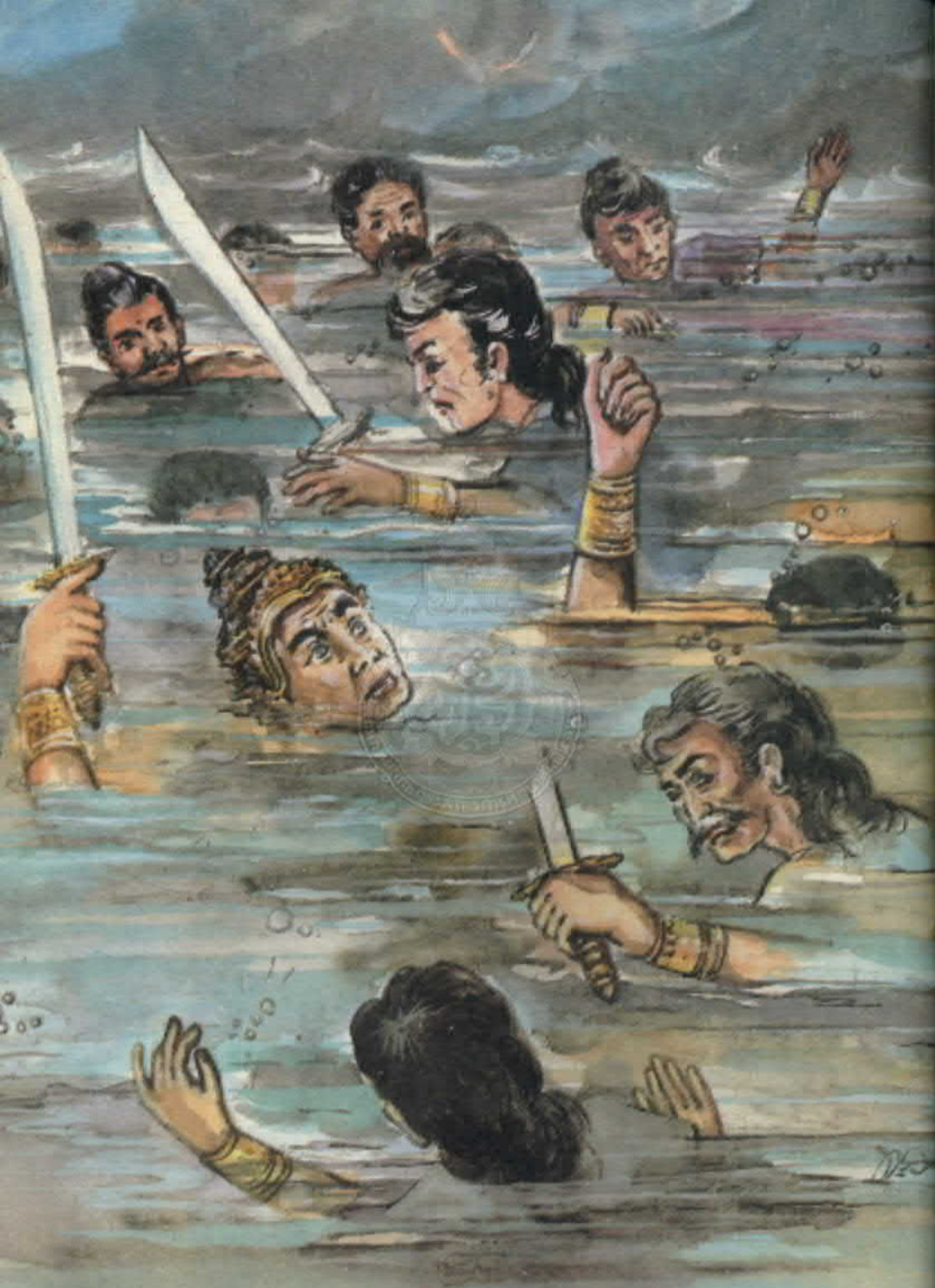
ชื่อว่าวาสกะชัตติยา ส่งไปให้เป็นมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศล

พระเจ้าปเสนทิโกศลเองก็กลัวเหมือนกันว่า ราชวงศ์ศากยะจะหลอกลักเอาจึงส่งไปเป็นคำขาดว่า จะต้องได้ราชธิดาที่เสวยอาหารร่วมกับพระเจ้ามหานามะ ซึ่งพระเจ้ามหานามะก็ต้องแสดงกิริยาอาการเสวยพระกระยาหารร่วมกับนางวาสกะชัตติยา ซึ่งเป็นธิดาที่เกิดจากนางทาสี

พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงไม่มีความสงสัย นำนางวาสกะชัตติยาไปอภิเษกให้เป็นมเหสีอีกคนหนึ่ง คู่กับพระนางมัลลิกาเทวี และในกาลต่อมานางวาสกะชัตติยาก็จิปรະสูติพระราชโอรสองค์หนึ่ง ชื่อว่า วิชุกทกะ สร้างความปิติโสมนัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นอันมาก ที่พระองค์ได้มีความรู้สึกว่าเป็นญาติกับพระพุทธเจ้า เป็นญาติกับพระสงฆ์

ในตอนปลายรัชสมัยของพระเจ้ามหานามะ ได้มีเหตุการณ์ผันผวนทางการเมืองเกิดขึ้น มีกองทัพจากกรุงสาวัตถี โดยการนำของพระราชนัดดา คือหลานชายของพระองค์ ได้แก่ พระเจ้าวิชุกทกะ ยกมาเบียดเบียนกรุงกบิลพัสดุ์ เพราะโกรธว่า พระญาติทางกรุงกบิลพัสดุ์แสดงอาการรังเกียจพระองค์ เนื่องจากพระองค์มีพระมารดาเป็นลูกของนางทาสี แต่แม้จะยกทัพมาทำลายกรุงกบิลพัสดุ์ก็ตาม ในตอนแรกพระเจ้าวิชุกทกะก็ไม่กล้ายกเข้ามา เพราะพระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับให้เห็นในระหว่างทางที่จะยกกองทัพผ่านหลายครั้ง พระเจ้าวิชุกทกะก็ยกทัพกลับทุกครั้งด้วยเคารพในพระพุทธเจ้า แต่ครั้งหลังพระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่าเจ้าศากยะเคยทำกรรมไว้ จึงมิได้เสด็จไปขวางไว้อีก พระเจ้าวิชุกทกะก็ยกทัพไปฆ่าพวกราชวงศ์ศากยะไปเป็นจำนวนมาก

ฝ่ายพระเจ้าวิชุกทกะเอง เนื่องจากไปเบียดเบียนเช่นฆ่าผู้บริสุทธิ์ เมื่อยกทัพกลับกรุงสาวัตถี ไม่ทันได้เข้าเมือง ได้ตั้งค่ายพักนอนอยู่ริมแม่น้ำอจิรวดี พอดตกกลางคืน ในขณะที่คนทั้งปวงนอนหลับอยู่นั้นเอง น้ำในแม่น้ำ

อจิรวดีก็ไหลหลากมาอย่างรวดเร็วและรุนแรง ทำให้พระเจ้าวิฑูทกะและทหารที่มีส่วนร่วมในการฆ่าคนดีคราวนั้น ต้องตายไปท่ามกลางกระแสน้ำทั้งหมด ซึ่งเป็นไปตามกฎของกรรม เพราะคนใดก็ตามที่ประทุษร้ายเบียดเบียนต่อคนที่ไม่ประทุษร้ายเบียดเบียนตน ย่อมประสบผลเป็นความเดือดร้อน เป็นความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส จนถึงกับสิ้นชีวิตไปในระยะเวลาที่ไม่นาน ดังนั้นพระเจ้าวิฑูทกะจึงหลีกเลี่ยงกฎแห่งกรรมส่วนนี้ไม่ได้

พระเจ้ามหานามะนั้น ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นยอดแห่งอุบาสกผู้ถวายทานอันประณีต จัดเป็นหนึ่งในสิบของยอดอุบาสกในพระพุทธศาสนา

ข้อสรุปท้ายเรื่อง

พระเจ้ามหานามะ ทรงเป็นแบบอย่างของพระมหากษัตริย์ผู้มีความรับผิดชอบต่อพระราชสกุลวงศ์ และประชาชนส่วนรวม เป็นผู้มีความสนพระทัยสูงในข้อธรรมทางพระพุทธศาสนา จะถวายทานก็ถวายอย่างประณีต ไม่เพียงแต่สักว่าถวาย ในพระไตรปิฎก มีข้อความที่ทรงซักถามพระพุทธเจ้าในเรื่องต่าง ๆ ที่น่ารู้เกี่ยวกับข้อธรรมเป็นอันมาก

กุมภโมสกเศรษฐี

กุมภโมสกเศรษฐีเป็นลูกของเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ ในคราวหนึ่งได้เกิดโรคระบาดขึ้นอย่างรุนแรงภายในบ้านของเศรษฐี ในขณะที่กุมภโมสกายังเป็นเด็กอยู่ สัตว์ทั้งหลายภายในบ้านเริ่มตายกันมาโดยลำดับ จากนั้นก็เป็นข้าทาสบริวารและคนภายในบ้าน คนใดที่เกี่ยวข้องกับน้ำกับอาหาร ที่มีโอกาสติดเชื้อโรคได้ ก็จะต้องตายไปก่อน เมื่อคนภายในบ้านตายไปโดยลำดับในที่สุดเศรษฐีกับภรรยาก็ติดโรค ทั้งสองคนแน่ใจว่าโรคที่เกิดขึ้นครั้งนี้ ไม่มีโอกาสที่จะรอดตายไปได้ตามความเชื่อถือในสมัยนั้นเชื่อว่า เมื่อมีโรคระบาดบังเกิดขึ้นภายในบ้านใด ให้คนภายในบ้านทำลายปลาเรือนหนีออกจากบ้าน จะรอดพ้นจากความตายเพราะโรคระบาด

ท่านเศรษฐีจึงเรียกลูกชายซึ่งอายุยังน้อย เข้ามาแล้วบอกว่า

“กุมภโหมส กุพ่และแม่เจ็บหนักเหลือเกิน จะต้องตายลงภายในไม่กี่วันนี้เอง ถ้าหากว่าลูกชายอยู่ในที่นี้ ลูกจะต้องตายตามพ่อและแม่ไปด้วย ขอให้ลูกอย่าเป็นห่วงเป็นใยพ่อและแม่ จงรีบทำสายฝารื้อนหนึ่งไปอยู่ที่ใดที่หนึ่ง เมื่อลูกโตเป็นผู้ใหญ่พอสมควรแล้ว ก็ให้กลับมาที่บ้านเดิม พ่อได้ฝังทรัพย์เอาไว้ในที่นั้น ขอให้ลูกจำที่ฝังทรัพย์เอาไว้ให้ดี เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ค่อยกลับมาขุดเอาทรัพย์สมบัตินั้นเลี้ยงชีวิตของตน”

กุมภโหมสเป็นเด็กที่รักพ่อรักแม่ มีความห่วงใยต่อพ่อแม่ โดยไม่ได้คำนึงถึงความตายที่จะเกิดขึ้นแก่ตน พยายามอ่อนวอนขอร้องพ่อแม่เพื่อจะอยู่ดูแลพ่อแม่จนกว่าจะหาย หรือแม้จนกว่าจะตาย แต่เศรษฐีก็บอกให้ลูกชายเข้าใจว่า

“ลูกก็เห็นแล้วว่า คนและสัตว์ภายในบ้านของเรา ตายมาโดยลำดับ และไม่มีใครรอดจากโรคนี้ไปได้เลย ดังนั้น แม้พ่อและแม่เองก็คงจะไม่รอดตายไปได้ ขอให้ลูกจงตัดสินใจไปโดยเร็ว ถ้าไม่อย่างนั้นลูกอาจจะต้องตายด้วย”

กุมภโหมสเด็กน้อยยินร้องไห้เสียใจ มองพ่อแม่ของตนด้วยความอาลัย แต่เมื่อถูกพ่อแม่คาดคั้นบังคับให้ไปให้ได้ ถ้าจะได้ชื่อว่าเป็นลูกที่มีความรักความกตัญญูต่อพ่อแม่จริง ๆ ลูกจะต้องไปจากที่นี่ ไม่ใช่จะอยู่พยาบาลพ่อแม่ เพราะแม้จะพยาบาลก็ช่วยอะไรไม่ได้

กุมภโหมสจึงต้องจากพ่อแม่ไปด้วยความอาลัยรัก เดินร้องไห้ไปในหนทางโดยไม่รู้เลยว่าจะไปในที่ใด แต่ก็พยายามเดินโดยเร็ว เพื่อจะไปให้พ้นจากอันตรายจากโรคตามคำสั่งของพ่อและแม่ ในที่สุดเขาได้เดินไปจนถึงบ้านป่าแห่งหนึ่ง ได้พยายามเลี้ยงชีวิตของตนตามประสาเด็ก ด้วยความเหนื่อยยากลำบากอดทนอย่างยิ่ง ไม่ว่างานเหล่านั้นจะหนักหรือจะ

เขาก็ตาม ก็พยายามทำงานเพื่อหาเงินมาเลี้ยงตัวเองให้ได้

กุมภโฆษกได้ต่อสู้ดิ้นรนช่วยชีวิตตนเองมา จากวัยเด็กจนเป็นหนุ่ม เมื่อเป็นหนุ่มแล้ว กุมภโฆษกจึงคิดว่า เวลานี้อายุเรามากพอที่จะขุดเอาทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่ฝังไว้มาประกอบอาชีพสร้างฐานะของตัวเองได้แล้ว จึงได้ออกจากบ้านป่านั้น โดยไม่ลืมร่ำลาผู้ที่เคยสงเคราะห์ห่อนุเคราะห์ตนมาตั้งแต่เยาว์วัย

เมื่อเข้ามาในกรุงราชคฤห์ ตกกลางคืนก็แอบไปลองขุดทรัพย์สมบัติที่พ่อบอกว่าฝังไว้ในที่นั้น เห็นทรัพย์สมบัติเหล่านั้นยังอยู่เป็นปกติ ไม่มีใครมาขุดไปก่ดีใจ แต่ในขณะเดียวกัน กุมภโฆษกก็เกิดความคิดขึ้นมาว่า “เวลานี้ในกรุงราชคฤห์ เราไม่รู้จักใครและใครก็ไม่รู้จักเรา ในขณะที่เราจากบ้านไปนั้น เรายังเป็นเด็กมาก เวลานี้กลับมาเป็นหนุ่มมีหนวดมีเคราขึ้นแล้ว ถ้าหากว่าเราขุดทรัพย์สมบัตินี้ขึ้นมา คนที่ไม่รู้จักเราก็น่าจะจับเราไปส่งเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง กล่าวหาว่าเป็นขโมย หรืออาจจะกล่าวหาว่าฉ้อโกงใครมา ภัยอันตรายก็จะเกิดขึ้นแก่เรา”

ทำให้เขาย้อนคิดขึ้นมาได้ว่า “ทรัพย์สมบัติเหล่านี้ยังไม่เคยช่วยเหลืออะไรเราเลยแต่เราก็เสี่ยงชีวิตอยู่มาได้โดยไม่ได้อาศัยทรัพย์สมบัติเหล่านี้ ดังนั้น ก่อนที่จะได้สิ่งที่พึงซึ่งทำให้เรามั่นใจได้ว่า เมื่อขุดทรัพย์ขึ้นมาแล้วจะไม่เกิดอันตราย เราควรจะทำงานรับจ้างหาเลี้ยงชีวิตไปก่อน” เขาจึงได้สอบถามจากบ้านนั้น บ้านนี้ไปโดยลำดับ ไปขอสมัครทำงานในบ้านนั้น ๆ แต่ไม่มีงานอะไรที่ต้องการคนมาทำงาน

ต่อมาได้พบท่านผู้ใจดีท่านหนึ่ง บอกว่าถ้าเธอต้องการจะทำงานอื่นนั้นยังไม่มีหรอก ถ้าเธอพอใจและพร้อมที่จะทำงานก็มีงานอย่างหนึ่งให้เธอทำ

กุมภโฆษกจึงเรียนถามว่า “งานนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง”

ชายผู้นั้นบอกว่า “ในตอนใกล้รุ่ง คนที่ตื่นขึ้นมาทำงานจะรู้สึกขอบคุณ และเมตตาต่อเธอเขาคงจะให้รางวัลตามความสามารถที่เขาให้ได้ด้วยเงินจำนวนเท่านั้น เธอตัวคนเดียวก็คงจะเลี้ยงชีวิตอยู่ได้”

เมื่อกุมภโฆสกตกลงรับทำงานนี้ ชายผู้นั้นก็มอบบ้านให้หลังหนึ่งสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย จากวันนั้นเป็นต้นมา เมื่อตอนใกล้รุ่งกุมภโฆสกจะตีเกราะประกาศไปว่า

“พ่อแม่พี่น้องทั้งหลาย เวลานี้ใกล้รุ่งแล้ว ขอให้ท่านตื่นขึ้นมาเถิด คนที่ต้องไปทำนา ก็ให้เตรียมตัวไปทำนา คนที่จะต้องลุกขึ้นหุงข้าว ก็ให้เตรียมตัวหุงข้าวได้แล้ว คนที่จะทำงานอะไรก็ลุกขึ้นเตรียมตัวทำงานได้แล้ว”

เมื่อกุมภโฆสกได้ทำงานอยู่เช่นนี้ ประชาชนเหล่านั้นก็ให้รางวัลข้าวปลาอาหารเสื้อผ้าแก่เขา ตามที่จะให้ได้

เวลาใกล้รุ่งคืนหนึ่ง กุมภโฆสกได้ตีเกราะประกาศเดินไปจนใกล้พระราชวัง พระเจ้าพิมพิสารได้ยินเสียงนั้น จึงรับสั่งว่า

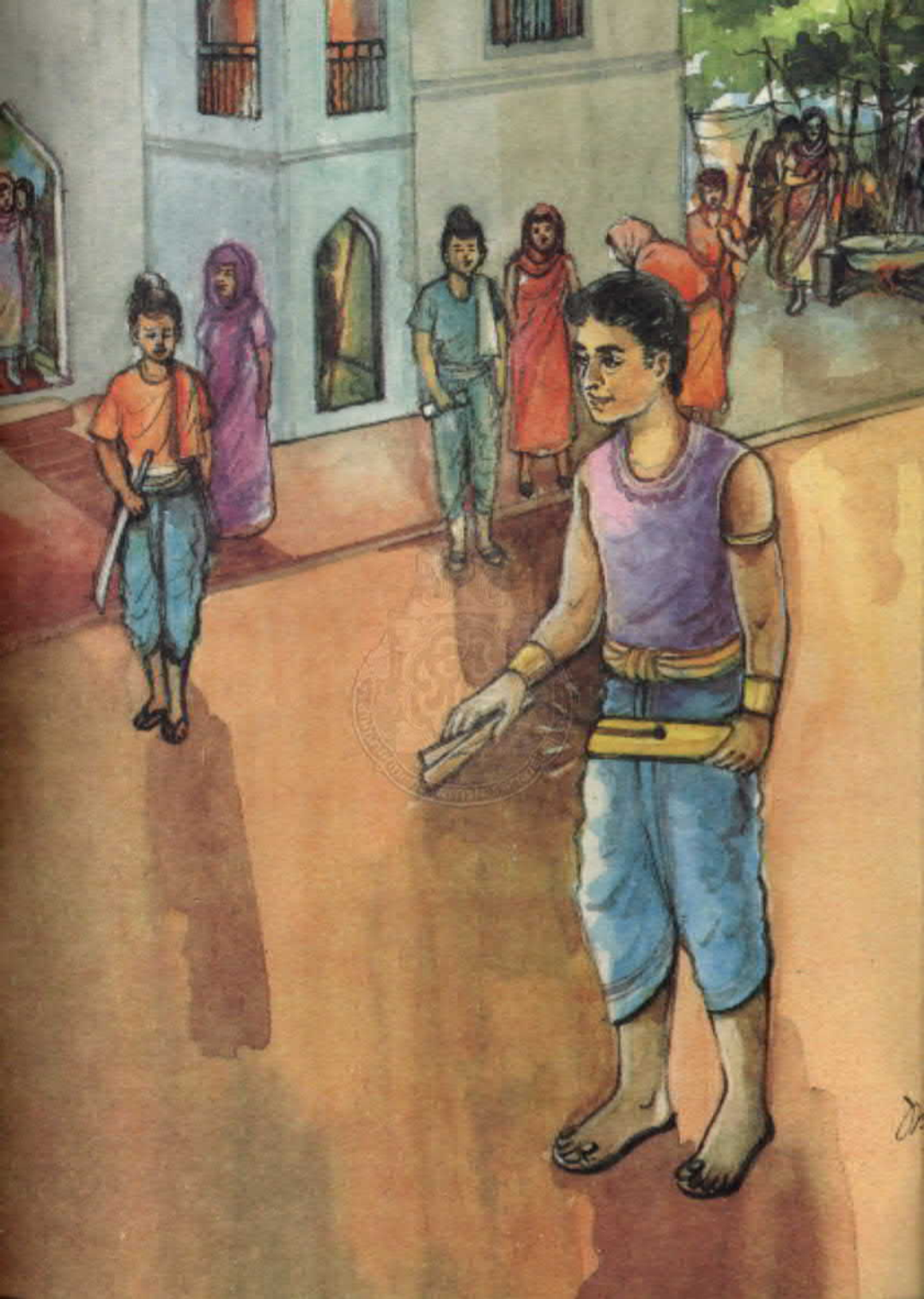
“เอ นี่เป็นเสียงของเศรษฐีมีทรัพย์มาก ทำไมจึงมาส่งเสียงประกาศอยู่เช่นนี้”

ในขณะนั้นคนที่เฝ้าพระเจ้าพิมพิสารอยู่เป็นอันมาก ก็เกิดสนใจในเสียงนั้น มีนางสนมคนหนึ่งต้องการอยากรู้ว่า คนผู้นั้นเป็นใคร พระราชารู้ได้อย่างไรว่าเป็นเศรษฐีมีทรัพย์มาก และคนนั้นเป็นเศรษฐีมีทรัพย์มากจริงหรือไม่ จึงได้เรียกมหาดเล็กคนหนึ่งมาบอกว่า

“เธอจงไปดูซิ เสียงใครที่เฝ้าว่าประกาศเชิญชวนให้คนทั้งหลายลุกขึ้นทำงานอยู่”

เมื่อมหาดเล็กวิ่งไปดู เห็นกุมภโฆสกเฝ้าประกาศอยู่ จึงไปบอกแก่นางสนมว่า

“ไม่ใช่เศรษฐีมีทรัพย์ที่โหดรอก เป็นเสียงของคนกำพร้าอนาถา

หาที่พึ่งไม่ได้คนหนึ่งเท่านั้นเอง ทำงานรับจ้างเที่ยวปลุกคนให้ตื่นขึ้นมา
ทำงานอาศัยอยู่ในบ้านเล็ก ๆ หลังหนึ่งในถนนที่คนทำงานรับจ้างเขาอาศัยอยู่”

นางสนมเมื่อได้ยินเช่นนั้นก็นิ่งไว้

รุ่งขึ้นเช้าเมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ยินเสียงนั้นอีก ก็รับสั่งเช่นเดิมอีก
นางสนมก็ส่งคนไปดูและกลับมาเรียนให้ทราบเหมือนเดิม จึงกราบทูลให้
พระราชทานทราบ ว่า

“เสียงที่พระองค์บอกว่าเป็นเสียงของเศรษฐีมีทรัพย์มากนั้น ที่จริง
แล้วเขาเป็นคนกำพร้าอนาถา หาที่พึ่งมิได้ รับจ้างทำงานป่าวประกาศ
ปลุกคนให้ตื่นขึ้นทำงาน อาศัยอยู่ในบ้านเล็ก ๆ หลังหนึ่งที่ถนน ซึ่งคน
ทำงานรับจ้างเขาอาศัยกันอยู่”

พระเจ้าพิมพิสารได้ยินเช่นนั้นก็ประทับนั่งเฉย ไม่รับสั่งว่าอะไร
พอถึงวันที่สาม เมื่อพระเจ้าพิมพิสารได้ยินเสียงนั้น พระองค์รับสั่งเช่นเดิม
อีกครั้งว่า

“นั่นเสียงของเศรษฐีมีทรัพย์มาก” เมื่อนางสนมส่งคนไปดู ก็เป็น
กุ่มกโหมสกอยู่เช่นเดิม ทำให้นางเกิดได้ความคิดว่า พระราชดำรัสของ
พระเจ้าอยู่หัวนั้น ไม่ใช่รับสั่งไปตามความคล่องปาก แต่จะต้องมีเหตุพิเศษ
อะไรสักอย่างแน่นอน ที่ทำให้พระองค์รับสั่งเช่นนั้นถึง ๓ ครั้งด้วยกัน
ข้อนี้เราควรจะพิสูจน์ให้ได้ความจริงออกมาให้จงได้ จึงถวายบังคมพระเจ้า-
พิมพิสาร แล้วกราบทูลว่า

“ถ้าพระองค์ประทานพระราชานุญาตให้แก่หม่อมฉัน หม่อมฉัน
ขอพระราชทานทรัพย์ ๑,๐๐๐ เหยียด พร้อมด้วยธิดาของหม่อมฉัน จะไป
นำทรัพย์สมบัติเหล่านั้นมาเข้าสู่พระคลังให้ได้”

พระเจ้าพิมพิสารจึงโปรดพระราชทานทรัพย์ ๑,๐๐๐ เหยียด
พร้อมกับอนุญาตให้นางสนมและธิดาออกไปทำงานตามที่นางต้องการ

นางสนมพร้อมด้วยธิดาได้กลับไปสู่ที่อยู่ของตน แล้วเปลี่ยนเสื้อผ้าแสดงตนเป็นคนยากไร้ ทำที่เป็นเดินทางไกลเหน็ดเหนื่อยมาในหนทางตอนอากาศโพล้เพล้ใกล้จะค่ำก็เดินเข้าไปใกล้บ้านของกุมภโหมสก แต่แวะเข้าไปที่บ้านนายจ้างของกุมภโหมสกก่อน และแจ้งให้คนภายในบ้านทราบว่า

“พวกดิฉันทั้งสองเป็นคนมาจากต่างเมือง เดินทางในหนทางไกล ยังไม่มีที่พักอาศัย เวลานี้จวนจะมืดแล้ว ขอท่านได้โปรดกรุณาให้ดิฉัน ๒ แม่ลูกได้เข้าพักอาศัยค้างคืนสักคืนหนึ่งเถิด พรุ่งนี้เช้าก็จะเดินทางต่อไป”

แต่คนภายในบ้านได้แจ้งว่า

“ภายในบ้านมีคนอยู่กันเต็มไปหมด ไม่มีที่ให้ท่านอาศัยพัก แต่มีบ้านของกุมภโหมสกเขาอยู่คนเดียว แม้บ้านจะเล็กไปบ้าง แต่ก็มีเตียงนอนพอที่จะให้ท่านทั้งสองอาศัยค้างคืนได้ขอให้ไปพบกับกุมภโหมสก และขออาศัยพักในบ้านนั้นเถิด”

นางสนมและธิดา จึงได้เข้าไปหากุมภโหมสก บอกเล่าเรื่องที่ตนแต่งขึ้นเช่นที่กล่าวแล้ว พร้อมทั้งขอพักอาศัยภายในบ้านของกุมภโหมสก

ในครั้งแรกกุมภโหมสกแสดงอาการอิดเอื้อน ไม่ยินดีที่จะให้เข้าไปพักโดยบอกว่า

“บ้านแคบ ข้าพเจ้าก็อยู่คนเดียว ท่านทั้งสองเป็นผู้หญิงมาจากที่ไกล อาจจะเป็นการไม่เหมาะสมที่จะมาพักภายในบ้านเดียวกันกับข้าพเจ้า ซึ่งเป็นผู้ชาย”

นางสนมเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์มาก จึงพูดจาโน้มน้าวจิตใจของกุมภโหมสกจนอ่อนโยนขึ้น และในที่สุดก็ได้พักอาศัยอยู่ภายในบ้านนั้น ตอนเช้าก่อนใกล้รุ่งในขณะที่กุมภโหมสกออกไปทำงานตามหน้าที่ของตน นางสนมก็ไปจ่ายกับข้าวในตลาด นำมาปรุงอาหารขึ้นดี อย่างที่ชาวบริโภคนั้นในวังให้กุมภโหมสกรับประทาน กุมภโหมสกไม่เคยกินอาหารขึ้นดีเช่นนั้น

มาก่อน เมื่อได้รับประทานอาหารเช่นนั้น ก็พอใจยินดี มิจิตใจอ่อนโยนขึ้น
นางสนมจึงกล่าวว่า

“ข้าพเจ้าสองแม่ลูกนั้น ยังไม่หายอ่อนเพลีย ยังไม่พร้อมที่จะเดินทาง
ไกลถ้าไม่เป็นการหนักใจของท่าน ก็ขอให้ข้าพเจ้าสองคนแม่ลูกได้อยู่อาศัย
พักสักคืนสองคืนเถิด”

กุมภโฆสก็ตั้งใจในรสอาหารด้วย เห็นว่าไม่มีอันตรายอะไรด้วย
จึงยินยอมอนุญาตให้สองแม่ลูกอาศัยอยู่ นางสนมก็ยังคงปรุงอาหารให้กุมภโฆส
รับประทานอีกทั้ง ๒ วัน และจากนั้นก็ขอยู่ต่อไปอีก ซึ่งกุมภโฆสก็ไม่
ขัดข้อง

ต่อมาวันหนึ่ง นางสนมได้แอบไปตัดเชือกที่ผูกเตียง ซึ่งกุมภโฆส
นอนอยู่ให้ขาดลงเมื่อกุมภโฆสเข้ามาเพื่อจะนอน เดี๋ยวอีกด้านหนึ่งก็ขาด
จึงรู้สึกไม่พอใจ ถามว่า

“นี่จะให้ข้าพเจ้าทำอะไรกัน ตั้งแต่ท่านทั้งหลายมาอยู่นั้น แม้แต่
เตียงที่ข้าพเจ้านอน ท่านก็ยังมาทำลายเสีย”

นางสนมก็กล่าวตอบว่า

“พวกเด็กแกมาเล่นชนกันในตอนกลางวัน แกคงจะไปทำเอาสาย
เตียงขาด ฉันทเองก็ไม่สามารถจะห้ามกันได้”

กุมภโฆสจึงบอกว่า

“เมื่อข้าพเจ้าอยู่คนเดียวนั้น เวลาไปทำงาน ข้าพเจ้าก็ปิดประตู
ไม่มีใครมาทำอันตรายภายในบ้าน แต่ว่าท่านทั้งสองมาอยู่ เปิดประตูไว้
เด็กจึงมาเล่น ทำให้เชือกผูกเตียงของข้าพเจ้าขาดไป”

แต่เมื่อได้รับประทานอาหารมีรสอร่อย จิตใจก็คงอ่อนโยนลงอีก
พอถึงวันที่สอง พระสนมก็ตัดเชือกที่ผูกขาเตียงอีกข้างหนึ่ง พอกุมภโฆส
มานอน ขอบเตียงด้านนั้นก็หลุดลงไปอีก กุมภโฆสก็คงสงสัยงบบ่นว่า

อยู่เช่นเดิม แต่ในที่สุดนางสนมก็ปลอบประโลมใจให้หายขุ่นข้องหมองใจ
เตี้ยด้านหนึ่งวางอยู่บนพื้น อีกด้านหนึ่งวางอยู่บนเสื่อพอถึงวันที่สามที่สี่
พระสนมก็ติดเชือกผูกขาเตี้ยมาโดยลำดับ ในที่สุดเตี้ยก็ตกลงมาบนพื้น
จนกุมภโฆสกกิ่งลงมาจากเตี้ย มีความเจ็บปวดมาก รู้สึกโกรธเป็นกำลัง
จึงลุกขึ้นกล่าวว่า

“จะให้ข้าพเจ้าทำอะไร เวลานี้จะให้ข้าพเจ้าไปที่ไหน แม้เตี้ยนอน
ของข้าพเจ้า พวกท่านก็ติดเชือกขาดหมด จนไม่มีที่จะนอน เวลานี้มืดแล้ว
จะให้ข้าพเจ้าไปนอนที่ไหน”

พระสนมจึงบอกว่า

“ตอนนี้ก็มืดแล้ว เมื่อเตี้ยนอนไม่ได้ พ่อกุมภโฆสกก็นอนได้
เสียใจเลยก็ขอให้ไปนอนร่วมเตี้ยกับน้องสาวของเจ้าเถิด”

จากนั้นจึงเรียกธิดาของตนออกมา แล้วบอกว่า

“ขอลูกจงให้พี่เขานอนที่เตี้ยของลูกด้วยกัน”

ในที่สุด กุมภโฆสกก็นอนไปนอนกับธิดาสาวของนางสนม และแล้ว
ก็เข้าแผนของนางที่วางเอาไว้ เพื่อให้กุมภโฆสกเป็นลูกเขยของตนเอง
เสียก่อน ธิดาของนางสนมร้องไห้เสียใจ เมื่อนางสนมถามว่า ร้องให้ทำไม
แกก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างแกกับกุมภโฆสกให้แม่ฟัง นางสนมก็ปลอบว่า

“ลูกไม่ต้องเสียใจหรอก เวลานี้พ่อกุมภโฆสกก็นอนกับภรรยาเช่นเจ้า
และเจ้าเองก็ได้สามีที่ดีอย่างกุมภโฆสกก็นอนแล้ว”

จากวันนั้นเป็นต้นมา นางสนมก็ทำตนเป็นแม่ยายเต็มที่ ลูกสาว
ก็ทำตัวเป็นภรรยาเต็มที่ จึงกลายเป็นเจ้าของบ้านไปโดยอัตโนมัติ

เมื่อนางสนมเห็นว่าถึงเวลาที่จะให้กุมภโฆสกแสดงทรัพย์สินออกมา
ได้แล้ว จึงได้มีหนังสือกราบทูลพระเจ้าพิมพิสารว่า

“ให้พระองค์มีพระบรมราชโองการ ประกาศให้คนที่มียานเรือน

อยู่ในถนนที่คนทำงานรับจ้าง จัดแสดงมหรสพสมโภช ถ้าใครไม่ทำจะลงโทษ”

พระเจ้าพิมพิสารก็รับสั่งให้ประกาศอย่างนั้น นางสนมจึงไปแจ้งแก่กุมภโฆสกว่า

“พ่อกุมภโฆสก เวลานี้พระราชารับสั่งให้พวกเราจัดงานมหรสพ ถ้าไม่จัดจะมีโทษ”

กุมภโฆสกจึงบอกแก่พระสนมว่า

“ข้าพเจ้าเองนั้น ทำงานแม่เลี้ยงชีวิตของตนเองในแต่ละวัน ๆ ก็เต็มไปด้วยความลำบาก จะเอาเงินทองที่ไหนมาจัดมหรสพกันได้”

นางสนมจึงเตือนว่า

“เราเป็นราษฎรนะลูก เมื่อบ้านเมืองเขาสั่งมาอย่างนี้ แม้จะต้องกู้หนี้ยืมสินชาวบ้านเขาก็ต้องทำให้ได้ ไม่อย่างนั้นจะมีโทษตามคำสั่งของบ้านเมือง”

กุมภโฆสกจึงถามว่า

“แล้วแม่จะให้ข้าพเจ้าทำอย่างไร”

นางสนมจึงบอกว่า

“ให้ไปหาทรัพย์มาจากไหนก็ได้ อาจจะถูกหนี้ยืมสินก็ได้ เพื่อจัดงานขึ้นมาให้ได้”

กุมภโฆสกจึงตัดสินใจออกไปนำทรัพย์มาจากขุมทรัพย์เพียง ๑ เหยียญ มอบให้แก่ยาย นางสนมก็ส่งกหาปณะนั้นไปถวายพระเจ้าพิมพิสาร และเอาเงินของตนจัดมหรสพเอง

ต่อมาอีกไม่กี่วัน คำประกาศจากสำนักพระราชวังให้จัดมหรสพที่ถนนคนทำงานจ้างก็ออกมาอีก นางสนมก็บอกให้กุมภโฆสกไปหาเงินมาอีก กุมภโฆสกก็ไปเอาทรัพย์สมบัติที่ฝังเอาไว้มา ๕ เหยียญ มอบให้แก่

แม่ยาย นางสนมก็เอาเงินของตนเองจัดมหรสพและส่งเงินนั้นไปถวายพระเจ้าพิมพิสารอีก เมื่อเห็นว่ามีหลักฐานพอที่จะบีบบังคับให้กุมภโฆสกบอกที่ซ่อนทรัพย์ได้แล้ว จึงมีหนังสือกราบทูลให้พระเจ้าพิมพิสารรับสั่งให้คนมาเชิญกุมภโฆสกเข้าไปพบ

พวกมหาดเล็กก็มาสืบหากุมภโฆสก เมื่อพบก็ถามว่า

“ท่านหรือชื่อวกุมภโฆสก”

กุมภโฆสกตอบว่า “ใช่ ข้าพเจ้าคือกุมภโฆสก”

มหาดเล็กเหล่านั้นจึงบอกว่า

“พระราชารับสั่งให้ท่านเข้าเฝ้า ขอให้ไปกับพวกข้าพเจ้าเดี๋ยวนี้”

กุมภโฆสกตกใจเป็นกำลัง ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยพบเห็นพระราชา จึงบอกว่า

“ข้าพเจ้าไม่รู้จักพระราชา พระราชาก็ไม่รู้จักข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ยอมเข้าเฝ้า”

พวกมหาดเล็กเหล่านั้นจึงตรงเข้าจับกุม ดึงกุมภโฆสกไปเฝ้าพระราชา

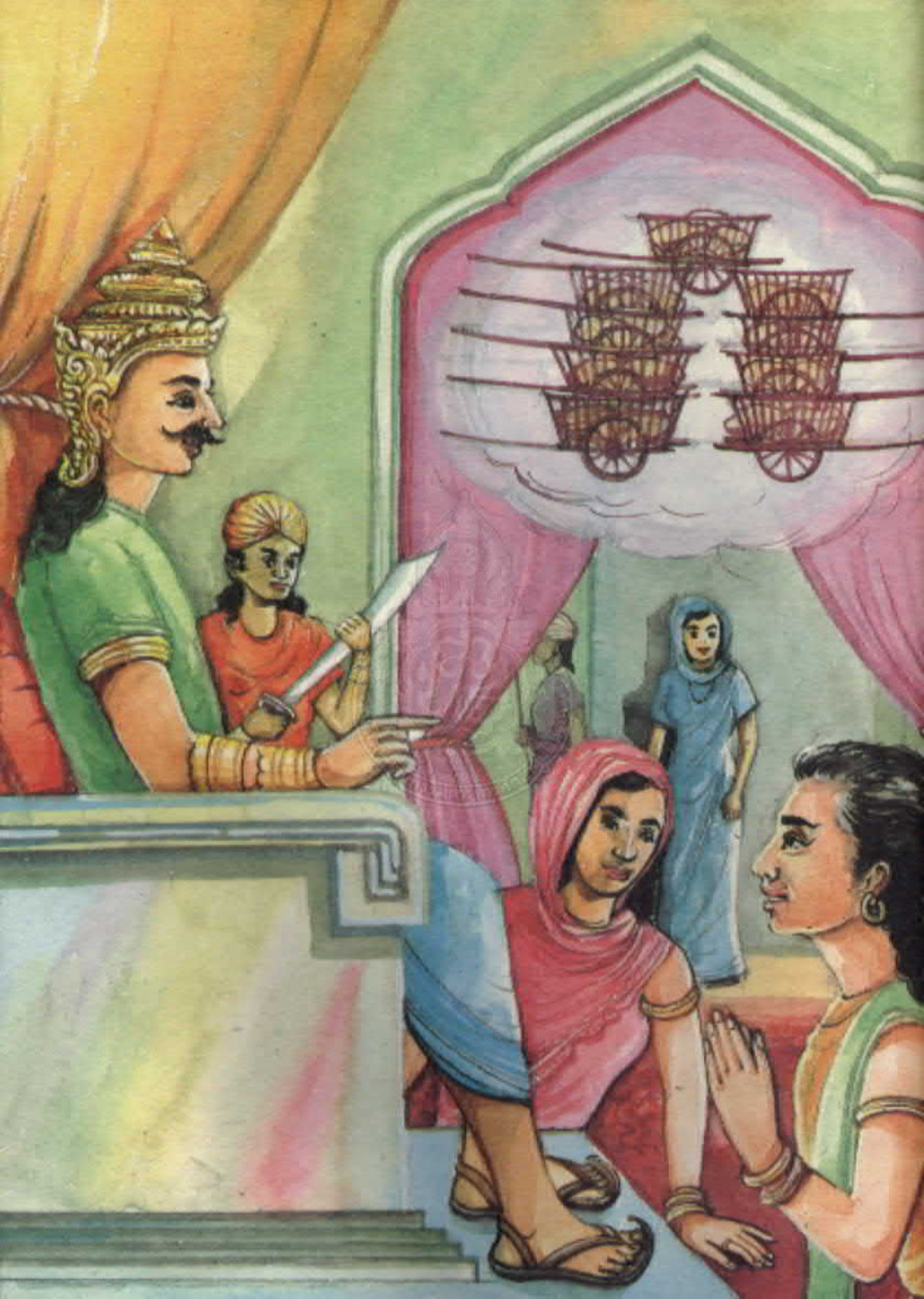
ฝ่ายนางสนมออกมาก็ตวาดขู่พวกมหาดเล็กเหล่านั้นว่า

“พวกคนชั่ว พวกเธอถือดีอย่างไรจึงมาจับมือลูกเขยของฉัน”

แล้วบังคับให้คนเหล่านั้นปล่อยมือ พร้อมกับปลอบกุมภโฆสกว่า

“กุมภโฆสกพ่อจงเข้าไปภายในวังเถิด เมื่อเข้าไปในวังแล้ว แม่จะกราบทูลพระราชาให้ลงโทษพวกนี้ให้สาหัส ให้ตัดมือตัดเท้าที่เขาบังอาจจะจับกระษากมือของลูก”

เมื่อกุมภโฆสยินยอมเดินตามมหาดเล็กไปแล้ว นางสนมพร้อมด้วยธิดาก็เข้าไปภายในพระราชวังอีกด้านหนึ่ง ตกแต่งประดับประดาร่างกายตามตำแหน่งหน้าที่ยืนเฝ้าพระราชาอยู่

พวกอำมาตย์ก็เข้าไปกราบทูลพระเจ้าพิมพิสารว่า กุมภโฆสกเข้ามาแล้ว จึงโปรดให้เข้าเฝ้า เมื่อกุมภโฆสกถวายบังคมพระเจ้าพิมพิสารแล้วก็หมอบเฝ้าอยู่ พระเจ้าพิมพิสารทอดพระเนตรเห็นกุมภโฆสก จึงรับสั่งถามว่า

“พ่อกุมภโฆสก ทำไมเธอจึงปกปิดทรัพย์จำนวนมากเอาไว้”

เมื่อได้ยินพระราชดำรัสเช่นนั้น กุมภโฆสกตกใจสุดขีด กราบทูลระล่ำระลักว่า

“ทรัพย์ที่โหมกซ่อนพระพุทเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นคนยากไร้ อนาคตา หาที่พึ่งไม่ได้ ต้องทำงานรับจ้างเขาเลี้ยงชีวิตในถนนของคนรับจ้าง”

พระเจ้าพิมพิสารจึงมองกุมภโฆสกด้วยสายพระเนตรที่เมตตา ซึ่งสร้างความอุ่นใจให้แก่กุมภโฆสกเป็นอันมาก รับสั่งว่า

“ทำไมเธอจึงต้องหลอกลวงเรา ทำไมจึงปกปิดทรัพย์เอาไว้ ทำไมจึงไม่ขุดทรัพย์มาใช้สอยเสีย”

กุมภโฆสกก็ลงตอบยืนยันเช่นเดิมว่า

“ทรัพย์สมบัติของข้าพระองค์ไม่มีพระพุทเจ้าข้า ข้าพระองค์เป็นคนกำพร้าอนาคตา หาที่พึ่งไม่ได้ ต้องทำงานรับจ้างเขาเลี้ยงชีวิตอยู่ใคร ๆ ก็รู้พระพุทเจ้าข้า”

พระเจ้าพิมพิสารทรงพระสรวล คงมองกุมภโฆสกด้วยสายพระเนตรที่แสดงถึงเมตตา พร้อมกับหยิบเอาเหรียญที่พระสนมส่งมาให้ ถามว่า

“นี่เป็นเหรียญของใคร”

กุมภโฆสกเมื่อมองเห็นเหรียญก็จำได้ว่าเป็นเหรียญของตนเอง ก็ตกใจมาก มองซ้ายมองขวา ไปเห็นแม่ยายกับภรรยาเฝ้าอยู่เบื้องหลังของพระราชอาสน์ ก็รู้ว่าเราเสียรู้เขาแล้ว ผู้หญิงสองคนนี้พระราชอาสน์ส่งไปเพื่อสืบความลับของเราเป็นแน่ จึงนั่งก้มหน้าก้มตาอยู่ พระเจ้าพิมพิสารจึง

ตรัสด้วยพระสุรเสียงที่อ่อนโยนว่า

“ทำไมเธอจึงปกปิดทรัพย์ไว้เช่นนี้ ทำไมจึงไม่นำทรัพย์มาใช้สอย”

กุมภโฆสกจึงกราบทูลว่า

“ข้าพระองค์ไม่มีที่พึ่งพระพุทธรเจ้าข้า ที่พึ่งของข้าพระองค์ไม่มี พ่อแม่ก็ตายไปหมดแล้ว ถ้าหากว่าข้าพระองค์จะขุดทรัพย์ขึ้นมา ก็เกรงจะเป็นอันตราย”

พระเจ้าพิมพิสารจึงรับสั่งว่า

“ขอคิดว่าคนอย่างฉันนี่จะเป็นที่พึ่งของเธอได้ไหม

กุมภโฆสกรู้สึกปลาบปลื้มยินดีเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบทูลว่า

“ถ้าพระองค์จะโปรดเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์แล้ว ก็นับเป็นบุญวาสนาของข้าพระองค์เป็นอย่างยิ่งพระพุทธรเจ้าข้า”

พระราชาก็รับสั่งว่า

“เอาเถอะ เราจะเป็นที่พึ่งของเธอ เราจะประกันความปลอดภัยอันตรายให้แก่เธอเอง เธอจงบอกเรามาตามความเป็นจริงเถิด เธอมีทรัพย์สมบัติอยู่เท่าไร”

กุมภโฆสกกราบทูลว่า มีอยู่ ๔๐ โกฏิพระพุทธรเจ้าข้า บิดาของข้าพระองค์ฝังไว้ในที่แห่งหนึ่ง”

พระเจ้าพิมพิสารจึงรับสั่งว่า “จะเอาอะไรไปขนมาได้”

กุมภโฆสกกราบทูลว่า

“ต้องเอาเกวียนหลายสิบเล่ม จึงขนมาได้พระพุทธรเจ้าข้า”

พระเจ้าพิมพิสารจึงรับสั่งให้จัดเกวียนร้อยกว่าเล่มไปขนทรัพย์สมบัติทั้งปวงของกุมภโฆสกมา แล้วก็ให้นำมารวบรวมกองไว้ภายในพระราชวังหลวง และรับสั่งป่าวประกาศให้คนที่มิฐานะดี ๆ มาประชุมกัน และรับสั่งถามว่า “ภายในกรุงราชคฤห์นี้ คนธรรมดา ๆ ที่มีทรัพย์ถึง ๔๐ โกฏิเช่นนี้

มีหรือไม่”

คนเหล่านั้นกราบทูลว่า “ไม่มี”

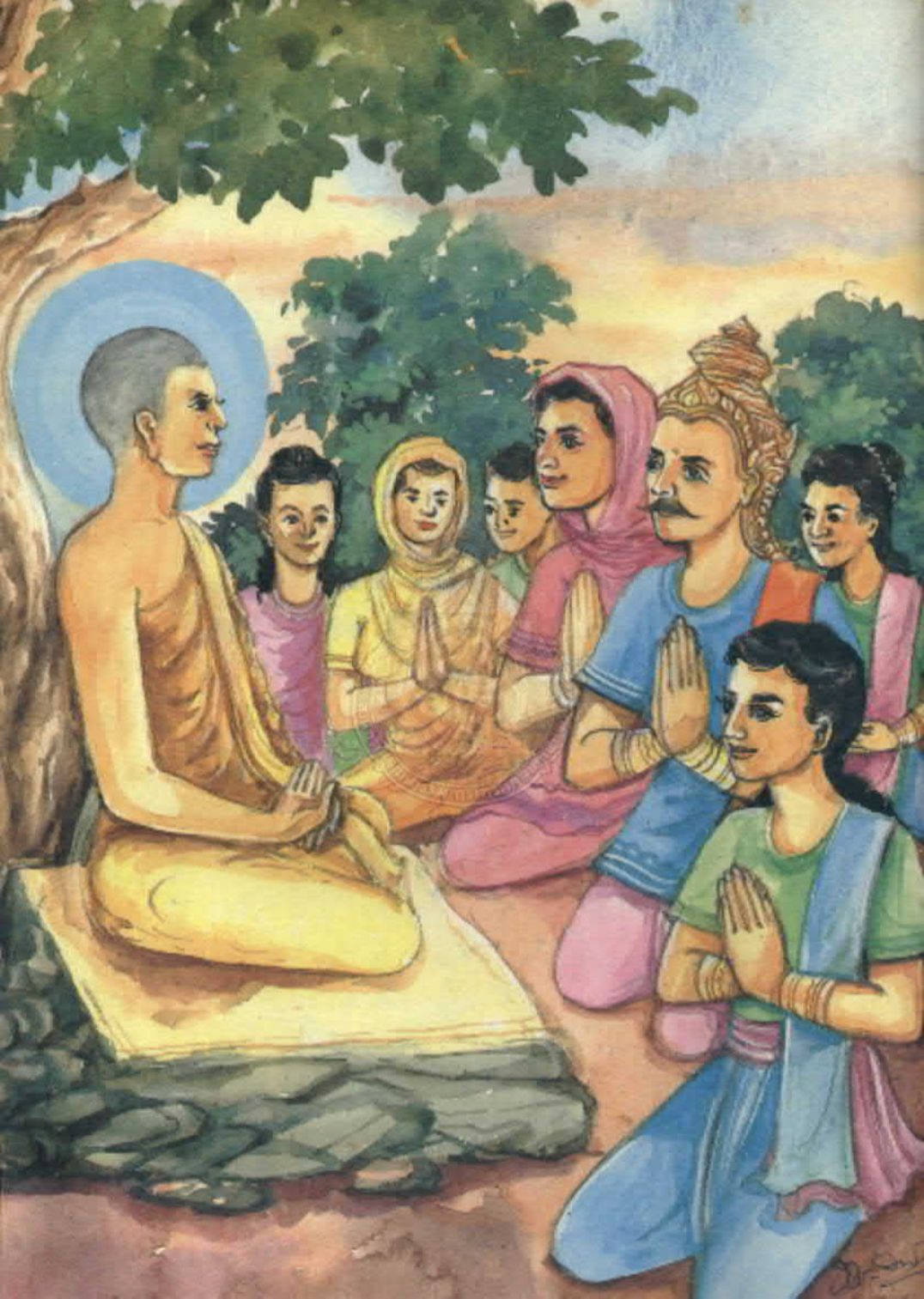
จึงรับสั่งว่าเมื่อคนอื่นไม่มีทรัพย์เช่นนี้ แต่กุมภโฆสกเขามีทรัพย์จำนวนมากอย่างนี้ แต่ยังไม่เสี่ยงชีวิตตนด้วยการทำงานรับจ้าง เราควรจะหาอย่างไรกับกุมภโฆสก

ประชาชนทั้งหลายก็บอกว่า ควรจะยกย่องมอบตำแหน่งให้แก่กุมภโฆสก พระเจ้าพิมพิสารจึงประกาศแต่งตั้งกุมภโฆสกไว้ในตำแหน่งเศรษฐี พร้อมด้วยมอบพระราชธิดาของพระองค์ ซึ่งเกิดจากนางสนมคนนั้นให้เป็นภรรยาของกุมภโฆสก และมอบบ้านให้เป็นที่อยู่อาศัยเหมาะสมแก่ตำแหน่งของกุมภโฆสก เสร็จแล้วจึงชวนกุมภโฆสกพร้อมด้วยภรณางสนม และข้าราชบริพารไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดพระเวฬุวัน พร้อมทั้งกราบทูลว่า

“ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าได้โปรดทอดพระเนตรชายหนุ่มคนนี้ แม้เขาจะมีทรัพย์อยู่ถึง ๔๐ โกฏิ แต่ก็ไม่ได้แสดงอาการเย่อหยิ่งอวดดีถึงประกอบสัมมาชีพด้วยการทำงานรับจ้างเขาเสี่ยงชีวิต คนเช่นนี้หายากเหลือเกิน ข้าพระองค์ไม่เคยพบเห็นคนเช่นนี้เลย จนข้าพระองค์ต้องใช้อุบายวิธีหลายอย่าง เพื่อให้เขาบอกความจริงที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของเขา เมื่อทราบแล้ว ข้าพระองค์ก็แต่งตั้งเขาให้เป็นเศรษฐีพร้อมกับมอบธิดาซึ่งเกิดจากนางสนมคนหนึ่งให้เป็นภรรยาของเขา”

พระศาสดาจึงได้รับสั่งแก่พระเจ้าพิมพิสารว่า

“มหาบพิตร ชีวิตของบุคคลที่เสี่ยงชีวิตในลักษณะนี้ ชื่อว่าเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยธรรม ส่วนการเสี่ยงชีวิตด้วยโจรกรรม เป็นต้น ซึ่งมีคนเบียดเบียนตนเองและบุคคลอื่นในโลกนี้ บุคคลเช่นนั้นจะไม่ได้ความสุขทั้งในโลกนี้และในโลกอื่น จริตอยู่เมื่อชีวิตของบุคคลที่ทำหน้าที่รับจ้างก็ดี

ทำนาก็ดี เมื่อเวลาที่ต้องการจะบริโภคใช้สอยทรัพย์สินสมบัติ ชื่อว่าเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยธรรม บุคคลที่มีคุณสมบัติเช่นนี้ เป็นผู้สมบูรณ์ด้วยความเพียรสมบูรณ์ด้วยสติ มีการทำงานที่บริสุทธิ์ทั้งทางกายและทางวาจา ไม่ขาดสติในการเลี้ยงชีวิต ชื่อว่าเป็นการเลี้ยงชีวิตที่ประกอบด้วยธรรม คนที่ดำรงชีวิตอยู่ในลักษณะนี้ ย่อมเจริญด้วยอภิสริยยศได้”

จากนั้นจึงตรัสเป็นพระพุทธานุญาตว่า

“ยศ ย่อมเจริญแก่ผู้มีความหมั่นขยัน ลุกขึ้นทำการงาน มีสติทำการงานบริสุทธิ์สะอาดหมดจด ใช้ปัญญาพิจารณาเสียก่อนแล้วจึงทำ มีความสำรวมระวัง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยธรรมะ เป็นผู้ไม่ประมาท”

กุมภโฆสกเมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาที่พระพุทธรเจ้าทรงแสดงพิจารณาตามไป ได้บรรลุสมรรถผลเป็นพระอริยบุคคลระดับโสดาบัน

ข้อสรุปท้ายเรื่อง

ในวันเดียวท่านกุมภโฆสกเป็นเศรษฐี เป็นราชบุตรเขยของพระเจ้าแผ่นดิน และเป็นพระอริยสาวกในพระพุทธศาสนา อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความหมั่นขยัน ความมีสติ มีการทำงานที่สะอาด ไคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำงานมีความสำรวมระวัง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยธรรมะ โดยไม่ประมาทในชีวิตของตน และผลจากความดีเหล่านั้นก็เกิดขึ้นแก่กุมภโฆสกในวัยที่ตนยังเป็นหนุ่มอยู่นั่นเอง

**คณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม และ
หนังสืออ้างอิง ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษา
และมัธยมศึกษา**

นายกมล สูดประเสริฐ	ประธานกรรมการ
พระเทพโสภณ (กมล โกวิท)	กรรมการที่ปรึกษา
พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตมาโน)	กรรมการที่ปรึกษา
นางแม่นมาส ขวลิต	กรรมการที่ปรึกษา
นายสุชีพ ปุญญานุภาพ	กรรมการ
นายจำรัส ดวงธิดาร	กรรมการ
นางสุนน อมรวิวัฒน์	กรรมการ
นายเย็นใจ เลหาวิช	กรรมการ
นายสมพร เทพสิทธิ์	กรรมการ
นางมาลี นิลประการ	กรรมการ
นายพินิจ สุขะสันต์	กรรมการ
นางสาวยุพิน ธาตรี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายประเสริฐ รุ่งแสง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้จัดทำต้นฉบับ พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตมาโน)

นายจำรัส ดวงธิดาร

ผู้ตรวจ นายสุชีพ ปุญญานุภาพ

ผู้วาดภาพประกอบ นายประสงค์ พวงดอกไม้

บรรณาธิการและจัดทำรูปเล่ม

นางสาวยุพิน ธาตรี

นายพินิจ สุขะสันต์

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางเรียมพร อธิปอนันต์

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษา
เรื่อง ประวัติอุบาสก ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว
อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๓๐

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

๓๐ กันยายน ๒๕๓๐

